

TURVALLINEN ASUINALUE

Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa

Marketta Kyttä Sari Puustinen Jukka Hirvonen Anna Broberg Hilikka Lehtonen

TEKNILLINEN KORKEAKOULU
TEKNISKA HÖGSKOLAN
HELSINKI UNIVERSITY OF TECHNOLOGY
TECHNISCHE UNIVERSITÄT HELSINKI
UNIVERSITE DE TECHNOLOGIE D'HELSINKI

TURVALLINEN ASUINALUE

Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa

Marketta Kyttä Sari Puustinen Jukka Hirvonen Anna Broberg Hilikka Lehtonen

Jakelu:

Teknillinen korkeakoulu

Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus

PL 9300

FIN-02015 HUT

Puh. 09-451 4083

Fax 09-451 4071

E-mail: ytk-tilaus@hut.fi

www.hut.fi/Yksikot/YTK/

Kansi Pilvi Nummi

Taitto Marina Johansson

ISBN 978-951-22-9409-1

ISSN 1455-7797

Yliopistopaino

Helsinki 2008

Esipuhe

Turvallisuus on hyvän elinympäristön yksi keskeinen ominaisuus. Valitessaan asuinpaikkaansa sekä muuta toiminta- ja vapaa-ajan ympäristöönsä ihmiset kiinnittävät eri tavoin huomiota alueiden ominaisuuksiin. Eniten yleensä arvostetaan sellaista asuinalueita ja rakennettua ympäristöä, joka koetaan monesta näkökulmasta tarkastellen hyväksi. Kun yleisen vaurastumisen myötä suomalaisilla on enemmän mahdollisuuksia valita asuinpaikkansa unelmiensa ja tarpeidensa mukaan, turvallisuutta pidetään usein yhtenä tärkeimmistä valintaan vaikuttavista ominaisuuksista.

Asuinympäristön turvallisuuteen voidaan vaikuttaa sekä alueen kokonaisuuden suunnittelulla että kortteli- ja rakennuskohtaisilla ratkaisuilla ja myös yksityiskohtien harkitulla toteutuksella. Tässä julkaisussa esitellään turvallisen asuinalueen suunnittelun keskeisiä näkökohtia ja mahdollisia ratkaisutapoja. Esimerkkikohteena on Muotialan alueen suunnittelu ja toteutus Tampereella. Alueen suunnittelua ja toteutusta turvallisuuden näkökulmasta arvioivat sekä alueen asukkaat että rakennuttajat ja kaupungin eri hallintokuntien edustajat. Eri osapuolten näkemysten huomioon ottaminen on tärkeä osa asuinalueiden turvallisuussuunnittelua ja toteutusta. Turvallisuuden kannalta hyvien suunnitteluperiaatteiden ja ratkaisujen kehittämisessä on kuitenkin vielä paljon tutkittavaa ja kokeiltavaa. Aihepiiriin liittyvää työtä on tarkoitus jatkaa edelleen ympäristöministeriön ja useiden toimijoiden yhteistyönä.

Tätä hanketta on rahoitettu ympäristöministeriön Ympäristöklusterin tutkimusohjelman kautta. Hankkeen johtajina ovat toimineet professori Hilikka Lehtonen ja erikoistutkija Marketta Kyttä Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksesta (TKK/YTK). Tutkimusryhmään ovat YTK:lta kuuluneet myös tekniikan tohtori Sari Puustinen, valtiotieteen maisteri Jukka Hirvonen ja filosofian

maisteri Anna Broberg. Hankkeen johtoryhmään ovat ympäristöministeriöstä kuuluneet yliarkkitehti Timo Saarinen puheenjohtajana sekä asuntoneuvos Raija Hynynen ja yli-insinööri Leena Silfverberg. Hankkeen kuluessa on lisäksi tehty yhteistyötä useiden asiantuntijoiden kanssa.

Ympäristöministeriön puolesta kiitän kaikkia tutkimushankkeen toteutukseen ja julkaisun tekoon osallistuneita paneutuvasta ja innostuneesta työskentelystä!

Hankkeen johtoryhmän puheenjohtaja

Timo Saarinen
Ympäristöministeriö

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä	9
1 Johdanto	13
Hankkeen tausta	13
Muotialan suunnittelu esimerkkinä rikoksia ennaltaehkäisevästä kaupunkisuunnittelusta	15
Hankkeen yleiset tavoitteet ja tutkimuskysymykset	16
Tutkimusmenetelmät ja -tehtävät	16
Hankkeen organisointi, tekijät ja yhteistyötahot	17
Hankkeen liittyminen YTK:n aikaisempaan toimintaan	18
2 Turvallisuussuunnittelu Muotialassa	21
Muotialan suunnittelu – hankkeen taustat	21
Tampereen turvallisuusohjelma	21
Muotiala alueena	24
Kaksivaiheinen kaavahanke	26
Turvallisuusajattelu Muotialassa	30
CPTED-malli ja siihen läheisesti liittyvä teorian	30
CPTED-mallin ja siihen liittyvien teorioiden soveltaminen Muotialassa	39
Tontinkäyttösuunnitelma rakennuttamisen edellytyksenä	49
Muotialan kokemukset ja tavoitteiden toteutuminen eri toimijoiden näkökulmista	52
Kaavoittaja	52
Rakennusvalvonta ja toteuttamisen aikainen valvonta	53
Tampereen poliisilaitos	54
Rakennuttajien kokemukset	56
Suunnittelun kokemukset: Yksityiskohtaista, ei paljon kalliimpaa, mutta ”ostaja maksaa”	57
Yhteistyö viranomaisten kanssa: ei ylimääräistä työtä	59
Turvallisuusperiaatteita tullaan soveltamaan seuraavissa hankkeissa koska lopputulos oli hyvä	60
Turvallisuuskonsultin näkökulma	60
Yhteenvetoa hankkeen kokemuksista	63
Ennakkokäsityksissä kustannukset olivat suuremmat	63
Keskeistä on tietoisuus tavoitteista ja keinoista – suunnittelun työkalut ovat enimmäkseen vanhoja tuttuja	63

Turvallisuusajattelun erot perinteiseen arkkitehtisuunnitteluun	64
Kustannukset vai tulevat hyödyt	65
Turvallisuusteemalla markkinointi ja median reaktiot	67
Tontinkäyttösuunnitelma kehittyvänä viranomaistyökaluna	68
3 Elinympäristön koettu turvattomuus	71
Koettu turvallisuus/ turvattomuus Suomessa	72
Rikosturvattomuuden keskeiset selitysmallit	74
Uhriksi joutumisen pelko	74
Merkit epäjärjestyksestä	76
Rapautuva yhteisöllisyys	77
Kolmen mallin selitysvoiman testaus empiirisesti	79
Turvattomuuden kokemukset ja fyysinen ympäristö	80
Turvattomuuden kokemus ja hyvinvointi	83
Yhteenveto ja tutkimuskysymykset	84
4 PehmoGIS-menetelmä	87
PehmoGIS-kyselyt	87
Muotialan turvallisuus-pehmoGIS -kysely	89
Kyselyn rakenne ja sisältö	89
5 Tuloksia Muotialan asukaskyselystä	95
Kyselyn toteutus ja vastaajat	95
Kyselyn kohderyhmä	95
Kyselyn toteutus	97
Vastaajien taustatietoja	97
Muotialan valitseminen asuinpaikaksi	100
Asuinpaikan valintatekijät	100
Faktorianalyysi asuinpaikan valintatekijöistä	103
Neljä tekijäryhmää	104
Asunnon ja alueen ominaisuudet valinnassa	107
Tieto Muotialan turvallisuussuunnittelusta ja sen vaikutus asuinpaikan valintaan	107
Asukkaiden arkielämän kiinnittyminen Muotialaan	109
Kiintyminen asuinpaikkaan	109
Käytettyjen palvelujen sekä työ- ja harrastuspaikkojen sijainti	111
Liikkuminen asuinalueella	114
Miellyttävät ja epämiellyttävät kulkureitit	116

Naapurustosuhteet	117
Kohtaamispaikat	120
Koettu turvallisuus	121
Kuinka turvalliseksi koetaan liikkuminen ulkona viikonloppuillana?	121
Näkemyksiä rikosturvallisuudesta Muotialassa ja muualla	123
Mielipiteitä turvallisuusasioista	125
Turvattomiksi koetut paikat	129
Huolenpidon ja epäjärjestyksen merkit ympäristössä	133
Rikosturvattomuuden teorioiden empiirinen testaaminen	136
Eri teemojen mittaaminen summamuuttujien avulla	136
Regressionanalyysi koettuun pelkoon vaikuttavista tekijöistä	138
6 Palaute – Kuinka tutkimusmetodi onnistui vastaajien mielestä?	141
Nettilomakkeen palautekysymykset	141
Nettilomakkeen ongelmakohtia	143
Miksi valittiin paperilomake?	145
Yhteenveto kyselyn onnistumisesta	147
7 Empiiristen tulosten tarkastelua	149
Rikosturvallisuus asuinpaikan valinnan kokonaisuudessa	149
Mitä kysely kertoo alueen suunnittelun vaikutuksista koettuun turvallisuuteen?	150
Muotialan koettu turvallisuus suhteessa aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen	152
PehmoGIS-metodi koetun turvallisuuden kartoittajana	153
8 Johtopäätökset	155
Tampereen Muotiala – turvalliseksi suunniteltu asuinalue	155
Turvallisuuslähtöinen suunnittelu asuinalueen vetovoimatekijänä	157
Millainen on Suomeen sopiva CPTED-malli?	159
Lähteet	161
LIITE Tontikäyttösuunnitelma	

TIIVISTELMÄ

Turvallinen asuinalue -tutkimus tarttuu ajankohtaiseen, kansainvälisesti kiinnostavaan aiheeseen. Raportissa pohditaan eri näkökulmista, missä määrin fyysisen ympäristön suunnittelun keinoin voidaan vähentää rikollisuutta ja edistää asuinalueiden koettua turvallisuutta.

Tampereen Muotialan asuinalue Suomessa on ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa asuinalue, jonka suunnittelussa on tietoisesti ja monipuolisesti toteutettu rikollisuuden ennaltaehkäisyyn luotuja periaatteita ja toimintatapoja. Ulkomailla, erityisesti USA:ssa mutta myös Pohjoismaissa kuten Tanskassa ja Ruotsissa turvallisuussuunnittelua on sen sijaan hyödynnetty jo pitkään ja alalle on syntynyt useita, hieman toisistaan poikkeavia turvallisuussuunnittelun konsepteja.

Tämä ympäristöministeriön Ympäristöklusteri-tutkimusohjelman rahoittama hanke on neliosainen. Ensinnäkin raportin teoriaosuudessa olemme esitelleet sekä turvallisuuslähtöiseen suunnitteluun että koettuun turvattomuuteen liittyviä teorioita. Koska alan kotimaista tutkimusta ja tutkimuskirjallisuutta on olemassa varsin niukasti, katsaukset painottuvat kansainväliseen kirjallisuuteen. Toiseksi tutkimuksessa on analysoitu Muotialan suunnittelua ja toteutusta verraten sitä kansainvälisiin turvallisuuslähtöisen suunnittelun teorioihin ja malleihin. Kolmanneksi on tutkittu Muotialan suunnittelusta ja toteuttamisesta saatuja kokemuksia. Lopuksi on kartoitettu asukkaiden kokemuksia Muotialasta asuinalueena, erityisesti asuinympäristön koettua turvallisuutta unohtamatta asukkaiden kokemuksia yhteisöllisyydestä ja alueen julkisten tilojen käytöstä. Tutkimusmenetelminä on käytetty teemahaastatteluja sekä asukastutkimusosudessa internet-pohjaista pehmoGIS-kyselyä ja tähän nojaavaa tilastollista ja paikkatietoanalyysia.

Eräs turvallisuussuunnittelun keskeisimmistä käsitteistä on territoriaalisuus, jolla tarkoitetaan oman alueen tunnistamista ja siihen identifiointumista. Territorinen tila lisää turvallisuuden tunnetta ja sitä voidaan vahvistaa suunnittelulla muun muassa seuraavin keinoin:

- lisäämällä asukkaiden ulkotilojen kontrollimahdollisuuksia,
- jaotteleamalla ulkotilat selkeästi yksityisiin ja puoliyksityisiin tiloihin,
- suunnittelemalla yhteiset sisäänkäynnit palvelemaan mahdollisimman pientä joukkoa asukkaita,
- sijoittamalla julkiset ulkotilat, kuten leikkikentät, puistikot mahdollisimman lähellä asuntojen sisäänkäyntejä tai yksityisten pihojen välittömään läheisyyteen.

Toinen turvallisuussuunnittelun keskeinen ajatus on lisätä alueen niin sanottua luonnollista valvontaa jolloin kuka tahansa asukas tai ohikulkija voi tarkkailla ympäristöään ja samalla lisätä mahdollisten rikollisten kiinnijäämisen riskiä. Suunnittelun keinoja luonnollista valvontaa varten ovat:

- ikkunoiden sijoittaminen siten, että niistä on näkymät jalkakäytävillä ja parkkipaikoille,
- kevyen liikenteen väylien sijoittaminen siten, että ne tuovat elävyyttä ja potentiaalisia tarkkailijoita alueelle,
- sisäänkäyntien sijoittaminen niin, että niitä on mahdollista valvoa/ ne voidaan nähdä muualta,
- läpinäkyvien materiaalien käyttö sisäänkäyntien yhteydessä olevissa eteisissä ja tuulikaapeissa ,
- matalien, näkyvyyttä rajoittamattomien aitojen ja muurien käyttö,
- valaistuksen huolellinen suunnittelu muun muassa. niin, että näkyvyys on esteetön mutta häikäisyminimoitu, pimeitä kohtia vältetään ja valaistus mahdollistaa kasvojen tunnistamisen.

Turvallinen asuinalue on myös yhteisöllisyyttä ja alueen sosiaalista elämää tukeva. Tätä voidaan tavoitella korostamalla suunnittelussa:

- inhimillistä mittakaavaa,
- urbaaneja kohtauspaikkoja,

- nuorison tapaamispaikkoja ja harrastusmahdollisuuksia,
- asukkaiden osallistumismahdollisuuksia alueen yhteiseen toimintaan,
- asukkaiden omaa aluettaan koskevaa vastuullisuutta.

Muotialan suunnittelussa on hyödynnetty lähes kaikkia edellä mainittuja periaatteita. Tutkimuksen toimijahaastattelut osoittivat, että Muotialan suunnittelussa ja toteutuksessa mukana olleiden viranomaistoimijoiden sekä rakennusliikkeiden edustajien kokemukset turvallisuussuunnittelusta olivat lähes pelkästään myönteisiä. Turvallisuuslähtöisen suunnittelun toteuttaminen asuntotonteilla ei tullut lainkaan tai vain vähän tavanomaista kalliimmaksi, vaikka kyseessä oli pilottikohde. Sen sijaan lopputulos, erityisesti pihojen toteutus, oli rakennuttajien mukaan tavallista huomattavasti onnistuneempi. Hankkeessa kokeiltu yhteistoiminnallinen menettely lisäsi eri toimijoiden välistä ymmärrystä turvallisuuden edistämisestä. Kokonaisuutena ympäristön turvallisuustavoite nivoutui Muotialan suunnittelussa elimelliseksi osaksi ympäristön laadullisia tavoitteita.

Myös tutkimuksemme asukaskyselyn mukaan alueen suunnittelu oli varsin onnistunutta. Asukaskyselyn tulokset osoittivat, että Muotiala koetaan erittäin turvallisenä alueena ja alueen julkisia tiloja käytetään vilkkaasti. PehmoGIS-metodin mahdollistama, tiettyjen turvallisuussuunnitteluun liittyvien ratkaisujen vertailu asukkaiden paikallistettuihin kokemuksiin, vahvistaa käsitystä Muotialan suunnittelun onnistuneisuudesta. Sosiaalisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen pyrkivät suunnitteluratkaisut, kuten sosiaalista kanssakäymistä edistävä korttelirakenne ja laadukkaat pihat, ovat asukkaiden kokemusten paikannusten perusteella varsin onnistuneita ratkaisuja. Vastaavasti hyvin suunniteltu valaistus näyttää lisäävän turvallisuuden kokemuksia ja alueiden aktiivista käyttöä. Sosiaalista turvattuutta koetaan hyvin vähän Muotialan alueen sisällä.

Tulevaisuudessa turvallisuuslähtöiselle suunnittelulle saattaa olla kasvavaa kysyntää. Kestävän kehityksen mukaisten, tiiviisti rakennettujen urbaanien ympäristöjen kääntöpuolena saattaa olla juuri koettu turvattomuus. Tampereen Muotiala on toiminut turvallisuusajattelun test bed alueena ja laboratoriona. Tutkimuksemme

on tuottanut periaatteita, kriteeristöä ja paikkatiedon analysoinnin tapoja, joita voidaan hyödyntää myös muiden asuinalueiden suunnittelussa. Peräänkuulutamme erityisen pohjoismaisen turvallisuusajattelun jalostamista. Tällöin turvallisen asuinalueen suunnittelun tulee lähteä avoimen yhteiskunnan ajatuksesta: rikoksen pelon ei pidä antaa rajoittaa elämäämme niin, että teemme ympäristötämme tylsän, suljetun ja vartioidun.

Asiasanat: asuinalueet, asuinympäristö, rakennettu ympäristö, suunnittelu, yhdyskuntasuunnittelu, kaupunkisuunnittelu, valvonta, asukkaat, yhteisöllisyys, turvallisuus, rikollisuus, ennaltaehkäisy, CPTED, kokemukset, GIS

1 Johdanto

Hankkeen tausta

Turvallisuuden tunne on keskeisimpiä ihmisten käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä ja hyvän elinympäristön ulottuvuuksia. Se on yhteydessä myös ympäristön hallittavuuden tunteeseen. Suomessa asuinalueiden turvallisuutta on totuttu ajattelemaan lähes yksinomaan liikenneturvallisuutena.

Rakennettu ympäristö, kaupunkielämä ja muuttuva kaupunkitiila luovat kuitenkin puitteet ihmisten turvallisuudelle myös monin muin tavoin. Fyysisen ympäristön suunnitteluratkaisuilla on merkitystä esimerkiksi sille, ettei ympäristöä tuhota ilkeillä, etteivät ihmiset joudu tarpeettomasti muuttamaan erilaisten sosiaalisten häiriöiden vuoksi tai suuntaudu asioimaan yksinomaan kauppakeskuksissa pelätessään kaduilla liikkumista.

Ihmisten turvattomuuden tunne on lisääntynyt lähes kaikissa maissa. Media ruokkii tunnetta välittämällä järkyttäviä esimerkkejä. Esimerkiksi Ranskan lähiöiden väkivaltaisuuDET ovat puhuttaneet suomalaisiakin. Pelko kumpuaa myös itse havaitusta tai koetusta katuväkivallasta ja häiriökäyttäytymisestä. Suurissa kaupungeissa ihmiset joutuvat väkivallalla uhkailun kohteeksi useammin kuin

pienissä. Kaupungistuneissa ympäristöissä sosiaalinen kontrolli ei toimi samalla tavalla kuin se aiemmin toimi staattisessa yhteiskunnassa ja tiiviissä paikallisyhteisöissä.

Suomalainen yhteiskunta on heterogenisoitunut monin tavoin. Ihmisten liikkuvuus on lisääntynyt ja monikulttuurisuus kasvanut. Keskimäärin suomalaiset ovat vaurastuneet, mutta varallisuuserot ovat samalla kasvaneet. Turvallisuusbusiness on tehnyt turvallisuudesta liiketoiminta-alueen, joka tulee kiinnostamaan tulevaisuudessa yhä enemmän myös asuntojen ja asuinalueiden rakentajia, kauppa-keskusten suunnittelijoita ja niin edelleen. Suomessa ei kuitenkaan ainakaan vielä ole haluttu siirtyä amerikkalaisten aidattuun Gated Communities -malliin, vaan kaupunkiympäristö halutaan säilyttää avoimena kaikille. Ympäristö koetaan Suomessa vielä turvallisemmaksi kuin useimmissa muissa maissa. Esimerkiksi vanhemmat eivät ole ryhtyneet rajoittamaan lasten ulkona liikkumista siinä mitassa kuin monissa maissa on tapahtunut.

Turvallisuuskulman uudeltaisesta huomioon ottamisesta kaupunkisuunnittelussa on kuitenkin jo merkkejä muissa Pohjoismaissa. Esimerkiksi Tukholmassa kouluja ei enää haluta sijoittaa puistojen läheisyyteen huumevaran vuoksi. Samalla rikollisuuden on todettu Ruotsissa olevan keskimääräistä tavallisempaa sosioekonomisesti heikoissa ja ulkomaalaistaustaisissa ryhmissä (Estrada 2005). Voidaan kysyä, lisääntykö turvattomuus erityisesti alueilla, joilla asuu köyhiä ja sosiaalisten ongelmien vaivaamia.

Rikoksilla, väkivallalla ja ilkivallalla on tilallinen logiikkansa. Esimerkiksi varkaudet jakautuvat kaupungeissa epätasaisesti eri paikkoihin. Asuntoalueilla on omat rikollisuuteen liittyvät kysymyksensä ja ongelmansa. Rikokset noudattavat myös tiettyä ajallista logiikkaa, jopa lukujärjestyttä. Poliisille nämä ovat tuttuja asioita, mutta yhdyskuntasuunnittelijoille sangen vieraita. Nykyisellään ongelmallisiin kohteisiin ei pystytä kovinkaan hyvin puuttumaan, koska niitä ei suunnittelun maailmassa tunnisteta. Suomessa turvallisuutta ja rikosten torjuntaa fyysisen suunnittelun avulla on tutkittu toistaiseksi vain vähän, vaikka kysymys on merkittävistä vaikutuksista elinympäristössä. Aihe on kansainvälisesti suuren kiinnostuksen kohteena.

Muotialan suunnittelu esimerkkinä rikoksia ennaltaehkäisevästä kaupunkisuunnittelusta

Suomessa valtioneuvosto on tehnyt kansallisen rikosentorjunta-ohjelman (Oikeusministeriö 1999). Myös monet kaupungit, kuten Tampere, ovat tehneet omat ohjelmansa. Ohjelmat tähtäävät rikosten ennaltaehkäisyyn, ja niissä korostuvat useiden viranomaissektoreiden toiminta sekä näiden välinen yhteistyö. Tampereen Muotialan asuinalue Suomessa on ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa uusi asuinalue, jonka suunnittelussa on tietoisesti ja monipuolisesti toteutettu rikollisuuden ennaltaehkäisyyn luotuja periaatteita ja toimintatapoja. Puhutaan niin sanotusta CPTED-mallista (crime prevention through environmental design). CPTED-mallissa lähdetään siitä, että fyysisen ympäristön suunnittelulla voidaan vähentää rikosten esiintymistä ja rikollisuuden pelkoa. Oletetaan siis, että suunnittelu voi toimia rikoksia ennaltaehkäisevästi ja että fyysisen ympäristöön liittyvillä ratkaisuilla voidaan parantaa ihmisten turvallisuuden kokemista.

Muotialassa on sovellettu monipuolisesti useita turvallisuuteen vaikuttavia kriteerejä ja ratkaisuja, kuten esimerkiksi tilahierarkia julkisesta yksityiseen. Tilahierarkia on kiinnostava nykytilanteessa, jossa taloilla ei enää ole samalla lailla etu- ja takapuolta kuin perinteisessä korttelikaupungissa. Samalla Muotialan suunnittelussa näyttää sekoittuneen sekä Oscar Newmanilaista (1972) puolustettavan tilan ajattelua että Jane Jacobs vaikutteita (Jacobs 1961). Muotialan asemakaavat on vahvistettu vuosina 2002 ja 2004 ja ensin kaavoitettu alue on jo pitkälle rakentunut. Alueelle on tullut sekä kovan rahan asuntoja että vuokra-asuntoja. Muotialan asukasluku tulee olemaan noin 2 000 ja kerrosalamäärä 110 000 kerrosneliometriä. Alue toimii kaupunkirakennetta täydentävästi ja osoittaa vaihtoehtoisia malleja kasvavan kaupungin kehittämisessä. Alueella on kokeiltu myös uudenlaista osallistumista. Samalla aluetta ympäröi sellaisiakin asuinalueita, joita pidetään Tampereen oloissa ongelmallisina.

Muotialan suunnittelua ja toteutusta voidaan pitää ratkaisuisaan innovatiivisena. Samalla siitä saatavat kokemukset voivat toimia

turvallisuuslähtöisen suunnittelun juurruttajina suomalaisiin suunnittelukäytäntöihin.

Hankkeen yleiset tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus YTK toteutti vuosina 2006–2008 Muotialan suunnittelua ja toteuttamista sekä asukkaiden kokemuksia selvittäneen tutkimushankkeen ympäristöministeriön ympäristöklusteriohjelman rahoituksen turvin. Tutkimuksen tavoitteena oli etsiä vastausta seuraaviin kysymyksiin:

- mitä ja millaisia turvallisuuteen liittyviä suunnitteluperiaatteita ja kriteerejä alueen suunnittelussa on tietoisesti sovellettu?
- tulisiko alueella sovelletut kriteerit ja periaatteet ymmärtää yleispäteviksi?
- mikä on Muotialan suunnittelussa käytettyjen kriteerien suhde kansainvälisesti luotuihin kriteereihin ja miltä osin tällaiset ovat toimineet esikuvina?
- minkälaisia kokemuksia hankkeessa mukana olleilla eri toimijoilla on Muotialan suunnittelusta ja toteutuksesta?
- miten aktiivisesti turvallisuutta on käytetty Muotialan asuntojen markkinoinnissa, ovatko ihmiset hakeutuneet turvallisuuden vuoksi alueelle?
- miten alueen asukkaat kokevat alueensa turvallisuuden, mikä on CPTED-mallin vaikuttavuus heidän arkipäivässään?

Tutkimuksen problematiikka lähti liikkeelle kysymyksestä, miten asukkaat käytännössä kokevat erityisen turvalliseksi suunnitellun asuinalueen tilanteessa, jossa he ovat jo jonkin aikaa asuneet alueella. Kyse on siis tässä suhteessa niin sanotusta käyttöönoton jälkeisestä tutkimuksesta (POE, Post-Occupancy-Evaluation, ks. Preiser ym. 1988).

Tutkimusmenetelmät ja -tehtävät

Tutkimusmenetelminä käytettiin YTK:ssa kehitettyä internet-pohjaista pehmoGIS-kyselyä ja tähän nojaavaa tilastollista analyysia sekä

teemahaastatteluja. PehmoGIS-kyselyllä kartoitettiin Muotialan asukkaiden kokemuksia turvallisuudesta ja teemahaastatteluilla Muotialan suunnitteluun osallistuneiden, eri toimijoiden kokemuksia hankkeesta.

Asukkaiden turvallisuuden kokemuksia ja alueen julkisen tilan käyttöä tutkittiin turvallisuus-pehmoGIS-menetelmän avulla (vrt. Kyttä & Kahila 2005, 2006). Internetissä toimivan, helppokäyttöisen kyselyn avulla oli mahdollista paikantaa asukkaiden Muotialan turvallisuuteen liittyviä kokemuksia. Paikallistettu kokemuksellinen tieto mahdollisti puolestaan tulosten vertailun aluetta koskeviin suunnitteluperiaatteisiin. PehmoGIS-kysely lähetettiin Muotialan kaikkiin talouksiin ja kutsu osallistua tutkimukseen lähetettiin postitse. Uusintakerroksella annettiin mahdollisuus vastata kyselyyn myös perinteisellä postikyselyllä. Samalla selvitettiin mahdollisia esteitä osallistua internet-pohjaiseen tutkimukseen.

Muotialan kyselyssä käytettiin osittain samoja kysymyksiä, joita on käytetty poliisin valtakunnallisissa turvallisuuskyselyissä sekä ympäristöministeriön asukasbarometrissä. Näin on voitu tehdä vertailuja koko Tampereen keskiarvotietoihin sekä samansuuruisista kaupungeista saatavilla oleviin tietoihin. Osin kysymykset ovat Muotialaan erityisesti liittyviä ja kytkeytyvät alueen suunnittelussa asetettujen turvallisuustavoitteiden toteutumiseen.

Toisena tutkimusmenetelmänä käytettiin Muotialan suunnittelussa mukana olleiden toimijoiden teemahaastattelua ja haastattelujen analyysia. Haastattelujen avulla selvitettiin Muotialan alueen suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuneiden osapuolten kokemuksia hankkeesta.

Hankkeen organisointi, tekijät ja yhteistyötahot

Tutkimushanke oli osa ympäristöministeriön klusteriohjelmaa sisältävän sen elinympäristöosuuteen. Hankkeen johtoryhmään on ympäristöministeriöstä kuulunut arkkitehti Timo Saarinen.

Hankkeen johtajina ovat toimineet professori Hilikka Lehtonen ja erikoistutkija Marketta Kyttä Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksesta (TKK/YTK). Tutkimusryhmään kytkettiin YTK:lta tekniikan tohtori Sari Puustinen, valtiotieteen maisteri Jukka Hirvonen ja filosofian maisteri Anna Broberg. Tampereen kaupungin yhteyshenkilöinä toimivat kaavoituspäällikkö Veikko Vänskä ja asemakaava-arkkitehti Sakari Leinonen, joka on toiminut Muotialan alueen asemakaavoittajana. Vuokratalosäätiön toimitusjohtaja Ahto Aunela kuului myös yhteistyötahoihin. Tampereen poliisilaitokselta yhteyshenkilönä toimi Kristiina Vihavainen ja poliisiammattikorkeakoulusta erikoistutkija YTT Juha Kääriäinen. Hanketta valmistelemaan täydennyskoulutuskurssiin (huhtikuu 2006) saatiin rikoksentorjuntaneuvoston avustusta, joka toimi hankkeen osarahoituksena.

Yhteistyötä tehtiin myös Muotialan suunnittelussa mukana olleen arkkitehtikonttori Vainio & Ekman Oy:n kanssa, Tampereen kaupungin yhdyskuntapalvelutyksikön sekä kaupungin rakennusvalvonnan kanssa. Rakennusvalvonnalla on ollut varsin olennainen rooli laadittaessa korttelikohtaisia tontinluovutusehtoja ja määriteltäessä ympäristön detaljitasoa turvallisuusnäkökulmasta. YTK:lla on ollut jo ennestään yhteyksiä professori Bo Grönlundiin Kööpenhaminan arkkitehtikoulusta. Grönlund on eräs keskeinen pohjoismaisen turvallisuustavoitteisen suunnittelun pioneeri. Hän on osallistunut muun muassa Malmön asuntomessujen turvallisuusohjelman laatimiseen sekä Tukholman Hammarby-Sjöstadin arviointiin. Grönlund osallistui hanketta valmistelemaan kurssiin YTK:ssa maaliskuussa 2006 kurssin luennoitsijana.

Hankkeen liittyminen YTK:n aikaisempaan toimintaan

Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksessa on tehty jatkuvaa asumiseen, asuinympäristöjen kehittämiseen sekä ekotehokkuuteen liittyvää tutkimusta. Ympäristöministeriölle tehtyjä tutkimuksia ovat olleet muun muassa ”Asuntosuunnittelun ja rakentamisen tila” -tutkimus, rivitaloasumista ja ympäristöterveyttä

koskevat tutkimukset sekä nuorten asumista ja asumissuunnitelmia koskeva valtakunnallinen tutkimus.

YTK oli mukana myös Kiinteistöliiton johtamassa Hyvä asuminen 2010 -hankkeessa suomalaisen asumistutkimuksen tilaa ja tarpeita koskevassa osuudessa ja tuottamassa aineistoa asumistutkimuksen portaaliin. Laitoksen silloinen johtaja Hilikka Lehtonen on toiminut asuntoneuvostossa ja on pohjoismaisen NSBB (asumis- ja kaupunkitutkimuksen yhteistyöryhmä) pitkäaikaisena jäsenenä. NSBB:ssä on mukana tärkeimmät alan pohjoismaiset tutkimuslaitokset. Sen puitteissa YTK on järjestänyt myös useampia pohjoismaisia seminaareja.

Muotiala-hankkeella on sukulaisuutta YTK:n jo toteuttaman Helsingin Kivikon auditoinnin kanssa. Tutkimus on myös luonnollinen jatke YTK:ssa pitkään tehdylle työlle asukasystävällisen elinympäristön kehittämiseksi ja eri asukasryhmien asumispreferenssien tutkimiseksi. Metodisesti käsillä oleva hanke jatkaa laitoksessa kehitettyä pehmoGIS-metodologiaa ensimmäisellä erityiseen teemaan, tässä tapauksessa turvallisuuden kokemuksiin, pureutuvalla pehmoGIS-metodin kehittämistyöllä. Tämä työ tähtää erityisesti asukkaiden kokemusten tutkimiseen tiettyihin suunnitteluratkaisuihin kiinnittyneenä ja samalla mahdollistaa uudella tavalla tutkimustiedon hyödynnettävyyden käytännön suunnittelussa.

2 Turvallisuuksuunnittelu Muotialassa

Muotialan suunnittelu – hankkeen taustat

Tampereen turvallisuusohjelma

1990-luvun puolivälissä kiinnitettiin Tampereella huomiota siihen, miten fyysinen ympäristö vaikuttaa ihmisten turvallisuudentunteeseen. Tällöin Tampereen keskustan alueella tehtiin paljon rikoksia. Poliisin vuonna 1996 tekemän kyselytutkimuksen mukaan erityisesti naiset ja vanhuksat tunsivat olonsa turvattomiksi ja pelkäsivät liikkua ydinkeskustan alueella viikonloppuilla.

Tampereen kaupungin turvallisuusohjelman valmistelu käynnistyi vuonna 1997 apulaispoliisipäällikkö Ari Sarjasen aloitteesta. Poliisi kokosi ympärilleen 15 hengen yhteistyöryhmän, joka koostui kaupungin, valtion, järjestöjen ja yritysten edustajista. Turvallisuusryhmän tavoitteena oli laatia ohjelma, joka painotti ennaltaehkäisyä kaupungin rikostentorjuntastrategiana, ei niinkään kontrollin lisäämistä¹. Turvallisuusohjelman valmistuttua sen toteutuksesta vastasivat Tampereen kaupungin eri sektorit, ei poliisi.

---

¹ Myös kontrollin lisäämistä kokeiltiin ja varsin tehokkain tuloksin. Vuonna 1999 Tampereen poliisi aloitti kokeilun, joka ristittiin ”Tampereen malliksi”. Se oli suomalainen sovellus mm. New Yorkissa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa käytössä olevasta

Turvallisuusohjelmatyön aikana ryhmä Tampereen kaupungin virkamiehiä, konsultteja ja poliisin edustaja teki tutustumismatkan Tanskaan, jossa rikollisuuden torjunta-näkökulmaa on käytetty yhdyskuntasuunnittelussa tietoisesti jo vuosikymmeniä. Tanskassa on havaittu, että kaupunkisuunnittelulla ja fyysisellä rakenteella on suuri merkitys sille, onko yhdyskunta turvallinen tai sellaiseksi koettu.

Tanskan matkalla olivat mukana muun muassa turvallisuusohjelman laadinnassa projektikonsulttina työskennellyt Ulla-Kirsikka Ekman sekä Tampereen eteläisten osien kaavoituksesta vastannut arkkitehti Sakari Leinonen. Matkan aikana vahvistui Leinosen ja Ekmanin mukaan ajatus, että turvallisuusnäkökulma tulisi ottaa huomioon jo uusien alueiden suunnittelussa eikä vasta sitten, kun alue on jo rakennettu. Tällöin voidaan välttää turvallisuuden kannalta ongelmallisiksi koetut suunnitteluratkaisut, joiden muuttaminen on jälkikäteen kallista (ks. Kuva 2.1). Saneerattavien kohteiden ongelmaksi on havaittu myös se, että alue on kenties jo ehtinyt leimautua ongelmalliseksi. Tällöin alueen maineen parantaminen jälkepäin on työlästä ja hankalaa. Kuvassa on esimerkki alueen mahdollisesta saneeraamisesta.

Tampereella päätettiin toteuttaa kaavahanke, jossa turvallisuuslähtöistä suunnittelua kokeiltaisiin käytännössä. Ajatuksena oli toteuttaa alusta asti kohde, jossa turvallisuusnäkökulma olisi keskeisenä suunnitteluperiaatteena ja kokeilla, millaiseksi alueen rakenne muodostuu.

Kohteeksi valikoitui Tampereen eteläpuolella sijaitseva Muotialan alue (Kuva 2.2), jonka asemakaavoitus oli lähdössä käyntiin sa moi-hin aikoihin. Muotialan alue kuului arkkitehti Sakari Leinosen

---

nollatoleranssi-mallista, jossa pienistäkin kadulla tehdyistä rikoksista rangaistaan melko ankarasti. Suomessa rangaistuksia ei kovennettu, mutta tehostetulla väliintulolla ja puuttumisella haluttiin antaa viesti siitä, millainen käyttäytyminen ei ole sallittavaa. Mallin päätavoitteena oli estää väkivallan käyttöä ja lisätä ihmisten turvallisuuden tunnetta. Kokeilu onnistui hyvin, se sai runsaasti julkisuutta ja keskustan alueella tapahtuneet rikokset vähenivät (joskin rikollisuutta havaittiin siirtyneen osittain keskustasta muualle, mm. lähiöihin). Tampereen kokeilu liittyi kansalliseen Turvallisuustalkoot-hankkeeseen, jota johti rikostentorjunnan neuvottelukunta (Turvallisuustalkoot. Kansallinen rikostentorjuntaohjelma 1999).

Kuva 2.1 Esimerkki Tampereen keskustan rikollisuutta vähentävästä suunnitelmasta, jossa pyrittiin parantamaan valaistusta, selkeyttämään kulkuväylää sekä vähentämään tunnetta siitä, että rakennuksen kulmien taakse voisi joku piiloutua. (Kuva: Ulla-Kirsikka Ekman)

Kuva 2.2. Ilmakuva Muotialan alueesta ennen rakentamista. Kaava-alue on rajattu keltaisella. (Kuva: Tampereen kaupunki)

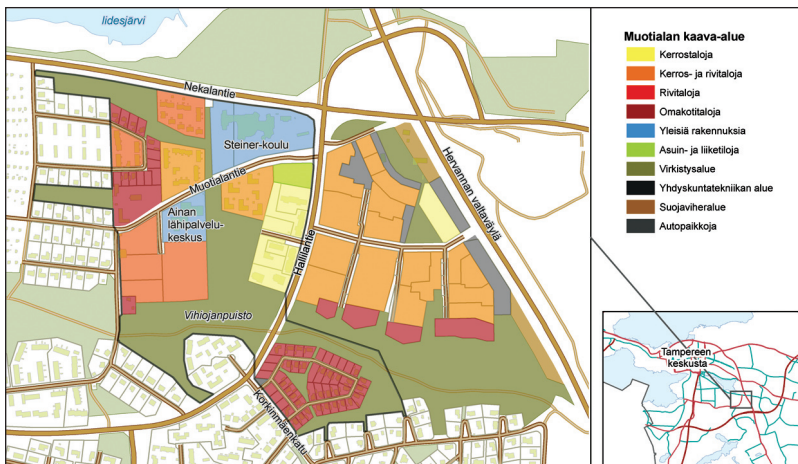
vastuualueeseen. Turvallisuuskäsitelmä (josta enemmän seuraavassa luvussa) räätälöitiin ja sovellettiin juuri Muotialaan sopivaksi.

”Jos paikka olisi ollut muu, [kaavatyön] ilmaisu olisi voinut olla toinen” (Sakari Leinonen)

Muotiala alueena

Muotialan alue (Kuva 2.3) sijaitsee Iidesjärven eteläpuolella, Iidesjärven ja Vihiojan purolaakson välisellä kannaksella noin viiden kilometrin päässä Tampereen keskustasta. Alue oli ennen asemakaavaa pääosin viljeltyä kulttuurimaisemaa eli peltoa ja metsäsaarekkeita. Alueella oli myös muutama vanha maatila. Suunnittelualan pinta-ala oli 46 hehtaaria ja asuinalue liittyy valmistuttuaan Korkinmäen asuntoalueeseen. Alueen itäpuolta rajaa Hervannan valtavyöly ja pohjoisessa se rajoittuu Nekalantiehen.

Muotialan alueen valinnalla turvallisuuslähtöisen suunnittelun kokeilualueeksi ei ollut varsinaisia fyysisiä perusteluja. Alue valikoitui kokeilukohteeksi lähinnä siksi, että sen kaavoitus oli käyn-

Kuva 2.3. Koko Muotialan kaava-alue, yhteispinta-ala noin 46 hehtaaria. Harmaa raja-osa osoittaa ensimmäisen kaavavaiheen aluetta, jonka asukkaille myöhemmin luvussa 5 kuvattu kysely tehtiin.

nistymässä sopivaan aikaan ja alueen kaavoittaja oli kiinnostunut turvallisuus-teemasta. Lähtötilanteessa Tampereen kaupunki omisti noin puolet Muotialan maista, noin puolet taas oli neljän yksityisen maanomistajan hallussa. Suunnittelun lähtökohtana oli tiivis ja matala, asumismuodoiltaan sekoittunut asuntoalue (I-vaiheen kaavaselostus).

Kaavatyössä mukana olleen turvallisuuskonsultti Ulla-Kirsikka Ekmanin mukaan suunnittelutyön mielenkiintoinen lähtökohta oli se, että Muotiala ei ollut turvallisuusteeman kannalta varsinainen ”ihannealue”. Pikemminkin sitä kuvattiin haasteelliseksi normaali-kohteeksi. Suunnittelualueen halkaisee kahteen osaan vilkkaasti liikennöity Hallilantie. Ympäröivillä asuinalueilla on esiintynyt rikollisuutta ja turvallisuusongelmia. Tampereen poliisi toimitti Muotialan ”riskianalyysin” pohjaksi taustatietoa ympäröivän alueen rikollisuudesta ja häiriökäyttäytymisestä. II-vaiheen kaavaselostuksessa todetaan lähtötilanteen turvallisuudesta näin:

”Ympäröivistä asuinalueista Korkinmäki on rauhallinen, pääosin pien- ja rivitaloalue. Jokipohjan kaupunginosassa suoraan Muotialan alueeseen rajautuu Uotilantiellä sijaitseva asuinkortteli, jossa nykyisin tapahtuva alkoholin ja huumeiden myynti saattaa ulottua myös uudelle asuinalueelle. Nekalantien varrella sijaitsevassa kohteessa asuu useampia henkilöitä, joiden autoihin kohdistuva rikollinen toiminta kohdistuu säännöllisesti myös lähiympäristöön. Sosioekonomisen tilanteen suuri ero esimerkiksi Korkinmäen ja Jokipohjan alueiden välillä sekä ongelmakohteet Nekalantien varrella aiheuttavat ongelmia eräissä kohteissa Korkinmäessä. Hervannan valtavyölyän viereen sijoittuvista isoista pysäköintialueista saattaa tässä suhteessa muodostua uusi riskialue.”

Rakennuttajille, jotka tulivat Muotiala-projektiin mukaan vasta kaavan valmistumisen jälkeen, alue esittäytyi houkuttelevana ja imagoltaan hyvänä rakennuskohteena. Muotialaa pidettiin hyvänä rakennuskohteena edullisen sijaintinsa, hyvien tonttien ja läheisten palvelujen vuoksi. Lisäksi hyvänä alueen imagon kannalta pidettiin sitä, että tontit rakennetaan ja alue valmistuu suhteellisen nopeasti ja samanaikaisesti.

Turvallisuusteema ei kuitenkaan ollut rakennusliikkeelle perustella mukaan projektiin. Tontinluovutusehdot ja rakennustapaohjeet otettiin vastaan projektin lähtökohtana ja reunaehtoina. Turvallisuushakuisen suunnittelun periaatteet olivat toisille rakennuttajille tutumpia kuin toisille, mutta Muotiala oli kaikille rakennuttajille pilottikohde muun muassa vaadittujen tontinkäyttösuunnitelmien ja tarkan ohjeistuksen vuoksi. Rakennuttajien kokemuksista kerrotaan luvussa Rakennuttajien kokemukset (s. 56).

Kaksivaiheinen kaavahanke

Muotialan asemakaava toteutettiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäisen vaiheen kaavatyö alkoi tammikuussa 2001. Kaavatyön pohjaksi laadittiin konsulttityönä Muotialan turvallisuuden yleisohjeet. Ne laati Ulla-Kirsikka Ekman.

I-vaiheessa kaavoitettava alue käsitti Hallilantien länsipuolen ja Korkinmäenkadun pohjoispuolen. Asemakaavoituksen pohjaksi laadittiin Muotialan täydennysalueen yleissuunnitelma. Siinä hahmoteltiin yleiskaavan pohjalta alueen rakenne, viherverkko sekä päätoiminnot. Kaavatyön yhteydessä tehtiin myös maisemaselvitys, maisema-analyysi ja maiseman kehittämisohjeet. Muita turvallisuuslähtöistä suunnittelua edistäviä ohjeita olivat

- rakentamistapaohjeet,
- tonttien rajaustyypit,
- havainnepiirroksot sekä
- valaistussuunnitelma.

Turvallisajattelun mukaisesti asukasosallistumisen mahdollistava suunnittelu lisää asukkaiden kokemaa vastuuta omasta asuin- ympäristöstään. Asemakaavaprosessissa toteutettiin laaja vuoro- vaikutusmenettely. Tampereella ensimmäistä kertaa asemakaava- prosessissa perustettiin osallisyhmä, joka oli tiiviisti mukana kaavaprosessissa. Myös kaavatyön julkisuuteen panostettiin normaalia enemmän. Osallisyhmän jäseniä etsittiin muun muassa lehti- ilmoituksen ja juttujen avulla.

I-vaiheen asemakaavassa (Kuva 2.4) tontit ovat kohtuullisen suuria ja yhden rakennuttajan hallussa. Tonttitehokkuus asuntotonteilla vaihtelee 0,18:n ja 0,7:n välillä.

I-vaiheen kaavaehdotus hyväksyttiin kesäkuussa 2002 ja se astui voimaan elokuussa 2002. Kaavasta ei valitettu.

Kuva 2.4. Havainnekuva I-vaiheen asemakaavasta.

(Kuva: Tampereen kaupunki)

Asemakaavatyön toinen vaihe käynnistettiin loppuvuodesta 2002. Kaavoitettava alue sisälsi Nekalantien, Hervannan valtavyölyn, Vihiojan ja Hallilantien rajoittamat peltoalueet ja katualueet, Korkinmäen kaupunginosan puistoaluetta sekä Turtolan kaupunginosan katu- ja erityisaluetta. Toisen vaiheen kaava-alueen kokonaispinta-ala oli noin 30 hehtaaria. Tonttitehokkuudeksi muodostui AP-alueilla 0,45–0,51 ja AK-alueilla 0,58–0,67.

II-vaiheessa turvallisuusnäkökulma vietiin I-vaihetta pidemmälle, joskin alueen turvallisuuslähtöinen kaavoitus oli tonttijaon vuoksi monimutkaisempi toteuttaa kuin I-vaiheessa. Muun muassa pysäköinti jouduttiin ratkaisemaan osittain asunto-osakeyhtiöiden yhteisesti hallitsemina LPA-alueina. II-vaiheen asemakaavaan liittyivät

- havainnepiirrokset,
- rakentamistapaohjeet,
- maisemasuunnitelma sekä
- valaistustapaohjeistus.

II-vaiheen kaava (Kuva 2.5) vahvistettiin maaliskuussa 2004. Myöskään siitä ei tehty yhtään valitusta.

Koko alueen suunnitteluun kaksivaiheisine kaavaprosesseineen meni noin kolme vuotta. Aikataulu ei turvallisuusteeman vuoksi pitkittynyt, vaikka kaavaprosessi oli normaalia laajempi ja haastateltujen mukaan ”tavallista perusteellisemmin tehty”. Ympäristösuunnitelmat ja turvallisuusohjeet teetettiin konsulttityönä.

Kaavan laadintaan liittyi tavanomaista tiiviimpi ja laajempi viranomaisyhteistyö. Turvallisuus-teema oli haastateltujen mukaan pinnalla koko kaavaprosessin ajan. Turvallisuusajatteluun liittyen pidettiin toimijoiden (kaupungin eri sektorien viranomaiset, poliisi, konsultit) kesken monia palavereja, joissa sekä suunnittelun periaatteita että ratkaisuja mietittiin tonttikohtaisesti. Tampereen kaupungin rakennusvalvonta oli mukana kaavan laadinnassa ja tontinkäyttösuunnitelma-menettelyn kehittämisessä. Rakennusvalvonta antoi myös lausunnon rakennustapaohjeista.

Tampereen poliisi oli nimennyt edustajakseen apulaispoliisipäällikkö Ari Sarjasen, joka oli aktiivisesti mukana kaavatyössä. Sarjanen on ollut tuomassa Suomeen kansainvälistä kriminologista keskustelua rikostentorjunnan eri keinoista. Myös Muotialan suunnittelu-prosessiin hän toi kansainvälistä tutkimusta sekä kokemuseräistä tietoa. Poliisi toi suunnittelukokouksiin myös kenttäpoliisin käytännön kokemustietoa, eräänlaista katutasen logiikkaa.

Keväällä 2008 Muotialan II-vaiheen rakentaminen on käynnissä. Alueella on sekä valmiita asuntoja että joitakin yksityisen omistamia

Kuva 2.5. Havainnepiirros II-vaiheen asemakaavasta
(Kuva: Tampereen kaupunki)

rakentamattomia tontteja. Myös I-alueen länsipäässä on edelleen joitakin tontteja rakentamatta. I-alueelle kaavoitetut liiketilat ovat rakentamatta.

Turvallisuusajattelu Muotialassa

Muotialan suunnittelussa sovellettiin sekä niin sanottua CPTED-mallia että laajemmin ympäristöpsykologista viitekehystä. Suunnittelussa sovellettiin myös Tanskan matkalla nähtyjä esimerkkejä (mm. Sibeliusparken, ks. esim. Colquhoun 2004, 57–61) sekä käytettiin hyväksi kansainvälistä turvallisuuslähtöiseen suunnitteluun liittyvää kirjallisuutta ja oppaita. Kuvaan tässä luvussa ensin CPTED-mallia ja siihen liittyviä teorioita ja sen jälkeen Muotialan suunnittelussa ja toteutuksessa sovellettua turvallisuusajattelua.

CPTED-malli² ja siihen läheisesti liittyvä teorat

CPTED on malli tai teoria, joka tulee sanoista Crime Prevention Through Environmental Design (”rikosten torjunta ympäristön suunnittelun avulla”). CPTED-malli ei ole yksi eikä yhden ihmisen kehittämä malli, vaan siihen sisältyy useita rikosten ennaltaehkäisyä korostavia ajattelutapoja ja teorioita (Ekman 2002, 9). CPTED-malli kehitettiin 1970-luvulla, mutta sen juuret ovat 1960-luvulla virinneessä rationalistisen yhdyskuntasuunnittelun kritiikissä. Mallin kehittäjä on 1970-luvulta lähtien jatkettu ympäri maailmaa. Nykyisin termi on tunnettu ja käytetty monissa maissa. Lisäksi useissa yliopistoissa ympäri maailmaa tehdään aiheeseen liittyvää tutkimusta ja jatkokehittelyä. Mallia on myös kritisoitu (ks. mm. Colquhoun 2004, 56, 57).

CPTED-mallia tekevät tutuksi muun muassa useat kansainväliset järjestöt. Näistä keskeisimpiä ovat

- ICA, International Crime Prevention Through Environmental Design Association,
- E-DOCA, European Designing Out Crime Association sekä
- DOCA, British Designing Out Crime Association.

CPTED on alunperin kriminologi C. Ray Jefferyn käyttämä käsite. Samannimisessä kirjassaan (Jeffery 1971: Crime Prevention Through

---

² CPTED lausutaan yleensä [septed].

Environmental Design) hänen perusideansa on se, että rikollisuus johtuu osittain niistä mahdollisuuksista, joita fyysinen ympäristö tarjoaa potentiaaliselle rikoksentekijälle. Tällöin olisi suunniteltava tai muokattava ympäristöä siten, että rikollinen toiminta tulee vähemmän todennäköiseksi tai mahdolliseksi. Samalla vähennetään rikollisuuden pelkoa ja lisätään ihmisten turvallisuuden kokemusta. (Colquhoun 2004, 55,56; Ekman 2002, 9)

Jeffery sai työssään vaikutteita muun muassa Jane Jacobsilta sekä Oscar Newmanilta. Jacobs esitteli kirjassaan ”The Death and Life of Great American Cities” (1961) monia ajatuksia, jotka koettiin aikanaan lähes vallankumouksellisina. Jacobsin mukaan vallitseva rationalistinen kaupunkisuunnittelun ideologia oli epäonnistunut viihtyisän, turvallisen ja sosiaalista yhteisöllisyyttä luovan ympäristön tuottamisessa. Hänen mukaansa ympäristön liian suuri mitta-kaava sekä tyhjä, vain autoille tarkoitetut kadut estivät perinteisen ”luonnollisen vartioinnin”. Se perustui siihen, että ihmiset tunsivat toisensa, liikkuvat kadulla jalkaisin ja tapasivat toisiaan kadulla. Jacobs kiinnitti huomiota myös julkisen ja yksityisen tilan selkeään erotteluun ja merkitsemiseen. (Jacobs 1961)

Oscar Newman esitteli vuonna 1972 julkaistussa samannimisessä teoksessaan puolustettavan tilan (Defensible Space) käsitteen, joka liittyy läheisesti CPTED-malliin. Puolustettavalla tilalla tarkoitetaan ympäristöä, joka viestittää potentiaaliselle rikoksentekijälle, että asukkaat kontrolloivat aluettaan ja välittävät siitä. Tällöin rikos on helppo havaita ja kiinnijäämisen riski suuri (Newman 1972; Ekman 2002, 9; Colquhoun 2004, 56).

Newmanin puolustettavan tilan käsite koostuu neljästä elementistä: Territoriaalisuudesta, rakentamisen imagotekijöistä, erilaisten toimintojen sekoittamisesta sekä luonnollisesta valvonnasta. Keskeisin käsite on territoriaalisuus. Käsitteellä on tärkeä merkitys myös ympäristöpsykologian piirissä (Ekman 2002, 10). On havaittu, että rikokset syntyvät usein tilanteissa, joissa puuttuu sosiaalinen valvonta. Sosiaalinen valvonta taas usein puuttuu silloin, kun ihmiset eivät koe lähiympäristöään omaksi alueekseen eli omaksi territoriokseen. Territoriaalisuus siis tarkoittaa oman alueen tunnistamista ja

siihen identifioitumista eli oman minuuden kokemista elinympäristön kautta. Territoriaalisuus on havaittu tärkeäksi kahdesta syystä: Ensinnäkin tunne omasta alueesta helpottaa ihmisten sosiaalisten suhteiden sääntelyä ja vahvistaa identiteettiä. Se lisää myös turvallisuuden tunnetta. Toiseksi territorinen tila viestii erilaisten symbolien, merkkien ja fyysisten rakenteiden avulla ulospäin, että tila on omistajiensa ja asukkaidensa hallussa. (Ekman 2002, 9–11; Colquhoun 2004, 40, 41)

Territorista tilaa voidaan vahvistaa muun muassa seuraavin keinoin:

- Asukkaiden pitäisi voida kontrolloida mahdollisimman monia asuinalueensa sisä- ja ulkotiloja sekä kyetä vaikuttamaan niiden käyttöön ja hallintaan.
- Alueellista hallintaa ja vastuuta ilmentää se, että ulkotilat jaotellaan selkeästi yksityisiin ja puoliyksityisiin tiloihin, kun niitä katsotaan julkisesta tilasta (esim. kaduilta ja jalkakäytäviltä) käsin. Tilahierarkian tavoitteena on osoittaa kulkijalle hienovaraisin vihjein ja merkein, miten tilan luonne muuttuu. Näiden vihjeiden toivotaan vaikuttavan myös kulkijan käyttäytymiseen. Tilojen jaottelussa voidaan käyttää sekä todellisia fyysisiä rajoja ja esteitä, kuten näkyvyyttä rajoittamattomia muureja, aitoja ja portteja, että symbolisia rajaajia, kuten taseroja, portaita (ne eivät tosin ole hyviä liikuntarajoitteisuutta ajatellen), kiveyksiä ja laatoituksia, portteja tai porttiaiheita (ks. Kuva 2.6).
- Tiiviimmässä rakentamisessa, esimerkiksi suunniteltaessa kerrostaloja, tulisi yhteiset sisäänkäynnit suunnitella palvelemaan mahdollisimman rajattua joukkoa asukkaita. Toisin sanoen yhteistä porraskäytävää käyttävien asuntojen määrä tulisi pitää mahdollisimman alhaisena, jotta asukkaat voivat tunnistaa toisensa ja ennen kaikkea tunnistaa vieraat ja ”ulkopuoliset”.
- Julkiset ulkotilat, kuten leikkikentät, puistikot ja parkkialueet tulisi suunnitella niin, että ne sijaitsevat mahdollisimman lähellä asuntojen sisäänkäyntejä, tai siten, että niihin pääsisi suoraan yksityisistä tai puoliyksityisiltä pihoilta. (Newman 1972; Colquhoun 2002, 40, 41; Ekman 2002, 10)

Kuva 2.6. Yksityisen ja julkisen tilan rajaaminen selvin merkein.
(Kuva: Ulla-Kirsikka Ekman)

Toinen Newmanin mainitsema puolustettava tilan elementti liittyy rakentamisen imagotekijöihin (building image). Tällä tarkoitetaan sitä, että laadukkaiden materiaalien ja korkeatasoisen arkkitehtisuunnittelun käyttö voi estää asukkaiden stigmatisoitumista, vieraantumista tai eristetyksi tulemisen tunnetta. Rakennusten mittakaava tulisi pitää inhimillisenä ja ympäristön tulisi olla omaleimaista ja helposti samaistuttavissa.

Newmanin building image -ajatusta on laajennettu myöhemmin käsittämään myös alueen kunnossapidon (CPTED-mallin maintenance- eli kunnossapidon periaate). Niin kutsutun Broken Windows -teorian (Wilson & Kelling 1982, 1989) mukaan on huomattu, että välinpitämättömästi ja huonosti hoidettu ympäristö rohkaisee rikoksenteijöitä ja viestii suvaitsevaisuudesta rikollisuutta kohtaan. Sen sijaan hyvin hoidettu ympäristö, jossa mahdolliset rikoksen jäljet korjataan nopeasti, viestittää, että rikollisuuteen suhtaudutaan vakavasti eikä sitä suvaita. (Saville & Cleveland 1998)

Kolmas Newmanin mainitsema elementti ovat sekoitetut toiminnot (juxtaposition of residential areas with other facilities). Sillä tarkoitetaan, että alueelle tulisi sijoittaa erilaisia toimintoja: asuntoja, julkisia ja yksityisiä palveluita sekä työpaikkoja. Tällöin elämä alueella on vilkasta ympäri vuorokauden. Pelkästään asumiseen tarkoitettut

alueet ovat sosiaalisesti ”kuolleita” ja tiettyinä vuorokaudenaikoina (työssäkäyntiaikaan, yöllä) luonnollinen valvonta on vähäisempää. (Colquhoun 2002, 42, Saville & Cleveland) Saville & Clevelandin mukaan Newmanin alkuperäinen ajatus oli, että asuinalueiden tulisi olla asujaimistoltaan mahdollisimman homogeeninen. Myöhemmin tätä ajattelutapaa on kritisoitu ja todettu, että heterogeeninen asujaimisto on ”todellisempi” tai ”realistisempi” (Saville & Cleveland). Sekoittumista puoltavat myös monet muut tekijät.

Neljättä Newmanin mainitsemaa elementtiä, luonnollista valvontaa (natural surveillance), ovat korostaneet muutkin CPTED-mallin kehittäjät. Esittelen sen edempänä.

Newmanin mielestä asukkaille olisi siis luotava edellytykset alueellisen siteen ja yhteisöllisyyden tunteen muodostumiselle. Tällöin heidän on mahdollista kokea alueensa turvalliseksi ja hyvin hoidetuksi. Samalla mahdollinen rikosentekijä havaitsee, että aluetta valvotaan. Newman ei Ekmanin mukaan väitä, että arkkitehtuurin ja rikollisuuden välillä olisi välitön syy- ja seuraussuhde. Pikemminkin Ekmanin mukaan arkkitehtuuri luo edellytykset ihmisten välisille suhteille ja toiminnalle, joka taas voi omalta osaltaan ehkäistä rikoksia. (Ekman 2002, 9; ks. myös Gifford 1996, 138; Rakennettu ympäristö, rikollisuus ja turvattomuus 1995, 12; Aura & Horelli & Korpela 1997, 141)

CPTED-mallin piiriin kuuluu erilaisia paikan merkitystä rikosten ennaltaehkäisyssä korostavia teorioita tai periaatteita. Näistä tunnetuimpia esitetään muun muassa Ronald Clarken ja Patricia Mayhew'n vuonna 1980 julkaisemassa teoksessa *Designing Out Crime* sekä Clarken myöhemmässä teoksessa *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies* (Clarke, toim. 1997). Teoksissa esitellään muun muassa luonnollisen valvonnan tekniikoita. Luonnollista valvontaa korosti myös Newman puolustettavan tilan teoriassaan (Colquhoun 2004, 41). Luonnollisen valvonnan mahdollistavalla alueella asukkaat ja ohikulkijat voivat tarkkailla ympäristöään. Ajatus perustuu siihen, että ympäristön suunnittelulla lisätään rikollisten kiinnijäämisen riskiä ja siten rikosten epätodennäköisyyttä.

Suunnittelun keinoja luonnollista valvontaa varten ovat muun muassa:

- ikkunoiden sijoittaminen siten, että niistä on näkymät jalkakäytävälle ja parkkipaikoille,
- kevyen liikenteen väylien sijoittaminen siten, että ne tuovat elävyyttä ja potentiaalisia tarkkailijoita alueelle,
- sisäänkäyntien sijoittaminen niin, että niitä on mahdollista valvoa/ ne voidaan nähdä muualta,
- läpinäkyvien materiaalien käyttö sisäänkäyntien yhteydessä olevissa eteisissä ja tuulikaapeissa (ks. Kuva 2.7),
- matalien, näkyvyyttä rajoittamattomien aitojen ja muurien käyttö,
- valaistuksen huolellinen suunnittelu niin, että näkyvyys on esteetön mutta häikäisy minimoitu. Erityisen tärkeää on valaista jalkakäytävät, portaat, sisään- ja uloskäynnit, parkkipaikat, postilaatikot, bussipysäkit, leikkikentät ja puistikot sekä jätehuoltoon ja kierrätykseen varatut alueet ja niin edelleen. Pimeitä kohtia on vältettävä,
- valaistuksen suunnittelu siten, että se mahdollistaa kasvojen tunnistamisen.

Kuva 2.7. Läpinäkyvän materiaalin käyttäminen eteistiloissa lisää luonnollisen valvonnan mahdollisuutta. Havainnekuva Vuokratalosäätiön omistaman talon pihasta. (Kuva: Ulla-Kirsikka Ekman)

Clarken Situational Crime Prevention (”tilannekohtaisten rikosten estäminen”) malliin liittyy se ajatus, että rikokset eivät tapahdu sattumanvaraisesti. Pikemminkin rikosentekijä valitsee kohteensa rationaalisen valinnan (rational choice) avulla: Päätös tehdä rikos liittyy oleellisesti paikkaan ja tilanteeseen, jossa rikos mahdollisesti suoritetaan. Paikka ja tilanne siis ”johdattavat” toimimaan tietyllä tavalla. Rikosentekijä valitsee kohteekseen sellaisen paikan, jossa riski jäädä kiinni on mahdollisimman pieni, rikoksen vaatima vaivannäkö mahdollisimman pieni ja saavutetut hyödyt mahdollisimman suuret. Teorian mukaan ympäristö kannattaa suunnitella siten, että se viestii mahdollisimman suuresta kiinnijäämisen riskistä. Myös rikoksen suorittamista kannattaa ympäristön suunnittelun avulla tietoisesti vaikeuttaa (Colquhoun 2004, 55; Ekman 2002, 9).

Toinen Situational Crime Prevention- malliin liittyvä teoria on niin sanottu arkirutiiniteoria (routine activity theory). Teorian mukaan rikollisuus liittyy aina tietyllä tavalla arjen tapahtumiin. Teorian mukaan rikosentekijällä on omassa elämässään samanlaisia arkisia rutiineja kuin kaikilla muillakin: tietty elinympäristö ja kulkureitit töihin, kouluun, kauppaan, kapakkaan ja niin edelleen. Arkirutiineja suorittaessaan rikollinen tarkkailee tuttua ympäristöään ja etsii mahdollisia kohteita rikoksenteolle. Nämä kohteet liittyvät usein rikosentekijän henkilökohtaisiin mieltymyksiin (idiosyncracies) tai elämäntapoihin. Esimerkiksi huumeiden käyttäjä voi etsiä kohteita huumeikauppaan liittyvästä ympäristöstä. Oleellista on kuitenkin se, että rikoksen tekemisessä kohtaavat tietyt tekijät: motivoitunut rikollinen, valvonnan puute, kohde ja tilaisuus. Tieto rikosentekijän mahdollisesta ajattelutavasta ja toimintaympäristöstä voi helpottaa jo tapahtuneen rikoksen selvittämistä. Samaa ajattelu-tapaa soveltaen voidaan ympäristön suunnittelussa välttää todennäköisiä rikokseen ”yllyttäviä” paikkoja. (Colquhoun 2004, 55; vrt. Ekman 2002, 9)

Clarken Situational Crime Prevention – malliin liittyy lisäksi monia ”teknisempiä” tai perinteisempiä käytännön strategioita rikollisuuden vähentämiseksi. Näitä ovat muun muassa rikollisuutta tai vandalismia vaikeuttavien rakennusmateriaalien valinta, vankkojen lukkojen sekä ovi- ja ikkunarakenteiden valinta ja vartiointitoimistojen käyttö. Lisäksi kehoitetaan muun muassa poistamaan vanda-

lismia ja ilkeävaltaa edistävät välineet, kuten irtokivet. (Colquhoun 2004, 54) Yhdysvaltalaisessa CPTED-keskustelussa (ks. esim. <http://www.cpted-watch.com/>) CPTEDin strategiat on jaoteltu neljään eri osaan: luonnolliseen valvontaan, territoriaalisuuden vahvistamiseen, luonnolliseen kulun rajoittamiseen fyysisten esteiden ja symbolisten merkkien avulla sekä kohteen lujittamiseen (target hardening). Näistä viimeksi mainittu edustaa sellaista ”järeeää toimintaa” (lukot, kiinteät esteet, vartointi), jota osa CPTED-mallin kannattajista on kritisoinut. Kritiikistä myöhemmin enemmän.

Kiinnostavia CPTED-malliin liittyviä kysymyksenasetteluja on esittänyt muun muassa tanskalainen arkkitehti ja yliopisto-opettaja Bo Grönlund, joka on laajalti perehtynyt ympäristösuunnittelun keinoihin rikosentorjunnassa. Grönlundin mukaan on erotettava toisistaan subjektiivinen, koettu turvallisuus sekä objektiivinen eli todellinen, tapahtunut rikollisuus. Näiden välillä voi olla suuri ero. Median välittämä kuva rikoksista ja rikollisuudesta antaa usein liioitellun kuvan riskeistä joutua rikoksen uhriksi, jos tätä kuvaa verrataan todellisiin rikostilastoihin. Eri sosiaalisiin ryhmiin kuuluvilla henkilöillä on lisäksi erityyppiset riskit joutua rikoksen uhriksi. Myös paikka ja ajankohta vaikuttavat riskien laatuun. Turvallisuuden tai turvattomuuden tunne on Grönlundin mukaan jossakin määrin riippuvainen henkilön iästä ja sukupuolesta – toisaalta tilastojen perusteella rikoksen pelon määrä on joskus kääntäen verrannollinen todelliseen riskiin joutua rikosten uhriksi. Toisin sanoen ne, jotka tuntevat olonsa turvattomaksi, joutuvat tilastojen valossa harvoin itse rikoksen uhreiksi (Grönlund 2000; Colquhoun 2004, 56). Tällaisia ovat tyypillisesti, ja myös Muotiala-kyselyn valossa, iäkkäämmät naiset.

Grönlundin asettama keskeinen kysymys liittyen CPTED-mallin soveltamiseen on se, missä määrin yhteiskunnassamme ollaan valmiita sietämään rikoksia ympärillämme suhteessa siihen, minkä verran rikosten torjunta vähentää vapauttamme ja mahdollisesti jopa rajoittaa elämänlaatuamme. Grönlundin mukaan turvallinen kaupunki on yleensä myös viihtyisä kaupunki, mutta lisäksi urbaaniin ympäristöön kuuluu tietty jännittävyys ja ennalta arvaamattomuus. Kaupunkimiljöössä täytyy olla mahdollista tehdä erilaisia valintoja. Rikoksenpelosta huolimatta niin sanottua avointa yhteiskuntaa

pidetään Pohjoismaissa tärkeimpänä lähtökohtana rakennetun ympäristön suunnittelussa. Päinvastoin on Grönlundin mukaan muun muassa Yhdysvalloissa, jossa rikoksenpelko on kaupallistettu ja aidatut asuinalueet yhä yleisempiä. (Grönlund 2000; Hyvärinen 2001, 25; Colquhoun 2004, 56)

Grönlund kiinnittää huomiota siihen, että CPTED-mallia voidaan käyttää myös rahastukseen. Esimerkiksi ”CPTED-sertifioidut alueet” voivat tulevaisuudessa olla kalliimpia (eli rakennuttajille tuottoisampia) kuin tavalliset. Amerikkalaistyypin turvallisuusajattelun lisääntyminen yhteiskunnassa hyödyttää erityisesti tekniseen turvallisuusbisnekseen (lukkoihin, turvajärjestelmiin, vartiointiin jne.) erikoistuneita yrityksiä. (Grönlund 2000; Colquhoun 2004, 57)

CPTED-mallin viime vuosina tapahtunut kehittäminen on laajentanut mallia tarkastelemalla sitä kestävä kehityksen näkökulmasta, keskittyen erityisesti KEKE-käsitteen sosiaaliseen ja yhteisölliseen ulottuvuuteen. Yhdysvaltalaiset pitkän linjan CPTED-tutkijat Greg Saville ja Gerry Cleveland ovat olleet kiinnostuneita Christopher Alexanderin kehittämästä, laajasti tunnetusta Pattern Language -mallista (alunp. julk.1977), jossa kuvattiin yli 250 ympäristön suunnittelun ohjetta tai periaatetta. Nämä ohjeet perustuivat ideaan, että sekä ympäristön suunnittelussa että sen tulokinnassa on olemassa tietty yleismaailmallinen ”kieli”. Noudattamalla tiettyjä konkreettisia suunnitteluperiaatteita (esimerkiksi ”kuinka monta kerrosta talossa saisi olla”) saadaan aikaan inhimillisesti miellyttäväksi koettua, yhteisöllisyyttä tukevaa ja turvallista ympäristöä. (Colquhoun 2004, 62–68)

Artikkelissaan *Second Generation CPTED. An Antidote to the Social Y2K Virus of Urban design* Saville ja Cleveland (1998) ovat tutkineet Hollannissa käytössä olevia suunnitteluperiaatteita, joissa sovelletaan Alexanderin Pattern Language -mallia. He nostavat esille viisi fyysisen ympäristön suunnittelun periaatetta, jotka vaikuttavat siihen, millaiseksi alueen sosiaalinen ympäristö muotoutuu. Nämä viisi periaatetta tai tarkastelupistettä ovat:

- Alueen koko, tiiviyys ja asuntojen monimuotoisuus: inhimillisen mittakaavan periaate.
- Urbaanien kohtauspaikkojen merkitys: ilman kohtauspaikkoja urbaanista tilasta voi tulla tyhjää ja vaarallista.

- Nuorison tapaamispaikat ja harrastusmahdollisuudet – erityisesti nuorisotilat.
- Asukkaiden osallistuminen alueen yhteiseen toimintaan.
- Asukkaiden omaa aluettaan koskevan vastuullisuuden kehittäminen (Saville & Cleveland).

Saville ja Cleveland toteavat, että CPTED-mallin kehittämissä on aiemmin keskitytty tarkastelemaan nimenomaan rikoksentekijän näkökulmaa. On pyritty pääsemään rikollisen pään sisään (mm. routine activity theory) ja estämään potentiaalista rikollisuutta suunnittelemalla olosuhteet sellaiseksi, etteivät ne rohkaise rikoksiin. Se sijaan Saville ja Cleveland kehottavat tulevassa CPTED-mallin kehittämisessä keskittymään alueen asukkaiden näkökulmaan eli siihen, miten alueellista yhteisöllisyyttä, territoriaalisuutta ja hyvinvointia voitaisiin tukea. (Saville & Cleveland 1998)

CPTED-mallin ja siihen liittyvien teorioiden soveltaminen Muotialassa

Muotialan suunnittelun ja rakentamisen tavoitteina oli turvalliseen ja viihtyisään asuin ympäristön kehittäminen. Suunnittelussa sovellettiin CPTED-mallia, mutta Muotialan alueen turvallisuuden yleisohjeen laatineen Ulla-Kirsikka Ekmanin mukaan Muotialan sovellutus oli CPTED-mallia laajempi. Muotialan suunnittelussa sovellettiin myös muun muassa ympäristöpsykologiasta lainattua tarjouman käsitettä, laajennettua näkemystä territoriaalisuudesta (Ekman 2002, 10,11) sekä tanskalaista niin sanottua neljän sekunnin sääntöä sekä tähän liittyvää ajatusta mosaiikkimaisuudesta.

Tarjouma on alun perin havaintopsykologi James. J. Gibsonin esitlemä käsite. Tarjoumalla viitataan ympäristön toiminnalliseen ominaisuuteen sekä ihmisen havaintojen toiminnalliseen luonteeseen. Ihminen siis näkee ja havaitsee ympäristönsä mahdollisuuksina, tilanteina eli tarjoumina erilaisiin toimintoihin. Esimerkiksi nurmikenttä voi tarjoutua lapsille leikkimiseen tai pelaamiseen tai toisaalta valvomaton ja pimeä parkkipaikka voi tarjoutua rikollisesti motivoituneelle henkilölle autovarkauteen. (vrt. Kytä 2003, 44; Ekman 2002, 11)

Neljän sekunnin säännöllä tarkoitetaan sitä, että ympäristössä pitäisi tapahtua havaittavia muutoksia neljän sekunnin välein. Muussa tapauksessa havainnoijan kiinnostus ei riitä ja ympäristölle passiivoidutaan. Mosaiikkimaisuudella tarkoitetaan muuttuvaa ja vaihtelevaa, moni-ilmeistä ympäristöä. Usein puhutaan myös sosiaalisesta mosaiikkimaisuudesta eli siitä, että on esimerkiksi tarjolla asuntoja erilaisille ihmisille eri elämänvaiheissa.

Muotialan suunnittelussa käytettiin hyväksi myös kansainvälistä kirjallisuutta sekä Tanskan tutustumismatkalla saatuja käytännön ohjeita. Ekmanin mukaan käytössä ei ollut sellaisia valmiita, kirjoitettuja suunnittelun kriteerejä, joita olisi voitu suoraan hyödyntää. Esimerkiksi tilahierarkian soveltamisesta ei ole olemassa yleispätevää mallia, jossa kuvattaisiin, millaiselta eriarvoisten tilojen tulisi näyttää. Muotialan suunnittelu oli prosessi, jossa kokonaisuus hahmottui suunnittelutyön edetessä. Jokainen suunniteltava paikka asemakaava-alueella mietittiin tapaus- ja korttelikohtaisesti, miettimällä esimerkiksi alueella liikkumista. Ekmanin mukaan tiettyjä asioita, kuten liikkumista ja ei-kenenkään alueiden välttämistä on mietittävä turvallisuuslähtöisessä suunnittelussa keskimääräistä tarkemmin, mutta toisaalta itse suunnittelun työkalut ovat ihan perinteisiä eikä niissä sinänsä ole mitään uutta.

Tavallista yksityiskohtaisemman asemakaavatyön pohjaksi laadittiin ensin konsulttityönä niin sanottu turvallisuuden yleisohje. Sen laati turvallisuuslähtöiseen suunnitteluun perehtynyt konsultti Ulla-Kirsikka Ekman (ks. Ekman 2002). Turvallisuuden yleisohjeen tavoitteeksi määriteltiin ”edistää aluekokonaisuuksien yksilöllistä, laadukasta toteuttamista sekä varmistaa Muotialassa rakentamistapa, joka tukee asukkaiden arkipäivän turvallisuuden ja viihtyisyyden kokemista.” Yleisohje oli tarkoitettu apuneuvoksi kaikille Muotialan rakentamiseen vaikuttaville henkilöille ja tahoille.

Yleisohjeessa korostetaan, että turvallisuustavoitteet rakentuvat useasta eri suunnittelun ja toteutuksen tasosta: alueellisista tavoitteista, rakentamisesta, valaistuksesta sekä asukasosallisuudesta eli yhteisöllisyydestä.

Kuva 2.8. Porttiaihe viestii tilahierarkian muutoksesta.
(Kuva: Ulla-Kirsikka Ekman)

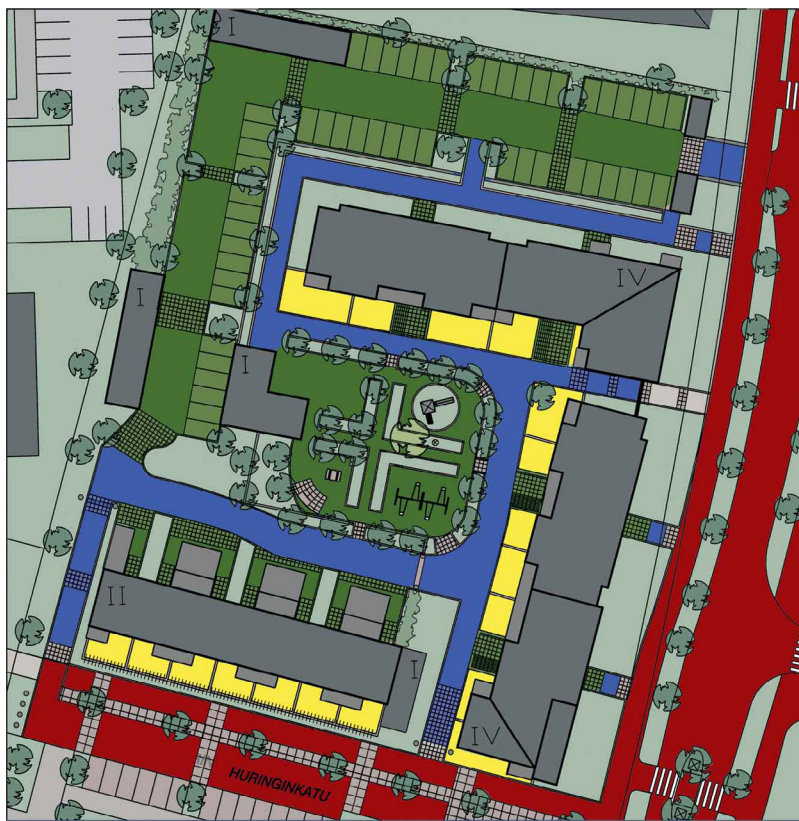
Seuraavassa kuvataan Muotialan turvallisuustavoitteet, sekä suluissa niiden viittaukset CPTED-malliin tai muihin suunnittelun käsitteisiin.

Alueellisia tavoitteita ja niiden toteuttamiseksi käytettäviä keinoja olivat ohjeen mukaan:

- Toimintojen luonteva sijoittuminen, selkeä jäsentely ja tilahierarkia (yksityiset, puoliyksityiset, puolijulkiset ja julkiset tilat) sekä toimintojen riittävä sekoittuminen. Lisäksi yhteisten ja julkisten tilojen rakentaminen niin, että ne tarjoavat mahdollisuuden sosiaalisiin kontakteihin (mm. Jane Jacobs; Oscar Newmanin käsitteet territoriaalisuus sekä sekoitetut toiminnot; Saville & Clevelandin 2nd Generation CPTED) (Kuva 2.8 ja Kuva 2.9).
- Maiseman, luonnon ja kulttuurin ominaispiirteiden säilyttäminen. Alueen historiallisen jatkumon turvaaminen, jotta luodaan alueellista identiteettiä sekä tuttua ja ymmärrettävää ympäristöä. (Newmanin territoriaalisuus sekä rakentamisen imagotekijät.)
- Väestöpohjan monipuolisuus. Alueen rakentaminen siten, että se mahdollistaa erilaiset asunto- ja rakennustyyppit eli erilaisten ihmisten asumisen alueella. (Mosaiikkimaisuus, joka ei ole alun perin CPTED-mallin piiriin kuuluva käsite.)

- Vuorovaikutus ja avoimuus. Kaavoituksessa normaalia laajemat osallistumismahdollisuudet. (Ei varsinaisesti CPTEDin piiriin kuuluva käsite, mutta voidaan ajatella olevan yhtymäkohtia Saville & Clevelandin ajatteluun. Nämä korostavat osallistumista asuinalueen suunnittelun jälkeen, ei niinkään suunnitteluvaiheessa.)
- Sopiva korttelikoko ja -jako. Mitoituksen avulla pyritään luomaan naapurustoa, jossa suurin osa ihmisistä tunnistaa toisensa. Kortteleiden rakentaminen omaleimaisiksi ja tunnistettaviksi, joka parantaa niihin samastumista ja kiinnostusta

Kuva 2.9. Ote Muotialan turvallisuussuunnitelmasta: tontin tilahierarkia, punainen = julkinen, sininen = puolijulkinen, vihreä = puoliyksityinen, keltainen = yksityinen. (Kuva: Ulla-Kirsikka Ekman)

omaan alueeseen. (Mm. Newmanin territoriaalisuus, Alexanderin Pattern Language, mosaiikkimaisuus.)

- Kevyen liikenteen reittien hyvä saavutettavuus ja liikenneturvallisuus (saavutettavuus liittyy CPTED-mallin piiriin kuuluvan, myös Newmanin käyttämään luonnollisen valvonnan käsitteeseen).
- Liikenteen suunnittelu niin, alueen vanhan tien luonne säilyy mutta myös niin että raskas liikenne ohjautuu muualle muun muassa rakennettavien keskisaarekkeiden vuoksi. (Jane Jacobs, Newmanin rakentamisen imagotekijät sekä yleinen liikenneturvallisuus)
- Yhteisöllisyyden tukeminen vuorovaikutusta edistäviä yhteisiä sisä- ja ulkotiloja rakentamalla. (Saville & Clevelandin 2nd Generation CPTED)

Kuva 2.10. Alueen yhteisöllisyyttä voidaan tukea rakentamalla tapaamis-paikkoja. (Kuva: Ulla-Kirsikka Ekman)

Toisena Muotialan turvallisuuden yleisohjeessa esitettiin *rakentamisen tavoitteet ja ohjeet*. Näitä ovat

- Alueellisen identiteetin luominen. Alueelle ja sen kaikkiin kortteleihin pyritään luomaan oma identiteetti, josta seuraa

tunnistettavan, positiivisen imagon syntyminen. Tähän pyritään muun muassa laadukkaalla rakentamisella, joka koskee sekä rakennuksia että kaikkia ulkotiloja. (Newmanin territoriaalisuus sekä rakentamisen imagotekijät.)

- Alueen luonne:
  - Jalankulkijan mittakaavan ja kulkunopeuden huomiointi rakentamisessa. Ensimmäisen kerroksen ja maantason viihtyisyys ja elävyys. (Ajatus liittyy mm. Newmanin territoriaalisuuteen, rakentamisen imagotekijöihin sekä tanskalaiseen ns. 4 sekunnin sääntöön.)
  - Luonnollinen valvonta eri keinoin, muun muassa hyvät näkyvyyden ja valaistuksen avulla (CPTED mallin tunnetuimpia ideoita, mm. Newman, Clarke & Mayhew).
  - Tilahierarkian selkeä osoittaminen todellisin estein ja symbolisin rajoin (Newmanin territoriaalisuus).

- Rakennukset:
  - Monimuotoinen asuntojakauma; asuntoja eri sosiaali- ja ikäryhmille. Pihakulttuurin tukeminen (mosaiikkimaisuus).
  - Tunnistettavuus. Rakennusten ja kortteleiden tulee olla yksilöllisiä ja tunnistettavia (Newmanin territoriaalisuus).
  - Yhteistilat, harrastusmahdollisuudet ja kohtaamistilat sekä taloyhtiöissä että alueella (2nd Generation CPTED, tarjouma).
  - Porrastilojen ja sisäänkäyntien rakentaminen luonnollisen valvonnan periaatteiden mukaisesti (Newman, Clarke & Mayhew).
  - Varastilojen sijoittaminen valvottaviin paikkoihin, asuinhuoneistojen lähistölle (Clarcken Situational Crime Prevention ja rational choice-ajattelu, myös tarjouman käsite).
  - Materiaalien helppo puhdistettavuus, laadukkuus, kestävyys ja huollettavuus (Newmanin territoriaalisuus, rakentamisen imagotekijät ja maintenance-ajattelu).

- Pihatilat:
  - paikoitusalueiden rakentaminen mahdollisimman pieniksi ja tunnistettaviksi yksiköiksi eli ”parkkisoluiksi” (Kuva 2.11), parkkipaikkojen rajaaminen ja numeroiminen. Pysäköintitilojen puoliyksityisen luonteen korostaminen eri merkein ja niiden sijoittaminen helposti valvottaviin paikkoihin. (Newmanin territoriaalisuus ja luonnollinen valvonta.)
  - Pihatoiminnot. Pihojen rakentaminen siten, että ne ovat helposti valvottavissa ja tukevat vuorovaikutuksen mahdollisuutta. Sellaisten pihatilojen luominen, jotka ihmiset ottavat itse huolehtiakseen (luonnollinen valvonta ja 2nd generation CPTED) (Kuva 2.12).

- Rakennustapa:
  - Rakenteellinen turvallisuus. Murtoja vaikeuttavat ratkaisut ikkunoihin ja oviin. Lisäksi hyvät näköyhteydet ja valaistus (target hardening, luonnollinen valvonta).
  - Paikalla rakentaminen, mahdollisten elementtirakenteiden saumattomuus (Newmanin rakentamisen imagotekijät).

Kuva 2.11. Havainnekuva pysäköintisolusta. (Kuva: Ulla-Kirsikka Ekman)

Kuva 2.12. Säilytystilat on sijoitettu sisäänkäyntien läheisyyteen. Kaluster ryhmä mahdollistaa vuorovaikutuksen ja parantaa luonnollisen valvonnan mahdollisuutta. (Kuva: Ulla-Kirsikka Ekman)

Kolmantena elementtinä turvallisuuden yleisohjeissa mainittiin *valaistus*. Sen suunnittelusta laadittiin erillinen yleissuunnitelma, jota rakennuttajien oli noudatettava. Yleisohjeen pääperiaate oli, että valaistuksen on tuettava positiiviseksi tunnistettavaa, yksilöllistä pihaa. Sen tulee myös tukea pihan ja sen lähialueiden monipuolista käyttöä eri vuorokauden- ja vuodenaikoina. Erityishuomiota tuli kiinnittää valolla luotuun tunnelmaan ja sisäänkäyntien näkyvyyteen. (Newmanin luonnollinen valvonta ja rakennuksen imagotekijät)

Neljäntenä elementtinä Muotialan turvallisuuden yleisohjeessa oli *asukkaiden osallistuminen*. Pääperiaatteena oli, että osallistumisen mahdollistava suunnittelu ja rakentaminen lisäävät asukkaiden kokemaa vastuuta ympäristöstään. Sen avulla voidaan myös tukea yhteisöllisyyden syntymistä alueelle. (Savillen & Clevelandin 2nd Generation CPTED-mallista tutut periaatteet)

Jälkeenpäin voitaneen todeta, että asukasosallistuminen toteutui hyvin alueen asemakaavaprosessin aikana. Tampereella oli ensimmäistä kertaa asemakaavoituksessa käytössä osallisryhmä. Sen sijaan rakentamiseen ja siihen liittyviin valintoihin asukkaat eivät ole voineet osallistua. He ovat astuneet mukaan kuvioon vasta ostamalla tai vuokraamalla Muotialasta valmiin asunnon.

Kuva 2.13. Pihavalaistuksen laadulla on yllättävän suuri merkitys kokonaisuuden kannalta. (Kuva: Hilikka Lehtonen)

Arkkitehti Sakari Leinosen mukaan turvallisuuden yleisohjeita sovellettiin asemakaavatyössä ja siihen liittyvässä suunnittelussa melko huolellisesti. Osa ohjeista liittyi ns. normaaliin, hyvään suunnitteluun, joten ne eivät olleet mitenkään yllätyksellisiä. Samoja kriteerejä voitaisiin Leinosen mukaan käyttää minkä tahansa uuden alueen suunnittelussa. Turvallisuuslähtöisyys on Leinosen mukaan hyvään suunnittelun yleisesti liittyvä ajattelutapa, jonka soveltamista edellyttää lähinnä se, että periaatteet on tunnettava. Samaa on todennut muun muassa Bo Grönlund (ks. Colquhoun 2004, 56,57).

Keskeisiä Muotialan suunnittelussa olivat Leinosen mukaan ajatukset tarjouman käsitteestä (ts. millaisia toimintamahdollisuuksia tila tarjoaa) sekä territoriaalisuudesta tilahierarkioineen. Myös subjektiivista turvallisuutta korostettiin, eli haluttiin luoda turvallisuudentunnetta lisääviä ja viihtyisiä tiloja. Mittakaava haluttiin pitää pienipiirteisenä ja luoda alueelle positiivinen imago alusta alkaen. Yhteisöllisyyttä tukemaan suunniteltiin muun muassa Muotialatalo.

Ulla-Kirsikka Ekmanin mukaan sekä alueen kaavoitus että sitä seurannut rakennusten ja korttelien suunnittelu poikkesi tavallisu-

desta jonkin verran. CPTED on perinteisesti kriminologien työkalu, ei niinkään arkkitehtien. Arkkitehdit eivät yleensä mieltä sitä kuka tai ketkä alueella liikkuvat ja minkä vuoksi. Yleensä arkkitehtien kiinnostus on rajattu toimeksiantoon, joka koskee yhtä tonttia tai korttelia. Nyt jouduttiin miettimään normaalia laajemmin esimerkiksi alueella liikkumista sekä tonttien rajauksia. Oli siis otettava huomioon myös se, mitä naapurin puolella tapahtuu.

Ekmanin mukaan Muotialan suunnittelussa haluttiin nostaa esille myös ympäristöpsykologista näkökulmaa sekä korostaa subjektiivisen turvallisuuden ja arkikokemusten merkitystä. CPTED-mallin hyödyntämisessä korostuu hänen mukaansa perinteisesti enemmän turvallisuuden objektiivinen ulottuvuus eli rikosten vähentyminen.

Erityisen tärkeäksi Muotialan turvallisuuslähtöisessä suunnittelussa koettiin Ekmanin mukaan kevyen liikenteen väylien sijoittelu alueen sisällä sekä parkkipaikkojen sijoittelu ja suunnittelu. Turvallisuusajattelun mukaan parkkipaikkojen tulisi sijaita mahdollisimman lähellä asuntoja, niin että niitä voitaisiin valvoa asunnoista ja pihalta käsin.

Parkkipaikkojen tulisi myös olla hyvin tunnistettavia sekä rajattuja ja tilan tulisi viestiä puoliyksityistä luonnetta (Newmanin puolustettavan tilan ajatus). Kaavassa ja toteutusta varten laadituissa

Kuva 2.14. Turvallisuuslähtöisessä suunnittelussa parkkipaikat sijoitetaan mielellään asuntojen läheisyyteen. (Kuva: Ulla-Kirsikka Ekman)

ohjeissa parkkipaikkojen sijoittelussa onnistuttiin melko hyvin, joskin osa parkkipaikoista jouduttiin sijoittamaan asunto-osakeyhtiöiden yhteisesti hallinnoimille LPA-alueille. Näiden toteuttaminen on aiheuttanut jonkin verran haasteita ja jopa ongelmia. Sen sijaan autojen ottaminen kerrostalokorttelin sisäpihalle on koettu Ekmanin mukaan hyväksi ratkaisuksi, vaikkakaan se ei ole perinteinen eikä arkkitehtien suosima ratkaisu.

Muotialan kaavatyön aikana laadittiin turvallisuuden yleisohjeeseen perustuvat yksityiskohtaiset rakentamistapaohjeet, kortteleiden rajaus- ja istutussuunnitelmat sekä valaistussuunnitelma. Laadittu lähiympäristön suunnitteluohje ohjasi maisemallisten tavoitteiden toteutumista. Turvallisuustavoitteiden toteuttamista edistettiin lisäksi tontinkäyttösuunnitelman laadintamenettelyllä.

Tontinkäyttösuunnitelma rakennuttamisen edellytyksenä

Muotialan suunnitteluun ja toteutukseen on liittynyt ainakin kolme erityispiirrettä. Ensinnäkin asemakaava ja siihen liittyneet ohjeet ovat olleet normaalia tarkempia ja yksityiskohtaisempia. Toiseksi suunnittelu- ja toteutusprosessin aikana eri viranomaistahot, kuten kaavoitus, rakennusvalvonta, kiinteistövirasto ja poliisi ovat tehneet yhteistyötä tavallista enemmän. Kolmanneksi tontinkäyttösuunnitelma (TKS) otettiin Tampereella ensimmäistä kertaa käyttöön nimenomaan Muotialan alueella.

Tontinkäyttösuunnitelmaa on aikaisemmin käytetty suunnittelun ja rakennusvalvonnan työkaluna muun muassa Oulussa. Tampereella tontinkäyttösuunnitelma-menettely kehitettiin Muotialan kaavaprosessin yhteydessä. Todettiin, että olisi hyödyllistä päästä näkemään rakennuttajien suunnitelmat jo ennen varsinaista lupavaihetta. Tällöin voitaisiin varmistaa, että turvallisuusteema otetaan huomioon suunnittelussa alusta alkaen. Tampereen kaupungin rakennusvalvonnassa työskentelevän kaupunkikuva-arkkitehti Jalo Virkin mukaan TKS-menettelyn kehittämiseen liittyi myös ajatus rakentamisen laadun parantamisesta. Lisäksi tavoitteena oli valvontaprosessin ja eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen.

Tontinkäyttösuunnitelma on suunnitelma, joka vaaditaan kaikilta Muotialan rakennuttajilta tontinluovutuksen ehtona tontin hallintamuodosta riippumatta (osa Muotialan tonteista oli myytäviä, osa kaupungin vuokratontteja). Toisin sanoen kaupunki ei luovuta tonttia rakennuttajalle tai rakennuttajille ennen hyväksyttyä suunnitelmaa. Suunnitelma vaaditaan rakennusluvan ehtona myös niiltä rakennuttajilta, jotka ostavat tonttinsa yksityisiltä maanomistajilta. TKS:n sisältö on määritelty sekä Muotialan turvallisuuden yleisohjeessa että rakentamistapaohjeissa. Suunnitelmasta on käytävä ilmi, millä tavoin rakentamista koskevia ohjeita ja määräyksiä on noudatettu.

Tontinkäyttösuunnitelmassa, jotka tehdään mittakaavaan 1:200, rakennuttajan on esitettävä

- rakennusten sijoittelu tontille,
- pihajärjestelyt,
- liittyminen ympäristöön (tonttia ympäröivät alueet viiden metrin matkalta),
- pysäköinti ja tontin rajaukset,
- aitojen ja porttien sijoittelu sekä tyyppi sekä
- valaistuksen pääperiaatteet.

Tontinkäyttösuunnitelma on hyväksyttävä rakennusvalvontavirastossa. TKS:n sisällöstä ja hyväksymismenettelystä on olemassa kirjalliset ohjeet. Niissä mainitaan muun muassa mitä osapuolia hyväksymiskokouksissa on oltava läsnä. Viranomaisista mukana ovat rakennusvalvonta, sekä kaavoituksen ja kiinteistötoimen edustajat. Rakennuttajaa edustaa kokouksissa usein suunnitelman laatinut arkkitehti. Hyväksymiskokouksesta laaditaan pöytäkirja, jossa todetaan, millä ehdoilla ja korjausvaatimuksilla TKS on hyväksytty jatkoa varten. Sekä viranomaiset että rakennuttaja sitoutuvat pöytäkirjassa tiettyihin periaatteisiin.

Eri osapuolten kokemukset tontinkäyttösuunnitelma-menettelystä ovat olleet positiivisia.

Rakennusvalvonnan ja kaavoituksen yhteistyön lisääntyminen on molempien osapuolten mukaan parantanut lopputuloksen eli toteutettavan ympäristön laatua. Kaavoittajan mukanaolo TKS-kokouksis-

sa on rakennusvalvonnan mukaan helpottanut rakennusvalvonnan työtä. Vaatimustasoa on kyetty nostamaan ja kaavan henki toteutuu osapuolten mukaan yhteistyössä aiempaa paremmin.

Rakennusvalvonnan lupainsinööri Jyrki Kososen mukaan menettely ei ole lisännyt työmäärää rakennusvalvonnassa. Työtä on siirtynyt varsinaisesta lupavaiheesta aikaisempaan vaiheeseen TKS:n hyväksymisen yhteyteen. Kososen mukaan rakennuttajan on esiteltävä lähes samat suunnitelmat joka tapauksessa lupavaiheessa, joten myöskään rakennuttajan suunnittelijalla teettämä työ ei mene hukkaan eikä sanottavasti lisäännä. Rakentajalle TKS:n hyväksyttäminen tuo tiettyä ennakoitavuutta lupavaiheeseen. Kun pelisäännöistä on sovitettu etukäteen, lupa-asia etenee jouhevasti.

Myös haastatellut rakennuttajien edustajat yhtyivät Kososen näkemukseen: TKS:n laatiminen ei sinänsä lisää suunnittelijan työmäärää, vaan se siirtää sitä aikaisempaan vaiheeseen. Tontinkäyttösuunnitelma sitoo rakennuttajaa lupavaiheessa, mutta sitä ei ole koettu ongelmalliseksi, koska rakennusvalvonnan on koettu pitäneen linjansa ja TKS:n hyväksymiskokouksessa tehdyt sopimukset.

Haastatellun rakennussuunnittelijan mukaan TKS:aa koskevat kokoukset ovat olleet jouhevia. Turvallisuusnäkökulma ei niissä ole korostunut muita asioita enemmän. Kyse on ollut normaaleista suunnittelua koskevista neuvotteluista. Suunnittelijan kannalta kokouksista on ollut hyötyä sikäli, että suunnittelija on voinut saada ohjeita ja neuvoja ongelmallisiksi koettuihin paikkoihin. Viranomaiset tuntevat myös toisten rakennuttajien suunnitelmat. Esimerkiksi naapurirakennuttajien suunnitelmat tai aikataulut voivat prosessin aikana muuttua, eikä niistä aina muisteta tiedottaa viereisen tontin haltijoille. Tällöin viranomaisilta voi saada arvokasta tietoa (edellyttäen, että sama viranomainen on sattunut paikalle eli tieto kulkee). Turvallisuuslähtöisessä suunnittelussa vierekkäisten tonttien haltijat ovat joutuneet tekemään tavallista enemmän yhteistyötä. Viereisten tonttien haltijat järjestivät tonttien yhteiskäyttöpalavereja, joissa oli välillä mukana myös viranomaisia. Näissä rakennuttajat miettivät yhdessä tonttien järjestelyjä, muun muassa tonttien rajauksia, korjaus- ja valaistusta annettujen ohjeiden perusteella. Lupainsinööri

Jyrki Kososen mukaan tämä saattoi jopa vähentää rakennusvalvonnan työtä, kun samoja asioita ei tarvinnut käydä läpi jokaisen rakennuttajan kanssa erikseen.

Tampereen rakennusvalvonnan viranomaiset arvelevat, että tontinkäyttösuunnitelmasta on tulossa uusi rakennusvalvonnan työkalu, jonka käyttö yleistyy. Sen käyttö on Muotialan tapauksessa koettu hyväksi asiaksi ja uusilla alueilla, muun muassa Vuoreksessa, on käytössä jo TKS:n uusi, edelleen kehitetty versio, joka on esitelty tämän raportin liitteessä.

Muotialan kokemukset ja tavoitteiden toteutuminen eri toimijoiden näkökulmista

Kaavoittaja

Muotialan asemakaavoituksesta vastanneen arkkitehti Sakari Leinosen mukaan kaavaprosessin tavoitteena oli kokeilla, millaista on turvallisuuslähtökohtainen suunnittelu ja millaiseksi alueen rakenne tällöin muodostuu. Turvallisuuslähtöinen suunnittelu ei Leinosen mukaan juurikaan poikkea ”normaalista” hyvästä suunnittelusta. Oleellista on hänen mukaansa tuntea turvallisuus-ajattelun perusteet ja periaatteet. Samoja periaatteita voidaan Leinosen mukaan soveltaa minkä tahansa uuden alueen kaavoitukseen ja rakentamiseen.

Muotialan suunnitteluprosessin kokemukset olivat Leinosen näkökulmasta positiiviset. Laaja yhteistyö toimi, eikä hankkeen aikataulu ollut keskimääräistä pidempi, koska osa työstä teetettiin konsulteilla. Konsulttien palkkioihin ei kuitenkaan Leinosen mukaan ollut käytettävissä enemmän rahaa kuin muiden vastaavankokoisen alueen kaavoituksessa. Tontinkäyttösuunnitelman vaatiminen rakennuttajilta on Leinosen mukaan myös ollut positiivinen kokemus. Kaavoituksen ja rakennusvalvonnan yhteistyötä on ollut myös kaavaprosessin jälkeen. Tällä voidaan parantaa kaavan tavoitteiden toteutumista.

Toisaalta itse kaavan tavoitteiden toteutumisesta ei Leinosen mukaan vielä voida sanoa paljonkaan. Muotialan kakkososan rakenta-

minen oli haastatteluja tehtäessä (huhtikuu 2007) vasta alkamassa, eikä ykkösosakaan ole vielä valmis. Leinonen ei ole saanut kaavasta palautetta alueen asukkailta tai kuullut näiden mielipiteitä alueella asumisesta.

Rakennusvalvonta ja toteuttamisen aikainen valvonta

Rakennusvalvonnan edustajat osallistuivat Muotialan asemakaavaprosessiin viranomaistyöryhmään ja kehittivät tontinkäyttösuunnitelmaa koskevan menettelyn kaavaprosessin aikana. Kaavan valmistuttua rakennusvalvonta on testannut TKS-menettelyä osana lupaprosessia. Tontinkäyttösuunnitelman laatimismenettelyn ainoa tavoite ei liittynyt turvallisuuslähtökohtaisen suunnittelun ja rakentamisen testaamiseen, vaan tavoitteena on lisäksi ollut kehittää lupaprosessia niin, että rakentamisen laatu paranee ja että kaavan tavoitteet toteutuvat aiempaa paremmin.

Kaupunkikuva-arkkitehti Jalo Virkin mukaan Muotialan lupaprosessit eivät ole poikenneet normaalista muutoin kuin TKS:n osalta. Turvallisuuskysymyksiin ovat pääosin ottaneet kantaa suunnittelijat, eivät niinkään rakennuttajat. Varsinaisessa rakennuslupavaiheessa rakennusvalvonta tarkistaa sekä normaalit lupa-asiat että sen, että suunnittelussa on noudatettu TKS:n hyväksymisen yhteydessä kirjattuja periaatteita. Lupaprosessin viemä aikataulu ei ole rakennusvalvonnan edustajien mukaan pitkittynyt TKS:n käyttöönoton vuoksi. Käytännössä rakennuslupaa on anottu hyvin pian TKS:n hyväksyttäminen jälkeen.

Turvallisuuskulman huomioiminen on rakennusvalvonnan edustajien mukaan pääosin tiettyjen periaatteiden noudattamista, ei niinkään rahakysymys. Toisaalta rakennuttajia on jouduttu jonkin verran suostuttelemaan joidenkin kalliimmaksi koettujen materiaalien käyttöön. Tällaisia voivat olla esimerkiksi laatoitukset tai kiveykset, joilla tilahierarkia-ajattelun mukaisesti erotellaan esimerkiksi puolijulkisia ja puoliyksityisiä tiloja. Toisaalta rakennusvalvonnan ja rakennuttajien ”kaupankäynti” laadukkaista materiaalivalinnoista kuuluu lähes jokaiseen lupaprosessiin.

Ongelmalliseksi on joissakin tapauksissa havaittu se, että vaikka rakennuttajat ovat rakennuslupa-anomuksessaan pysyneet TKS-pöytäkirjassa sovitussa periaatteissa, on sitten itse rakennusprosessin aikana toimittu toisin. Tämä oli aluksi mahdollista, koska työmaakatselmukset suoritti eri viranomainen kuin se, joka oli ollut läsnä TKS-kokouksissa, eikä tarkastusinsinööri välttämättä tiennyt sovitusta laatutasosta. Kun ongelma havaittiin, TKS-menettelyä kehitettiin niin, että työmaakatselmukset suorittava tarkastusinsinööri tulee mukaan TKS-kokouksiin. Tästä on haastateltujen mukaan ollut myös se etu, että tarkastusinsinööreillä on usein ollut hyviä käytännön ohjeita annettavaksi rakennuttajille.

Kaupunkikuva-arkkitehti Jalo Virkin ja lupainsinööri Jyrki Kososen mukaan rakennusvalvonnan tavoitteet Muotiala-projektissa ovat toteutuneet hyvin. TKS-menettelyn kehittäminen kannatti ja kehitystyö jatkuu edelleen. Lisäksi haastatellut pitivät tärkeänä turvallisuuskysymyksiin tutustumista. Prosessi on toiminut koulutusprosessina, turvallisuusperiaatteet ovat ”jääneet päälle” ja niitä yritetään ottaa huomioon jatkossakin.

Tampereen poliisilaitos

Poliisi on nykyisin entistä enemmän kiinnostunut rikosten ennaltaehkäisystä eli preventiivisistä menetelmistä. Tampereen poliisilaitos lähti mukaan Muotialan suunnitteluprosessiin apulaispoliisipäällikkö Ari Sarjasen ehdotuksesta. Projektissa oli Sarjasen mukaan mahdollisuus testata Suomessa ja Tampereella sellaisia teoreettisia rikosprevention (rikosten torjunnan) ja turvallisuuden edistämisen menetelmiä, joissa huomio kiinnitetään fyysiseen ympäristöön ja sen ominaisuuksiin. Ulkomailla näitä on Sarjasen mukaan kokeiltu vaihtelevalla menestyksellä.

Tampereen poliisilaitos ja kaupunkisuunnittelu ovat tehneet yhteistyötä aiemminkin muun muassa Tampereen turvallisuusohjelman laadinnan aikana. Ilmapiiri kaupungin ja poliisilaitoksen välillä on Sarjasen mukaan aina ollut erittäin hyvä. Poliisi on osallistunut pienempiin suunnitteluhankkeisiin, kuten joidenkin keskustan puistojen perusparannuksen suunnitteluun. Muotialan laajuisissa

kaavaprojekteissa poliisilaitos ei kuitenkin aiemmin ole ollut mukana. Sarjasen mukaan poliisilla oli ”terveen itsekkäät syyt” osallistua kaavaprosessiin: Projekti oli poliisin toimialan eli turvallisuuden kannalta tärkeä, koska sillä oli ja on hyvät mahdollisuudet vähentää rikollisuutta ja häiriökäyttäytymistä sekä lisätä asukkaiden turvallisuuden tunnetta. Poliisin näkökulmasta etu on myös se, että saadaan ”lisävoimia” eli uusi viranomaistaho turvallisuuden edistämiseen. Suomalaisessa suunnittelussa on toki aiemminkin otettu turvallisuusnäkökulmia huomioon (erityisesti liikenneturvallisuus), mutta ei Muotialan laajuudessa eikä yhtä tietoisesti. Sarjasen mukaan turvallisuusnäkökulma pitäisi saada perusmuodossaan osaksi suunnittelun ammattilaisten peruskoulutusta, ja -osaamista ilman poliisin osallistumista muuten kuin erityistapauksissa.

Muotialan suunnitteluprosessiin osallistuminen oli Sarjasen mukaan hyvä kokemus. Se opetti poliisilaitoksen edustajalle monia asioita. Tärkeää oli Sarjasen mukaan nähdä, ”kuinka laaja, moniaspektinen, vaikea ja haastava sekä poliittinen suunnitteluprosessi on”. Kiinnostavaa oli hänen mukaansa nähdä, miten esimerkiksi poliisin ja arkkitehtien ammatilliset kulttuurit eroavat toisistaan tai mitä yhtäläisyyksiä niistä löytyy.

Poliisin tavoite suunnitteluprosessin osalta oli päästä siihen mukaan ja saada turvallisuusnäkökulma näkymään lopputuloksessa. Siltä osin tavoitteet Sarjasen mukaan toteutuivat. Syntykö Muotialan alueella vähemmän turvattomuutta ja enemmän turvallisuutta, kuin sinne olisi ilman läpivietyä prosessia tullut, jää nähtäväksi. Sarjasen mukaan olisi tärkeää saada alueelta pitkän ajan seurantatietoja ja -tutkimusta.

Sarjasen mielestä turvallisuuslähtöisen suunnittelun tulisi olla avoimen yhteiskunnan periaatteiden mukaista. Sen tulisi olla ”positiivisella tavalla mukaan ottavaa eikä poissulkevaa ja pikemminkin mahdollistavaa kuin estävää” (vrt. Grönlund 2000; Hyvärinen 2001 25; Colquhoun 2004, 56, Saville & Cleveland 1998). Hänen mukaansa turvallisuusnäkökulman on aina oltava mukana tärkeimpien (eli käytettyimpien ja riskialteimpien) julkisten paikkojen suunnittelussa, mutta toisaalta se ei saisi ylikorostua. Eräs turvallisuusajatteluun

liittyvä riski onkin Sarjasen mukaan se, että turvallisuusargumenteilla voidaan häivyttää esimerkiksi poliittisia ristiriitoja tai vaihtoehtoja. Esitellään vain yksi “tuttu ja turvallinen” ratkaisu.

Turvallisuuskäsitteiden ei tulisi ylikorostua Sarjasen mukaan rauhallisessa Suomessa. Tällöin riskinä on myös erilaisen kontrollin keinojen ylikorostuminen virikkeellisen ympäristön kustannuksella.

Rakennuttajien kokemukset

Tutkimuksessa haastateltiin neljän rakennusliikkeen tai rakennuttajan kokemuksia Muotialaan rakentamisesta. Nämä olivat Vuokratalosäätiö, SATO, Lujatalo ja YIT. Osa on ollut mukana asema-kaavan I vaiheen alueella, osa II:n alueella ja osa molemmissa. Osa rakennuttamisprojekteista oli käynnissä haastatteluja tehtäessä, osa päättynyt.

Kuten aiemmin on todettu, rakennuttajille turvallisuusteema ei ollut peruste hankkia tonttia Muotialan alueelta. Alueelle houkutteli rakentamaan Muotialan hyvä sijainti ja positiivinen imago läheisine palveluineen. Turvallisuusteemaan ja siihen liittyvään ohjeistukseen tutustuttiin tontinluovutusehtojen yhteydessä. Haastatellut rakennuttajat kertoivat ottaneensa yksityiskohtaisen suunnitteluohjeistuksen ”normaalina rakentamisen reunaehtona”, eikä se herättänyt kovin voimakkaita ennakkoluuloja. Kuitenkin tämänkaltainen yksityiskohtainen turvallisuusteemainen suunnittelu oli kaikille rakennuttajille pilottikokemus. Kokemuksesta muodostui pääsääntöisesti positiivinen.

Rakennuttajista Vuokratalosäätiö (VTS) on toteuttanut turvallisuussuunnittelua aiemmissa projekteissaan, ei tosin Muotialan laajuudessa tai yhtä tietoisesti. Turvallisuusteemaan suhtaudutaan säätiössä hyvin positiivisesti, koska se sopii hyvin toiminta-ajatukseen: Talot jäävät valmistuttuaan säätiön omistukseen ja hallintaan. Asuntoja vuokrataan sosiaalisin perustein. Säätiön toiminnassa painotetaan ongelmien ennaltaehkäisyä, muun muassa yhteisöllisyyttä lisäävää asukastoimintaa ja asukasdemokratiaa. Kahden haastatellun VTS:n edustajan mukaan rakennuttaminen on lyhyt vaihe verrattaessa sitä talojen varsinaiseen käyttöikään. Jos rakennuttamisen aikana

voidaan edistää asukkaiden turvallisuutta ja yleistä viihtyvyyttä, satsaus on pitkällä tähtäimellä kannattava. Vuokratalosäätiö on aiemmin painottanut viihtyvyysteemaa, sittemmin on havaittu turvallisuuden ja viihtyvyyden liittyvän läheisesti toisiinsa.

Suunnittelun kokemukset: yksityiskohtaista, ei paljon kalliimpaa, mutta ”ostaja maksaa”

”Tulee hieno (talo)yhtiö, mutta työ oli haastava”
(rakennuttaja)

Suunnittelun ohjeistus oli Muotialassa normaalia laajempaa ja yksityiskohtaisempaa. Haastatellut rakennuttajat pitivät asemakaavaa ”tiukkana” ja suunnittelua ohjaavana. Paljon tulkinnanvaraa ei jäänyt. Toisaalta todettiin, että laadukas kaava voi luoda laadukkaan alueen, jonka sijainti ei enää ole ainoa kilpailutekijä. Myös arkkitehtuuri ja laatu ovat tärkeitä, sekä alueen kokonaisilme ja imago.

Rakennuttajien mukaan Muotialan suunnittelu- ja lupaprosessi poikkesi ”tavallisesta” kahdella tavalla: tonttien ja pihojen suunnittelu ja toteutus oli tavallista yksityiskohtaisempaa ja laadukkaampaa. Suunnittelu vaati myös tavallista enemmän yhteistyötä toisten rakennuttajien kanssa. Sen sijaan aikataulu ei eronnut keskimääräisestä eikä yhteistyötä viranomaisten kanssa koettu olleen normaalia enempiä.

Vaaditussa tontinkäyttösuunnitelmassa rakennuttajat esittelivät muun muassa yksityisen ja puoliyksityisen tilan rajaamiset, valaistuksen, kevyen ja ajoneuvoliikenteen liittymät ja parkkipaikat sekä pihan eri toiminnot ja osa-alueet sekä tonttien ja pihojen rajaukset. Keskeistä oli rakennuttajien mukaan saada tilahierarkia-ajatteluun liittyvät rajat selviksi. Suunnitteluperiaatteita pidettiin yleishyödyllisinä ja järkevinä, ”eikä ylitsepääsemättömän raskaina”.

Tonttien eriarvoisten tilojen rajaaminen sekä valaistus koettiin keskimäärin hieman tavanomaista kalliimmaksi toteuttaa. Eräiden haastateltujen mukaan piharakentaminen oli hyvin vähän tai ei lainkaan tavanomaista kalliimpaa. Toisten haastateltavien mukaan se oli jonkun verran kalliimpaa. Piharakentamisen kulut ovat kuitenkin pieni erä rakentamisen kokonaiskustannuksissa. Haastatelluista rakennuttajista useampi totesi, että oleellista on tietää turvallisuus-

ajattelun peruseriaatteet ja niitä tukevat ratkaisut. Kyse ei aina ole hintaeroista, vaan tietoisuudesta. Esimerkiksi valaistuksen suunnittelua ei ole aiemmin pidetty kovin tärkeänä, mutta toteutukset Muotialassa osoittavat, että valaisimien valinnalla ja sijoittelulla on yllättävän suuri merkitys turvallisen ja myös viihtyisän lopputuloksen kannalta. Tämä on näkynyt muun muassa asukkailta saadussa palautteessa.

Tilahierarkia-ajatteluun liittyviä eriarvoisten tilojen rajauksia ja siirtymiä oli Muotialassa ohjeistettu tekemään muun muassa laatoituksilla ja pihakiveyksillä. Jotkut rakennuttajat olivat pohdiskelleet näiden hintaa lisäävien rakenteiden tarpeellisuutta. Toisaalta nämä symboliset rajaukset ovat keskeisiä turvallisuuslähtökohtaisessa suunnittelussa. Rakennuttajat totesivat, että jos ulkotöiden tavallista korkeampi osuus näkyy hankkeen kokonaisbudjetissa, hintaero siirtyy tulevien asukkaiden maksettavaksi. Rakennusliikkeiden edustajat eivät siis olleet sitä mieltä, että piharakentamiseen mahdollisesti satsatut ylimääräiset eurot olisivat poissa muualta, esimerkiksi sisätilojen toteutuksesta. Todettiin, että pihojen suunnitteluun ja rakentamiseen on joka tapauksessa satsattava erillistalo- ja rivitaloyhtiössä, koska niissä ostajalle myös pihan laatu on tärkeä. Kerrostaloissa ostajat taas ovat kiinnostuneempia sisä- kuin ulkotiloista.

Rakennuttajista VTS:n edustajat totesivat, että toteutuksessa jouduttiin tinkimään joistakin pihasuunnitelman yksityiskohdista. Esimerkiksi eräs tontinkäyttösuunnitelmassa ollut porttiaihe, joka toimii kevyen liikenteen sisääntuloaukkona aidattuun pihaan, jätettiin rakentamatta. Jälkeenpäin on huomattu, että kyseistä sisääntuloaukkoa, joka on tarkoitettu vain pihan omille asukkaille, käyttävät myös muut alueen asukkaat yleisesti oikaistessaan pihan poikki. Onkin kiinnostava kysymys, olisiko alkuperäisessä suunnitelmassa ollut porttiaihe viestinyt ohikulkijoille, että yksityisen piha-alueen läpi ei ole tarkoitus oikaista. VTS:n edustajan mukaan piharakentamista on mahdollista täydentää talon valmistumisen jälkeen, koska valmistunut kohde on säätien hallinnassa.

Muotialan suunnittelu- ja toteutusvaiheessa toinen tavallisuudesta poikkeava piirre oli se, että rakennuttajat joutuivat tekemään yhteistyötä ja osittain sovittamaan aikataulujaan yhteen. Joitakin tontteja

jaettiin usean eri rakennuttajien kesken. Myös samassa korttelissa rakentavat joutuivat tontinkäyttösuunnitelmassa määriteltyjen ehtojen mukaisesti miettimään pihojen ja tonttien rajauksia, yhteisiä leikkipaikkoja ja parkkialueita sekä valaistusta ja tonttien korkoja. Järjestettiin erityisiä tonttien ja kortteleiden yhteiskäyttöpäalavereita, joissa eri rakennuttajat ja joskus viranomaisetkin miettivät ratkaisuja yhdessä. Osa suunnittelutyöstä oli siis tehtävä yhtä aikaa. Muotialassa törmättiinkin tilanteeseen, että rakennuttaja joutui odottamaan viereisen hankkeen edistymistä ja piirustuksia. Tästä aiheutui jonkin verran ongelmaa ja ”tyhjäkäyntiä”. Odottelu-aika ei haastatellun rakennuttajan mukaan onneksi jäänyt pitkäksi. Toisaalta useampi rakennuttaja totesi, että rakennettaessa korttelia samanaikaisesti eri rakennuttajien kanssa alueesta tulee yhtenäisempi, eivätkä rakennustyöt viereisellä tontilla häiritse asukkaita.

**Yhteistyö viranomaisten kanssa:
ei ylimääräistä työtä**

Aiemmista tamperelaisista rakennushankkeista poiketen Muotialan rakennuttajilta vaadittiin tontinkäyttösuunnitelma tontin luovutuksen ehtona. Tontinkäyttösuunnitelman laatiminen sinänsä ei rakennuttajien mukaan lisännyt suunnittelijan työmäärää, mutta se siirsi sitä hieman tavallista aiempaan vaiheeseen. Toisin sanoen työtä siirtyi rakennuslupavaiheesta tontinluovutusvaiheeseen.

Rakennuttajat kuvasivat yhteistyötä rakennusvalvonnan kanssa jouhevaksi ja hyvin sujuvaksi. Tarkat ja yksityiskohtaiset rakennustapaohjeet eivät jättäneet kovin paljon tulkinnanvaraa rakennuttajille. Joistakin yksityiskohdista ja täsmennyksistä keskusteltiin, mutta hyvässä hengessä. Tontinkäyttösuunnitelman sitovuutta rakennuslupa- ja toteutusvaiheessa ei koettu rasitteeksi.

Rakennuttajien mukaan turvallisuuskysymykset eivät korostuneet viranomaisten kanssa neuvotellessa mitenkään erityisesti, koska ne oli otettu suunnittelun lähtötiedoiksi. Rakennuslupaa koskevissa palavereissa istui rakennuttajan edustajana usein arkkitehti. Useamman haastatellun mukaan Tampere on pieni paikkakunta ja paikalliset toimijat tuntevat toisensa entuudestaan. Rakennuttajien, arkkitehtien ja viranomaisten yhteistyötä kuvattiin sujuvaksi.

Turvallisuusperiaatteita tullaan soveltamaan seuraavissa hankkeissa koska lopputulos oli hyvä

Lähes kaikki rakennuttajat olivat sitä mieltä, että turvallisuuslähtöisen suunnittelun periaatteet olivat hyviä, eikä niitä unohdeta jatkossakaan. Niitä on jo sovellettu joissakin uusissa kohteissa. Erityisesti valaistuksen suurta vaikutusta lopputulokseen hämmästeltiin. Erään rakennuttajan mukaan talon asukkaat ovat kiitelleet mukavaa pihaa: sen pienipiirteisyyttä, reunakivien tekemää laadukasta vaikutelmaa sekä vaihtelua tuovia korkeuseroja.

Positiivisesti todettiin vielä, että turvallisuussuunnittelun monien periaatteiden huomioiminen ei lisää kustannuksia lainkaan tai hyvin vähän, mutta voi pitkällä tähtäimellä lisätä alueen arvoa ja positiivista imagoa.

Turvallisuuskonsultin näkökulma

Keskeinen henkilö ja yksi Muotiala-projektin alullepanijoista oli hallintotieteen maisteri, rakennusarkkitehti, arkkitehtiylioppilas Ulla-Kirsikka Ekman, joka toimi projektissa turvallisuuskonsulttina. Ekman on erikoistunut turvallisuuskysymyksiin fyysisessä suunnittelussa ja hän on ollut mukana muun muassa Tampereen kaupungin turvallisuusohjelman laadinnassa sekä Tampereen kaupungin aluekehitystyössä. Ekman toimi turvallisuuskonsulttina kaavaprosessin I- ja II-vaiheissa. Lisäksi Ekmanin toimisto Arkkitehtikonttori Vainio & Ekman oli mukana kaavan I osassa tutkimassa alueen rakennettavuutta. Rakentamisvaiheessa Vainio & Ekmanilla on ollut alueella runsaasti toimeksiantoja: muun muassa VTS, SATO, YH ja Palmberg ovat tilanneet useiden kohteiden suunnittelua heiltä.

Ekmanin mukaan projekti on ollut tärkeä eri osapuolille. Kaavan laadinta ja turvallisajattelun testaaminen osana kaavaa on ollut kiinnostava kokemus. Näissä on Ekmanin mukaan onnistuttu keskimäärin hyvin. Turvallisajattelun onnistumisen kannalta Ekmanin korostaa erityisesti kahden asian merkitystä Muotialassa: tilahierarkian toteuttamista sekä parkkipaikkojen sijoittelua. Erityistä huomiota kiinnitettiin myös kevyen liikenteen reitteihin.

Tilahierarkiaa toteutetaan erilaisten rajausten avulla. Esimerkiksi kun käännyttään kadulta pihalle ja autopaikat on sijoitettu korttelin sisälle (joka on tyypillistä turvallisuusajattelua), pitäisi ympäristössä olla muutoksia tai merkkejä, jotka kertovat alueelle tulevalle, että tilan luonne muuttuu. Siirtymien pitäisi Ekmanin mukaan olla selkeästi huomattavissa. Toteutusvaiheessa saattaa Ekmanin mukaan ongelmaiseksi muodostua rakennuttajan punakynä eli se, että suunnitelmia karsitaan kustannussyistä. Muotialassa karsinnan kohteina ovat olleet juuri ne asiat, jotka ovat olleet oleellisia rikosten ehkäisyyn kannalta. Näitä ovat esimerkiksi kiveykset, laatat tai portit. ”Tavallinen” suunnittelija ei välttämättä ole osannut perustella rakennuttajalle, miksi joitakin suunnitelman yksityiskohtia pitäisi toteuttaa. Tällöin rakennuttaja on voinut ajatella, että ne turhaan kallistavat rationaalista rakentamista ja karsinut yksityiskohdat.

Toisaalta kaikki turvallisuutta korostavat ratkaisut eivät Ekmanin mukaan liity materiaalien valintaan. Esimerkiksi tilan luonne riippuu vahvasti näkymistä sinne sekä kevyen liikenteen kulkureiteistä. Myös tilan mittakaava ja muoto vaikuttavat.

Ekmanin mukaan Muotialan II-vaiheen kaavan tiettyjä pienimit-takaavaisia pysäköintiratkaisuja voidaan pitää sekä turvallisuus-konsultin että poliisin näkökulmasta erityisen onnistuneina. Hervannan valtatie varten suunniteltiin melun vuoksi kerrostaloja. Kerrostaloyhtiöihin tulee runsaasti pysäköintipaikkoja. Perinteisessä arkkitehtisuunnittelussa ne kaavoitettaisiin kerrostalon ja tien väliin, jolloin saataisiin aikaan massiivinen parkkikenttä. Sellainen olikin suunnitteilla kaavaluonnoksen viimeisiin versioihin saakka. Turval-lisuuskonsultti ja poliisi kuitenkin olivat vahvasti sitä mieltä, että suuria kenttäparkkipaikkoja tulisi välttää, koska ne tarjoavat autovar-kaille ja auton vahingoittajille oivallisen tilaisuuden rikoksiin. Poliisi jopa kaivoi esille rikostilastoja kenttäparkkipaikkojen tapahtumista, jotta asian vakavuus saatiin selville. Lopulta kaavaan saatiin aikaisek-si niin sanotut pysäköintisolut, joissa autot ovat muutaman tunnistet-tavan auton ryhmissä ja soluihin on hyvät näkymät kerrostalon ikku-noista. Tilan puoliyksityistä luonnetta korostetaan kasvillisuudella ja materiaaliratkaisuilla.

Ekmanin mukaan turvallisuusajattelu ja niin sanottu perinteinen arkkitehtisuunnittelu eivät kohtaa joissakin, onneksi melko harvoissa tapauksissa (vrt. Colquhoun 2004, 57). Eräs näistä koskee autojen sijoittelua. Perinteisesti pysäköintipaikat halutaan sijoittaa pois keskeisiltä paikoilta ja näköpiiristä. Pysäköintipaikkojen rakentamiseen myös harvoin halutaan uhrata kovin paljon rahaa, jolloin ne jäävät

helposti anonyymeiksi ja massiivisiksi kentiksi. Turvallisuusajattelussa lähdetään puolustettavan tilan ajatuksesta eli siitä, että koska autot ovat yksityistä omaisuutta, autopaikkojen tulisi olla tilahierarkiassa puoliyksityistä tilaa. Sellaisen rakentaminen voi olla kalliimpaa kuin puolijulkisen. Ekmanin mukaan kuitenkin parkkipaikat näyttävät merkittävää roolia sekä alueen viihtyisyyden että turvallisuuden kannalta. Hän toteaaakin, että jos suunnittelussa ei oteta mitään muuta turvallisuusnäkökulmaa huomioon, parkkikenttiä pitäisi kuitenkin välttää viimeiseen saakka.

II-alueen kaavassa ajatus pysäköintialueiden puoliyksityisyydestä ei ehkä kaikin paikoin tule toteutumaan. Osa alueen parkkipaikoista on hankalan kiinteistöjaon vuoksi jouduttu sijoittamaan kaavassa taloyhtiöiden väliin erillisille LPA-alueille. Tämä on aiheuttanut hämmennystä suunnittelijoille ja rakentajille. Taloyhtiöt on veloitettu perustamaan keskinäisiä kiinteistöyhtiöitä hallinnoimaan pysäköintipaikkoja. Rasitesopimukset ja huoltoyhtiöiden perustaminen ovat aiheuttaneet huolta. Ekmanin mukaan voi myös syntyä ei-toivottuja läpikulkureittejä ja eripuraa taloyhtiöiden välillä. LPA-alueiden sijainnin perustelu ei siis liity turvallisuusnäkökulmaan vaan kiinteistöjakoon, ja Ekman pelkää, että nämä alueet eivät tule toteutumaan siten kun ne on kaavassa esitetty. Ratkaisuvia asioita ovat materiaalikustannusten jakaminen sekä huoltokysymykset.

Kokonaisuutena ajatellen Ekmanin mukaan on hieno asia, että Muotialan turvallisuushanke ja kaava saatiin aikaiseksi. Tärkeää on Ekmanin mukaan myös se, että turvallisuusteema on otettu vakavasti. Toisaalta hankkeen todelliset tulokset asukkaiden kannalta näkyvät vasta 10 vuoden päästä.

Yhteenvedoa hankkeen kokemuksista

Ennakkokäsityksissä kustannukset olivat suuremmat

Kysyin haastatelluilta rakennuttajilta, oliko heillä ennakkokäsityksiä Muotialan turvallisuuslähtöisen suunnittelun suhteen. Haastatelluista neljästä rakennuttajasta yksi myönsi, että ennakkoluuloja oli. Ne kohdistuivat mahdollisiin lisääntyviin kustannuksiin. Saman haastatellun mukaan ennakkoluulot kuitenkin katosivat, kun ohjeistukseen tutustuttiin. Kustannukset eivät nousseet, mutta lopputulos oli yllättävän hyvä. Turvallisuusajattelua aiotaan soveltaa yrityksessä jatkossakin nyt kun periaatteet ja ratkaisut ovat tulleet tutuiksi. Myös muut rakennuttajat korostivat, että turvallisuusajattelua sovelletaan jatkossakin ”mahdollisuuksien mukaan”.

Tontinkäyttösuunnitelma oli useimmille rakennuttajille vieras, mutta sen ei sanottu aiheuttaneen ylimääräisiä kustannuksia tai ongelmia. Kokemukset olivat siis myönteiset.

Keskeistä on tietoisuus tavoitteista ja keinoista – suunnittelun työkalut ovat enimmäkseen vanhoja tuttuja

Tampereen kaupungin kaavoittajien ja rakennusvalvonnan kokemukset Muotialasta olivat positiiviset. Muotialassa käytettyjä suunnitteluperiaatteita tullaan Tampereella jatkossa käyttämään laajemminkin. Asiaa on esitelty ja siitä on keskusteltu kaupungin hallinnon sisällä. On kuitenkin luultavaa, että turvallisuussuunnittelun nimeä ei erityisesti korosteta, vaikka ajatuksia sovellettaisiinkin. Kaavoitusarkkitehti Sakari Leinosen mukaan turvallisuuslähtöisen suunnittelun kriteerit ovat yleisiä ”hyvän suunnittelun” kriteereitä ja sovellettavissa mihin tahansa uuteen alueeseen. Ne on vain tunnettava.

Useampi haastateltu rakennuttaja totesi, että on ollut kiinnostavaa tutustua turvallisuusajatteluun. Erään rakennuttajan mukaan on tärkeää, että turvallisuutta luodaan tilahierarkian ja esimerkiksi valaistuksen avulla, eikä ”lukoilla, muureilla ja piikkilangoilla”. Tämä lisää myös yleistä viihtyvyyttä ja kohottaa alueen arvoa.

Turvallisuusajattelun erot perinteiseen arkkitehtisuunnitteluun

Tutkimuksessa nousi esille muutamia tekijöitä, jotka erottavat turvallisuuslähtöisen suunnittelun niin sanotusta perinteisestä arkkitehtisuunnittelusta.

Ensinnäkin rakennuttajan palkkaama arkkitehti keskittyy yleensä suunnitelmassaan toimeksiantoon, joka rajautuu tontin tai kiinteistön rajoihin. Turvallisuuslähtöisessä suunnittelussa (ainakin Muotialan tapauksessa) suunnittelijat joutuivat miettimään myös yleistä alueella liikkumista ja kulkuväyliä. Pihojen ja parkkialueiden suunnittelu sekä tonttien rajaukset mietittiin tavallista yksityiskohtaisemmin. Ne oli toisaalta myös ohjeistettu tavallista tarkemmin. Lisäksi eri rakennuttajien palkkaamat suunnittelijat tekivät keskenään yhteistyötä, mitä ei luultavasti tapahdu kaikissa rakennusprojekteissa.

Toiseksi pysäköintipaikkojen ja asuntoihin liittyvien varastotilojen sijoittelut poikkesivat jonkun verran ”perinteisestä”. Varastotilat pyrittiin sijoittamaan mahdollisimman lähelle asuntoja niin, että niiden sisäänkäynnit ovat helposti valvottavissa. Haastateltujen rakennuttajien mukaan ratkaisut ovat yllättävän onnistuneita. Samaa periaatetta sovellettiin pysäköintipaikkoihin, jotka lisäksi sijoitettiin mahdollisimman pieniin yksiköihin.

Muotialan projektissa arkkitehdit kohtasivat kenties enemmän konsultteja ja eri viranomaisia kuin ”tavallisessa” suunnitteluprojekteissa. He myös joutuivat ottamaan huomioon tavallista useampia näkökantoja ja esittelemään sitten asiat rakennuttajille.

Turvallisuusajattelun periaatteiden tuominen arkkitehtikoulutukseen voisi olla hyvä ratkaisu ja parantaa suunnittelun laatua. Monet periaatteet ovat hyvin yksinkertaisia ja konkreettisia. Aiheesta löytyy runsaasti kirjallisuutta ja oppimateriaalia, joskin toistaiseksi varsin vähän suomen kielellä.

Poliisin edustajan mukaan on hyvä, jos suunnittelijat ja eri viranomaiset tulevat tietoisiksi turvallisuusteemasta ilman poliisin erillistä osallistumista suunnitteluprosessiin. Turvallisuuslähtöinen suunnittelu vähentäisi poliisin työtä myös jo tapahtuneiden rikosten selvittelyssä.

Kustannukset vai tulevat hyödyt

Muotialan turvallisuuslähtöinen suunnitteluprojekti kaavoituksineen ja rakennuttamiseen on Suomessa alan pioneerihanke. Eri osapuolten kokemukset hankkeesta olivat lähes yksinomaan myönteisiä. Projektin aikana kokeiltiin uusia toimintatapoja: kaavaprosessi oli osallistumisineen normaalia laajempi, kaava ja siihen liittyvä ohjeistus tavallista yksityiskohtaisempi. Rakennusvaiheessa käytettiin uutena viranomaistyökaluna tontinkäyttösuunnitelmaa (TKS). Rakennuttajilta ja näiden käyttäjiltä suunnittelijoilta työ edellytti myös tavallista enemmän yhteistyötä naapurirakennuttajien kanssa. Onkin kiinnostavaa tietää, tuliko prosessi kustannuksiltaan kalliimmaksi kuin vastaavan kokoinen keskivertohanke.

Täysin yksiselitteistä vastausta ei voida antaa, mutta yleistäen voidaan todeta, että turvallisuuslähtökohtainen suunnittelu ja toteutus eivät tulleet kuin korkeintaan hiukan keskimääräistä kalliimmaksi.

Kaavoittaja Sakari Leinosen mukaan kaavaprosessi oli normaalin pituinen ja kaavasta ei valitettu. Rahaa konsulttien palkkaamiseen oli Leinosen mukaan käytettävissä normaalin verran, ”eli niukasti”. Viranomaisyhteistyötä eri sektoriviranomaisten ja poliisin kanssa oli tavallista enemmän, joten voidaan ehkä ajatella, että virkatyötä oli hieman tavallista enemmän. Toisaalta esimerkiksi rakennusvalvonta kehitti kaavaprosessin yhteydessä TKS-menettelyn, eli käytti Muotiala-projektia oman työnsä kehittämiseen.

Turvallisuuskonsultti Ulla-Kirsikka Ekmanin mukaan asemakaavavaiheessa kannattaisi aina tutkia erityisesti pysäköinti ja jalankulkukysymykset turvallisuusnäkökulmasta. Se ei hänen mukaansa maksa paljon. Poliisilta voi ja kannattaa kysellä tietoja suunniteltavan alueen ja sen ympäristön rikostilanteesta. Ekmanin mukaan suunnittelussa pitäisi miettiä myös tilahierarkiaa ja erityisesti toteuttaa se paremmin kuin tällä hetkellä keskimäärin tapahtuu.

Rakennusvalvonnan edustajan mukaan turvallisuuskysymysten huomioiminen on pääosin turvallisuustekniikkaa (eli tiettyjen suunnittelun periaatteiden noudattamista), eikä rahakysymys. Toisaalta rakennusvalvonnan edustajat myönsivät, että Muotialan projektin

aikana on jouduttu neuvottelemaan joidenkin rakennuttajien kanssa laadukkaampien julkisivu- ja pihanrakennusmateriaalien käytöstä. Toisaalta nämä neuvottelut materiaalien laadun parantamisesta (eli yleensä kalliimmista ratkaisuista) ovat rakennusvalvonnassa tavanomaisia.

Kahden rakennusliikkeen edustajan mukaan materiaalikustannukset eivät olleet tavallista korkeammat, mutta lopputulos on tavallista parempi. Kahden muun rakennusliikkeen edustajan mukaan kustannukset olivat hieman tavallista korkeammat. Yleishyödyllinen rakennuttaja ratkaisi kustannusongelman suunnittelemalla kohteeseen suurempia perheasuntoja, joiden rakentaminen on halvempaa kuin pienten asuntojen, sekä tinkimällä joissakin ratkaisuissa. ”Kovan rahan rakennuttaja” ratkaisi asian nostamalla suhteessa asuntojen hintaa. Sama rakennuttaja mietiskeli, että asunnon ostajat saavat kyllä rahoilleen vastinetta onnistuneen ja laadukkaan pihan muodossa. Toisaalta hänen mukaansa asukkaan voi olla vaikea ymmärtää ostamansa pihan erityispiirteitä, koska turvallisuusteemaa ei oikein voida käyttää asuntojen markkinoinnissa.

Yhden rakennuttajan mukaan valaistussuunnittelu tuli hieman normaalia kalliimmaksi, koska arkkitehti ei osannut sitä tehdä ja tarvittiin valaistussuunnittelijan konsultointia. Toisaalta huomattiin, että pihavalaistuksesta saatiin pienellä panostuksella niin paljon perinteistä parempi, että siihen on panostettu myös Muotialan jälkeen. Esimerkiksi valaistussuunnittelijoita on käytetty myös Muotialaa seuranneissa projekteissa. Samaisen rakennuttajan mukaan yhdellä lisäkonsultilla ei ole suurta kuluvaikutusta kokonaisuuden kannalta. Valaistussuunnittelijoita ei hänen mukaansa vain ole totuttu käyttämään. Haastateltu arveli, että tulevaisuudessa alan rakennussuunnittelijat oppivat suunnittelemaan peruskohteiden valaistukset niin, että sähkösuunnittelija saa oman työnsä suoritettua ilman valaistussuunnittelijoita.

Rakennuttajien yleinen mielipide oli se, että Muotiala-projektissa esille nousseet suunnittelun opit kannattaa ottaa käyttöön tai soveltaa ainakin osittain myös seuraavissa projekteissa. Loppujen lopuksi uudet asiat hoituivat aika helposti eikä suuria ongelmia ilmennyt.

Kaikki rakennuttajat olivat omiin kohteisiinsa tyytyväisiä, olivatpa ne jo valmiita tai eivät. Rakennuttajat toivat esille myös laadunparannuksen näkökulman: aina kannattaa keksiä uutta ja yrittää löytää kohteelle lisäarvoa, jolla voi erottautua muista.

Vuokratalosäätiön edustajan mukaan ennaltaehkäisevällä toiminnalla ja hyvällä turvallisuudella sekä viihtyisyydellä saadaan aikaan säästöjä pitkällä tähtäimellä. Parantuvalla turvallisuudella on sekä sosiaalinen että alueen hintaa ja arvoa nostava merkitys.

Turvallisuuskonsultin mukaan suuria kustannussäästöjä saavutetaan silloin, kuin mahdolliset ongelmat tiedostetaan jo etukäteen ja pyritään minimoimaan ne. Esimerkiksi töhryjen poistamisesta tulee usein huomattavat kustannukset, mutta niiden syntyä voidaan ehkäistä tilasuunnittelun ja materiaalivalintojen avulla. On myös huomattavasti helpompaa suunnitella uusi alue niin, että sen imago on alusta lähtien hyvä, kuin yrittää muuttaa valmiiksi rakennettua, mutta huonomaineista paikka.

Turvallisuusteemalla markkinointi ja median reaktiot

Tutkimuksen aikana ei voitu toteuttaa varsinaista media-analyysia, mutta Sakari Leinosen ja Ulla-Kirsikka Ekmanin mukaan jo päättyneestä kaavaprosessista kirjoitettiin Tampereella ilmestyvissä sanomalehdissä jonkin verran. Jutuissa kuvattiin muun muassa tavallista laajempaa osallistumista sekä alueella järjestettyä taidenäyttelyä. Myös turvallisuusteema on mainittu lehtijutuissa, mutta syvällisempää analyysia siitä ei ole tehty. YLE:n Poliisi-TV teki Muotialan suunnittelusta jutun, jossa kerrottiin preventiivisestä rikostentorjunnasta. Ekmanin mukaan lehdistöä kiinnostavat lähinnä tapahtuneet rikokset ja objektiivinen turvallisuus eli rikostilastot.

Rakennuttajien mukaan turvallisuusteemaa on käytetty markkinoinnissa vain vähän.

- YIT ei ole maininnut termiä esitteessään. Etuovi.com-lehden jutussa esiteltiin YIT:n Muotialan kohdetta, ja siinä turvallisuusteema mainittiin.

- Lujatalo ei ole markkinoinnissaan maininnut turvallisuusteemaa, mutta esitteen mukaan ”koko alueen kaupunkikuvalliseen suunnitteluun on kiinnitetty erityistä huomiota, ympäristöön ja asukkailleen viihtyisän asuinympäristön toteutumiseksi. Muun muassa istutuksien sijoittelulla ja piha- sekä katualueiden valaistuksella on selkeä tavoite luoda alueelle omaleimaisuutta”.
- Vuokratalosäätiö ei kohde-esitteessään maininnut turvallisuusteemaa.
- SATO:n esitteessä mainitaan, että ”asuntoalueen turvallisuuden ja viihtyisyyden on kiinnitetty erityistä huomiota”.

Rakennuttajien mukaan turvallisuusteemalla markkinointi ja varsinkin rikollisuuden ennaltaehkäisyä puhuminen ei oikein sovi asuntojen myyntityöhön. Ajatukset rikollisuudesta ja turvattomuudesta voisivat karkottaa ostajia. Siksi niihin ei juuri kannata edes viitata. Lisäksi asukkaita kiinnostavat enemmän asuntojen sisäpuoli sekä esimerkiksi alueen palvelut ja liikenneyhteydet. Toisaalta kiinnostus laadukkaaseen pihaan ja viihtyisään asuinalueeseen on lisääntynyt viime aikoina. Erityisesti rivitalojen ja erillistalojen ostajat haluavat viihtyisän pihan.

Muotialan projektin aikana Tampereen poliisilaitoksen apulaispoliisipäällikkönä toimineen Ari Sarjasen mukaan on hyvä, että Suomessa turvallisuusajattelua ei vielä ole kaupallistettu, ja että sillä ei ratasteta markkinoinnissa. Bosniassa nykyisin työskentelevän Sarjasen mukaan on muistettava, että Suomi on kansainvälisessä vertailussa avoin ja turvallinen yhteiskunta. Ei siis ole syytä lietsoa paniikkia ja nostaa yhtä näkökulmaa muita tärkeämmäksi.

Tontinkäyttösuunnitelma kehittyvänä viranomaistyökaluna

Muotialan projektin yhteydessä kehitettiin kaupungin rakennusvalvonnan työkaluksi niin sanottu tontinkäyttösuunnitelmamenettely (TKS). Siinä rakennuttaja joutuu esittämään haluamalleen tontilleen suunnitelmat, jotka rakennusvalvonta hyväksyy tontinluovutuk-

sen ehtona. TKS:n sisältö kuvattiin muun muassa Muotialan asema-kaavaan liittyneissä rakentamistapaohjeissa.

Rakennusvalvonnan kokemukset TKS:n käytöstä olivat positiiviset, eivätkä haastatellut rakennuttajakaan moittineet sitä. Rakennusvalvonnan viranomaiset ovat jatkaneet menettelyn kehittämistä. Sitä käytetään useissa uusissa kohteissa ja se soveltuu erityisesti vaikeille tonteille. Vuoreksen alueella on käytössä TKS:n toinen versio eli kaksivaiheinen tontinkäyttösuunnitelma-menettely (ks. liite 1). Erona Muotialan TKS:aan on se, että ensimmäisessä vaiheessa esitetään yleispiirteisemmät suunnitelmat, toisessa yksityiskohtaisemmat.

Muotialan rakennuttajista vain yksi kommentoi uutta kaksivaiheista tontinkäyttösuunnitelma-menettelyä. Hänen mukaansa se on ”rakennuttajan kannalta työläs, mutta periaatteessa ihan hyvä systeemi”.

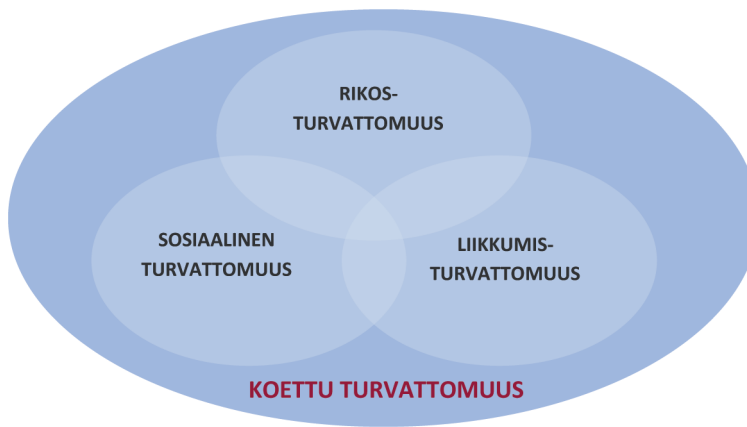
3 Elinympäristön koettu turvattomuus

Tutkimuksemme empiirinen osa kohdistui elinympäristön koettuun turvattomuuden tunteeseen. Turvattomuudella/turvallisuudella voidaan tarkoittaa joko mitattavissa olevaa turvallisuuden tasoa (onnettomuuksien tai rikosten määrää) tai ihmisten kokemuksia turvallisuudesta. Koetun turvattomuuden tekee erityisen tärkeäksi se, että se viime kädessä säätelee käyttäytymistä. Vaikka tutkimuksemme keskiössä on rikosturvattomuuden kokeminen ja erityisesti sen yhteys fyysisen ympäristön suunnitteluratkaisuihin, emme halunneet tutkia rikosturvattomuuden kokemista erillään laajemmasta turvattomuuden kokemuksesta. Rikosturvattomuus, liikenneturvattomuus ja sosiaalinen turvattomuus ovat tiiviisti kytköksissä toisiinsa ja niitä on vaikea – jos ei mahdotonta – tutkia toisistaan erotettuina (Kuva 3.1).

Vain harvoissa tutkimuksissa on pyritty selkeästi erottelemaan rikos-, liikkumis- ja sosiaalista turvattomuutta. Kyseessä onkin hankalasti määriteltävä erottelu. Koettu rikosturvattomuus voi koskea esimerkiksi pelkoa varkauksista tai muista omaisuusrikoksista, mutta yhtä hyvin esimerkiksi raiskauksen pelkoa. Toisaalta sosiaaliset pelot liittyvät usein selkiytymättömään sosiaaliseen uhkaan, arkisiin sosiaalisiin häiriöihin (huutelu, töniminen), jotka eivät ole rikoksia.

Myös liikenne- tai liikkumisturvattomuus liittyy usein yhteisön sosiaaliseen toimivuuteen. Samalla liikkumisturvattomuus voi olla rikosturvattomuuden tärkeä indikaattori. Myös onnettomuus- ja tapaturmaturvattomuus voitaisiin erotella omaksi turvattomuustyyppikseen ainakin jos se ei liity liikkumiseen.

Tutkimuksemme tarkoitus on käsitellä koettua turvattomuutta moniulotteisena käsitteenä, jolla on yhteyksiä koettuun yhteisöllisyyteen, liikkumiseen ja toimintaan yhdyskunnassa, rikosten pelkoon ja erityisesti yhdyskunnan suunnitteluratkaisuihin.

Kuva 3.1. Turvattomuuden kokemuksissa sekoittuvat kokemukset rikos- ja liikkumisturvattomuudesta sekä sosiaalisesta turvattomuudesta.

Koettu turvallisuus/ turvattomuus Suomessa

Koettu turvallisuus on eräs tärkeimmistä kriteereistä suomalaisten asukkaiden määrittellessä hyvän elinympäristön ominaisuuksia. (Strandell 2005; Hirvonen 2000). Suomalaiset elinympäristöt koetaan ainakin toistaiseksi vielä hyvin turvallisiksi (Virtanen 2000). Järvenpäässä toteutetussa pehmoGIS-internetkyselyssä turvallisuus osoitautui kaikkein yleisimmäksi, asukkaille tärkeäksi elinympäristön laatutekijäksi. Turvallisuudella tarkoitettiin tällöin tavallisesti joko liikkumisympäristön turvallisuutta tai kodin rauhaa ja turvaa. Toisaalta negatiivisena laatutekijänä neljänneksi yleisimmin mainittu

turvattomuus miellettiin yleisimmin julkisen tilan sosiaalisesti turvattomuudeksi, joskus myös liikenneympäristön turvattomuudeksi. Yleisin negatiivinen laatutekijä, rauhattomuus määrittyi myös hyvin usein sosiaalisesti rauhattomuudeksi. (Kytä & Kahila 2006)

Päinvastoin kuin usein väitetään, elinympäristöä ei koeta tällä hetkellä turvattommaksi kuin aikaisemmin. Poliisin tekemän erittäin laajan valtakunnallisen kyselyn (n = yli 50 000) mukaan turvattomuuden tunnetta koki vuonna 2006 harvempi suomalainen kuin kolme vuotta aikaisemmin. Koettua turvattomuutta tutkittiin tällöin liikkumisturvallisuutena, kokemuksena liikkumisesta yksin viikonloppuilla asuinalueella ja asuinpaikkakunnan keskustassa. Asuinalueella liikkumisen koki turvallisiksi peräti 86 prosenttia ja keskustassakin 68 prosenttia vastaajista. Myös rikoksen uhriksi on joutunut aikaisempaa harvempi asukas. Myös tamperelaiset kokevat kaupunkinsa aikaisempaa turvallisemmaksi. Verrattuna muihin suomalaisiin kaupunkeihin Tampereen koettu turvallisuus on varsin hyvää tasoa, sillä yhdeksän kaupunkia koetaan Tamperetta turvattommaksi ja monet näistä kaupungeista ovat selvästi Tamperetta pienempiä (esim. Pori ja Lahti). Kuitenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa koettu turvallisuus on yleisesti ottaen vielä paremmalla tasolla. (Suominen 2006).

Turvattomuuden kokemukset saattavat vaihdella kaupunkien sisällä. Helsingissä on havaittu jopa kuusinkertaisia eroja kaupungin eri osien koetussa turvallisuudessa. Helsingin turvattomimmat alueet ovat Itä-Helsingissä. (Heiskanen ym. 2004) Turvattomuuden kokemukset eroavat myös laadullisesti: turvallisimmilla alueilla pelot liittyvät pimeään aikaan, usein puistoihin ja ovat luonteeltaan epämääräisempiä, kun taas kaikkein turvattomimmilla alueilla pelot ovat todellisempia ja konkreettisempia ja liittyvät tiettyihin asukasryhmiin (Tuominen 2005).

Aikaisemmat tutkimukset antavat olettaa, että Tampereen Muotialassa koettu turvallisuus olisi vähintään hyvää tasoa. Tutkimuksemme ei kuitenkaan kohdistu niinkään turvattomuuden tasoon sinänsä vaan fyysisen ympäristön ja turvattomuuden kokemusten väliseen suhteeseen.

Rikosturvattomuuden keskeiset selitysmallit

Rikosturvattomuutta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa on pyritty selittämään vaihtelua rikollisuutta kohtaan tunnetuissa peloissa. Rikosten pelon taustalta on löydetty kolme keskeistä selitysmallia: rikosten pelkoa selittävät (1) yksilöllinen koettu haavoittuvuus toisin sanoen uhriksi joutumisen pelko, (2) fyysisessä ympäristössä havaitut merkit häiriöistä sekä (3) rapautuva yhteisöllisyys. (Roh & Oliver 2005; McCrea ym. 2005) Käsittelemme seuraavassa erikseen kutakin selitysmallia.

Uhriksi joutumisen pelko

Pelko rikoksen uhriksi joutumisesta on eräs keskeinen selitysmalli rikospelon taustalla olevista mekanismeista. Sen mukaan joko aikaisemmat kokemuksen rikoksen uhriksi joutumisesta tai niin sanottu välillinen uhrikokemus voivat olla turvattomuuden kokemusten taustalla. Välillinen uhrikokemus tarkoittaa sitä, että rikoksille suojaattomimmat pelkäävät muita enemmän, vaikka he eivät olisikaan joutuneet rikosten uhreiksi. Ne yksilöt, jotka omasta mielestään ovat muita suojaattomampia rikoksia vastaan esimerkiksi sukupuolen, iän tai fyysisen haavoittuvuutensa vuoksi, ovat mallin mukaan pelokkaimpia. Yksilö voi siis kokea rikoksen uhriksi tuleminen pelkoa ilman varsinaista, henkilökohtaista uhrikokemusta. (Roh & Oliver 2005).

Välillinen uhrikokemus liittyy kolmeen seikkaan: arvioon rikoksen uhriksi joutumisen riskitasosta, arvioon seurausten vakavuudesta ja kokemukseen oman kontrollimahdollisuuden puutteesta. Naisten todellinen riski joutua rikoksen uhriksi on tilastollisten tutkimusten mukaan selvästi pienempi kuin miesten (South & Messner 2000). Vaikka naisten riski tulla esimerkiksi pahoinpidellyksi illalla kadulla kävellessä on vähäinen, he kokevat olevansa miehiä suojaattomampia seurausten vakavuuden (esim. raiskaus, ks. Macmillan ym. 2000) ja oman kontrollimahdollisuuden puutteen takia (vähäiset fyysiset voimat). Toisaalta naisten – ja ikääntyneiden – vähäisempää riskiä joutua rikoksen uhriksi voivat osaltaan selittää juuri lisääntyneet pelot ja niistä johtuva erityinen varovaisuus. (McCrea ym. 2005).

Koska hyvin harvat yksilöt todellisuudessa joutuvat rikoksen uhreiksi, välillinen uhrikokemus on välitöntä keskeisempi selitettäessä suuren ihmisjoukon kokemuksia. Välillinen uhrimalli on saanut vahvistusta monista empiirisistä tutkimuksista, joiden mukaan erityisesti naiset ja mahdollisesti myös ikäihmiset todellakin pelkäävät muita enemmän. (Kääriäinen 2002; McKee & Milner 2000; McCrea ym. 2005; Kallus & Churchmann 2004). Pelko rajoittaa naisten arkista liikkumista (Keane 1998). Sukupuoliero kuitenkin pienenee iän myötä. Erityisen alttiita pelolle näyttävät olevan matalatuloiset naiset (Whitley & Prince 2005). Löytyy kuitenkin myös tutkimuksia, joissa sukupuolen ja iän vaikutusta rikospelkoon ei ole pystytty todentamaan (Miceli ym. 2004; Chadee & Ditton 2003). Sukupuolierossa kyse voi olla myös siitä, että naisille pelosta kertominen voi olla sosiaalisesti helpompaa. Kun Sutton & Farrall (2005) käyttivät erityistä ”valehtelumittaria” koetun pelon tutkimuksen yhteydessä, he huomasivat, että jos sekä pelkoa mittaavan että ”valehtelumittarin” tulokset huomioidaan, miehet näyttävät pelkäävän rikollisuutta jopa naisia enemmän. Sosiaalisten normien mukaisen käyttäytymisen näinkin vahva vaikutus koettujen rikospelkojen raportointiin vaikeuttaakin rikospelkotutkimusten tulosten arviointia.

Sosioekonomisella asemalla on tutkimusten mukaan merkitystä: pienituloiset ja vähän koulutetut pelkäävät suurituloisia ja korkeasti koulutettuja enemmän (Kääriäinen 2002). Myös erilaiset persoonallisuustyytit voivat kokea pelkoa eri tavoin. Churchmannin (2000) mukaan hyvä elämänhallinta näkyy myös ympäristön hallintana, jolloin rikosten pelko on tavallista vähäisempää. Myös heikko itseluottamus voi liittyä lisääntyneeseen rikosten pelkoon (Killias & Clerici 2000) samoin kuin mielenterveysongelmat (Whitley & Prince 2005).

Kokonaisuudessaan tämäntyyppinen rikospelkotutkimus osoittaa, että empiiristä näyttöä on erityisesti haavoittuvuuden ts. välillisen uhrikokemuksen yhteydestä rikosten pelkoon. Sen sijaan omilla, aikaisemmilla rikoksen uhriksi joutumiskokemuksilla ei ole täysin kiistatonta yhteyttä rikosten pelkoon. Joissakin tutkimuksissa yhteys on löydetty mutta monissa tutkimuksissa suoraa yhteyttä ei ole havaittu. Välillinen uhrikokemus näyttää siis olevan välitöntä keskeisempi rikosturvattomuuden kokemusten selittäjänä.

Merkit epäjärjestyksestä

Toisen mallin mukaan rikosten pelko lisääntyy, jos ihmiset huomaavat ympäristössään merkkejä fyysisestä tai sosiaalisesta epäjärjestyksestä. Havaittu epäjärjestys voi olla sekä fyysistä että sosiaalista. Sosiaalinen epäjärjestys viittaa häiritsevään käyttäytymiseen kuten juopotteluun, maleksimiseen, levottomiin naapureihin, asunnottomiin tai prostituutioon. Fyysisen epäjärjestyksen merkkejä ovat puolestaan esimerkiksi roskat, hylätyt talot, rikkinäiset katulamput tai graffiti. (Roh & Oliver 2005; McCrea ym. 2005)

Pelon ajatellaan lisääntyvän, koska sosiaalisen ja fyysisen epäjärjestyksen merkit eivät viittaa vain käyttäytymisnormien ja sosiaalisen kontrollin puutteeseen, vaan myös viranomaisten kyvyttömyyteen puuttua ongelmiin. Tällöin ihmiset siis arvioivat rikollisuuden riskin suurentuneen, mikä johtaa pelon lisääntymiseen. (Roh & Oliver 2005; McCrea ym. 2005) Epäjärjestyksen merkkien lisääntyminen asuinalueella viestii myös alueen taloudellisesta ahdingosta ja voi olla osoitus alueen laskevasta statuksesta. Tämä puolestaan voi johtaa siihen, että hyväosaiset asukkaat muuttavat pois alueelta ja kierre alueen degeneroitumiseen on valmis. (Brown ym. 2003)

Phillips & Smith (2006) huomauttavat kuitenkin, että epäjärjestyksen merkkien ja rikospelkojen tutkimus on keskittynyt yksipuolisesti vain passiivisesti havaittaviin merkkeihin epäjärjestyksestä. Omaan aktiiviseen toimintaan liittyvät, arkiset, lievää epäjärjestystä heijastavat asiat on sivuutettu. Näitä itse koettuja, ei ainoastaan nähtyjä asioita voivat olla esimerkiksi sosiaaliset hankaluudet, jotka liittyvät liikkumiseen (etuilu), ruumiillisuuteen (rivo käytös), ääniin (huuto) tai kielenkäyttöön (kiroilu). Omassa laajassa kyselyssään kyseessä olevat tutkijat löysivät runsaasti tällaisia kokemuksia, jotka liittyivät tavalla tai toisella oman henkilökohtaisen tilan loukkauksiin, kuten tönimiseen, tielle tulemiseen ja niin edelleen.

Samat tutkijat ovat myös muistuttaneet siitä, että pelko ja sitä seuraava pelottavien tilanteiden välttämisyrittäminen ei ole ainoa mahdollinen reagointitapa epäjärjestyksen merkkeihin. Välttelykäyttäytymisen uhkaavissa tilanteissa onkin tutkimusten mukaan yleisintä naisilla, alemmilla tulo- ja koulutusasteilla sekä ikääntyneillä. Itse

asiassa pelon ja välttelyn sijaan vihan tunteet/väliintulo tai välinpitämättömyys/passiivisuus ovat selvästi tavallisempia vastareaktioita uhkaavissa tilanteissa. Edellinen liittyy pikemmin tilanteisiin, jossa pelkää joutuvansa itse uhriksi ja jälkimmäinen todistajana olemiseen. (Phillips & Smith 2004)

Arkisten sosiaalisen epäjärjestyksen merkkien voidaan ajatella myös kuuluvan erottamattomasti kaupunkien elämään ja niitä kohdattaessaan asukkaiden toleranssi saattaa vähitellen kasvaa. Osa ihmisistä voi haluta myös aktiivisesti hakeutua ympäristöihin, joissa on epäjärjestyttä, koska ne koetaan jännittävinä ja haastavina. (Phillips & Smith 2006)

Edellisten lisäksi uutena, aktiivisen suhtautumisen muotona rikollisuuteen voidaan pitää myös television tosiTV-rikosohjelmia, joissa katselijoille luodaan vaikutelma osallistumisesta rikollisuuden hallintaan. Myös web- ja kännykkäkameroita käytetään joskus ongelmatilanteiden dokumentoinnissa. Samalla kun kännykän käyttäjät voivat itse tulla ”valvotuiksi” kännykkään kytketyn paikallistusominaisuuden kautta, he voivat huomaamattomasti itse valvoa ja dokumentoida ympäristöään erilaisissa arkisissa tilanteissa. (Koskela 2004)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että pelon kokemus on yhteydessä havaintoihin sekä fyysisestä että sosiaalisesta epäjärjestyksestä – merkit sosiaalisesta epäjärjestyksestä näyttävät ennustavan vielä fyysisen epäjärjestyksen merkkejä selvemmin pelokkuuden astetta. (Yli ym. 2005; Schafer, ym. 2006) Epäjärjestyksen merkkien rinnalla mielenkiintoista voi olla myös tutkia ympäristön positiivisten merkkien vaikutusta pelokkuuteen. Esimerkiksi Kääriäinen (2002) huomasi, että havainnot ympäristön käytöstä ja huolenpidosta ts. tyytyväisyys asuinympäristön hoitoon ja huolenpitoon ja elinympäristön laatuun selittivät merkittävästi koettua turvattomuutta. Myös tässä tutkimuksessa selvitämme, onko ympäristön positiivisilla merkeillä yhteyttä pelon ja turvattomuuden kokemuksiin.

Rapautuva yhteisöllisyys

Kolmannen keskeisen selitysmallin mukaan rikollisuuden pelko lisääntyy, jos ihmiset ovat huolissaan yhdyskunnan ongelmista. Eniten

pelkäävät siten ne, joiden mielestä yhdyskunta on rappeutumassa sosiaalisesti ja jotka ovat tyytymättömiä yhdyskunnan elämänlaatuun. (Roh & Oliver 2005) Yhdyskunnasta, jonka elämänlaatu ei ole kovin korkea, ajatellaan tällöin puuttuvan sosiaalisten ongelmien hallintaan liittyviä, yhteisöllisyyttä tukevia rakenteita. Asukkaat eivät voi luoda naapureihinsa vahvoja siteitä eikä yhteisöstä muodostu yhteen hiileen puhaltavaa sosiaalista verkkoa, joka tuntisi yhteisvastuuta yhteisönsä hyvinvoinnista. Vaikka rikosturvattomuuden kokemuksella ei välttämättä olekaan suoraan yhteyttä varsinaiseen, mitattavaan rikosten määrään alueella, on lisääntyvä rikollisuus kuitenkin omiaan edelleen rapauttamaan yhteisöllisyyttä ja siten lisäämään myös pelkoa.

Monet tutkimukset osoittavat, että rikosten ja pelon määrät eivät välttämättä korreloi keskenään. Miten tämä ilmiö on selitettävissä? Kyseessä voi olla ihmisten havaintojärjestelmään liittyvä harha. Tutkimuksissa on nimittäin huomattu, että esimerkiksi arvioidessaan erilaisten kuolinsyiden todennäköisyyttä, ihmiset ovat taipuvaisia yliarvioimaan pieniä todennäköisyyksiä ja aliarvioimaan suuria. Harvinaisia syitä liioitellaan erityisesti, jos ne koskettavat ihmisiä epäsuhtaisesti tai syihin liittyy erityisen huomiota herättäviä, mielenpainuvia ja kuviteltavissa olevia yksityiskohtia. Rikosten todennäköisyyden liioittelu voi toisaalta liittyä myös haavoittuvuuden tunteeseen (vrt. yllä oleva kappale). Fyysinen tai henkinen hauraus voi esimerkiksi lisätä rikosuutisoinnin huomioarvoa ja tällöin uutiset osaltaan vahvistavat pelkoja. (MacKee & Milner 2000)

Monet tutkijat ovat huolissaan ”turvallisuuspuheen” kielteisistä vaikutuksista. Urbaaniin elämään kuuluva ennakoimattomuus, anonyymiyys ja yllätyksellisyys ovat uhanalaisia, jos ympäristöistä pyritään tekemään maksimaalisen turvallisia (Phillips & Smith 2006) Se voi jopa vahvistaa rasismia ja niin sanottua ksenophobiaa, vieraiden ihmisten pelkoa (Miceli ym. 2004).

Yhteisöllisyyden ja rikollisuuden pelon välisen yhteyden tutkimuksissa on ratkaisevaa, mitä yhteisöllisyydellä tarkoitetaan. Funk ym. (2007) huomasivat, että yhteisöllisen osallistumisen aste ei liittynyt koettuun turvallisuuden tunteeseen. Sen sijaan asuinaika ja luottamus naapureihin selittivät turvattomuuden kokemuksia. Yhteisölli-

syiden ja turvallisuuden kokemusten välisten yhteyksien tutkimuksissa olisikin määriteltävä tarkkaan, mitä yhteisöllisyydellä tarkoitetaan. Ympäristön positiivisten merkkien (ks. edellinen kpl) lisäksi tässä hankkeessa kartoitetaan asuinalueella tapahtuvien sosiaalisten kohtaamisten määrää ja useutta sekä kohtaamisten paikkoja.

Kolmen mallin selitysvoiman testaus empiirisesti

Tutkittaessa eri tekijöiden suhteellista vaikutusta rikospelkoihin, on käynyt ilmi, että uhriksi joutumisen pelkoon liittyvät yksilölliset tekijät ja ympäristössä havaittu epäjärjestys selittävät voimakkaimmin rikoksia kohtaan tunnettua pelkoa. Sosiaalisten tekijöiden merkitys (yhteisöllisyys) ja yhdyskunnan rakenteellisten tekijöiden vaikutus on sen sijaan vähäisempi (McCrea ym. 2005). Tällöin yhdyskunnan rakenteellisilla tekijöillä on kuitenkin tarkoitettu pikemmin sosiaalista kuin fyysistä rakennetta (yhdyskunnan heterogeenisyys, sosioekonominen status jne.). Suomessa Kääriäinen (2002) huomasi, että sukupuoli ja omassa perheessä olevat sosiaaliset ongelmat (yksilölliset tekijät) sekä kokemukset ympäristön laadusta (havaittu epäjärjestys/ järjestys) selittivät voimakkaimmin turvattomuuden kokemuksia Helsingissä ja Espoossa. Myös alueen sosiaaliset ongelmat toisin sanoen työttömyysaste ja talotyyppi selittivät eroja turvattomuuden kokemuksissa. Kerrostaloissa asuvat olivat pelokkaampia kuin pientaloissa asuvat.

Edellä mainitut kolme rikosturvattomuuden kokemusten selitysmallia voivat luonnollisesti toimia myös samanaikaisesti. Esimerkiksi miesten ja naisten välinen ero rikospelokkuudessa vähenee jos ympäristön havaitun epäjärjestyksen aste samalla kasvaa. Havainnot epäjärjestyksestä näyttävät liittyvän myös yhteisöllisyyden rapautumisen ja turvattomuuden kokemuksiin. Jos yhdyskunnassa havaittiin merkkejä epäjärjestyksestä, vain silloin turvattomuuden kokemukset olivat yhteydessä kokemuksiin yhteisöllisyyden rapautumisesta. Havaitulla epäjärjestyksellä oli siis välittävä (mediative) vaikutus. (Roh & Oliver 2005) Myös Kääriäinen (2002) huomasi ongelmien kasautuvan vaikutuksen. Hän myös huomasi, että ongelma-alueilla pelkäävät eniten hyväosaisimmat, joiden pelko lisääntyi enemmän kuin

muiden väestöryhmien. Tästä voi seurata hankala kierre: jos pelottavista ympäristöistä hakeutuvat pois ne joille se on mahdollista, jäljelle jäävien asukkaiden tilanne huononee entisestään.

Turvattomuuden kokemukset ja fyysinen ympäristö

Elinympäristön turvallisuus on yhä kuumempi kysymys kaupunkisuunnittelussa, kuten edellisistä luvuista jo ilmeni. Vaikka lähes kaikkien länsimaisten kaupunkien tilastoin mitattu turvallisuus eli rikosten ja onnettomuuksien määrä on laskenut viimeisten vuosikymmenien aikana, on pelon maantiede eli koettu turvattomuus saanut yhä enemmän jalansijaa. Ilmiötä on vaikea selittää. Useimmat tutkijat viittaavat median näkyvään uutisointiin pelon ilmapiirin levittäjänä. (Kytä 2004) Tutkimuksellista näyttöä ei ole väkivallan lisääntymisestä julkisessa tilassa. Sen sijaan on näyttöä yksityisissä tiloissa, pääasiassa kodeissa, tapahtuneiden väkivallantekojen lisääntymisestä, jolloin tekijät ovat yleensä tuttuja tai perheenjäseniä. Kuitenkin pelot julkisessa tilassa liikkumisesta ja vieraiden pelko (stranger danger) lisääntyvät nopeasti (Blakely 1994; Tuominen 1999; Valentine 1995).

Pelko on nimenomaan urbaani ilmiö (Miceli ym. 2004) ja pelot ja uhkakuvat yleistyvät nopeasti (Koskela 2003). Suuressa italialaisessa tutkimuksessa urbaanisuuden aste ja asuinalueen rappiotila olivat tärkeimmät rikoksen pelkoa ennustavat tekijät. (Miceli ym. 2004) Elinympäristön kokeminen yhä vaarallisempänä on eräs keskeinen syy arkiliikkumisen vähentymiseen. Naiset pelkäävät miehiä enemmän ja pelko rajoittaa heidän arkista liikkumistaan (Keane 1998; Kallus & Churchman 2004).

Pelot rajoittavat olennaisesti myös lasten liikkumisen vapauksia. Suomessa lasten vanhemmat pelkäävät kuitenkin ainakin toistaiseksi enemmän liikenteen vaaroja kuin sosiaalisia uhkia (Kytä 2003). Vertailtaessa englantilaisten ja ruotsalaisten lasten liikkumista ja vanhempien pelkoja kävi ilmi, että ympäristön turvattomuus liitettiin molemmissa maissa juuri urbaaniin ympäristöön vaikka pelot olivat Ruotsissa vähäisempiä kuin Englannissa. Huonosti valaistut väylät,

alikulut, näkyvyyttä estävä kasvillisuus, erilliset kevyen liikenteen väylät sekä nuorison ja juopuneiden kokoontumispaikat koettiin erityisen vaarallisiksi paikoiksi lapsille ja varhaisnuorille. (Johansson 2003)

Kaupunkitilan koetun turvallisuuden ja fyysisten suunnitteluratkaisujen välisen yhteyden Newman (1972), alan klassikko, esitti melko suoraviivaiseksi. Hän piti turvattomuutta luovina fyysisen ympäristön elementteinä esimerkiksi yli seitsemänkerroksisia rakennuksia ja eteistilojen huonoa näkyvyyttä. Vastaavasti turvallisuutta aikaan-saaviksi tekijöiksi Newman luki symboliset raja-aidat eriluonteisten tilojen välillä sekä matalat rakennukset, joissa samaa sisääntuloa käyttää vain muutama perhe.

Empiirinen tutkimus ei ole vahvistanut kaikkia Newmanin ajatuksia. Newman tuntui myös ajattelevan, että turvattomuutta aiheuttava uhka tulee aina alueen ulkopuolelta (Brantingham & Brantingham 1993). Monet tutkijat ovat varoittaneet ympäristödeterministisestä ajattelutavasta, joka sisältyy Newmanin alkuperäisiin ajatuksiin (Grönlund 2000). Rikollista käyttäytymistä ei voi suoraan johtaa joistakin ympäristön piirteistä. Rikoksen tekijä, ajankohta ja tekopaikka muodostavat kokonaisuuden, jossa kaikki tekijät vaihtelevat yhtäaikaaisesti. Newmanin ajatusten pohjalta on nytemmin kehitetty malli ongelmien ennaltaehkäisyyn tähtäävästä suunnittelusta (CPTED-malli³). Mallin hyvänä puolena on eittämättä se, että rikollisuuden torjuntaan suhtaudutaan ennaltaehkäisevästi tavoitteena mahdollisimman avoin yhdyskunta. Päinvastainen lähestymistapa voi nimittäin johtaa aidattuihin yhdyskuntiin (gated communities), joissa ei-toivottavaa käyttäytymistä vastaan taistellaan aitojen, lukkojen ja valvontakameroiden avulla. USA:ssa turvallisiksi tarkoitettuja, ulkopuolisilta suojattuja asuinalueita on kahta tyyppiä: varsinaisesti fyysisillä aidoilla rajattuja alueita (joko pelkästään aidattuja tai sekä aidattuja että aktiivisesti valvottuja) sekä alueita, joiden asukkaat maksavat eräänlaisen ”sisäänkäsymaksun” alueella asumisestaan. Yhteensä näitä alueita on jo noin 10–18 prosenttia koko asutuskannasta laskutavasta riippuen. (Chapman & Lombard 2006)

---

³ CPTED = Crime Prevention Through Environmental Design (ks. <http://www.cpted.com.au>). Ks. tarkemmin s. 30–48.

Turvallisuuden kokemuksia on tutkittu empiirisesti melko paljon CPTED-periaatteiden mukaan rakennetuilla asuinalueilla erityisesti USA:ssa. Tämä tutkimus on osoittanut mm, että

- Umpiperäkadut (Cul-de-sac:it) lisäävät koettua turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä (Brown & Chopper 2001) läpiajoliikenteen puuttuessa ja samalla vaikeuttavat rikollisten pakomahdollisuutta⁴.
- CPTED-periaatteiden mukaan kohennetulla alueella rikollisuus voi vähentyä pysyvästi (Carter ym. 2003).
- CPTED-suunnittelulla voidaan rakentaa ympäristöjä, jotka eivät houkuttele tekemään rikoksia (Cozens ym. 2002).

Valaistus, näkymät ja pakomahdollisuudet näyttävän kaikki vaikuttavan koettuun vaaraan urbaanissa ympäristössä – havaittu pakomahdollisuus kaikkein selvimmin (Blöbaum & Hunecke 2005).

Turvallisuuden ja turvattomuuden kokemukset voivat ulottua kodista lähiympäristöön ja aina koko kaupungin ja elinympäristön tasolle asti. Ainakin Suomessa koti koetaan melkoisen turvallisena: kun turvallisuuden kokemuksia paikallistetaan, kotiin viitataan noin puolessa tapauksista (Kytä & Kahila 2006). Jos turvallisuus kotona koetaan uhanalaiseksi, ihmiset käyttävät yleensä kahta taktiikkaa, joko vaarallisten tilanteiden välttelyä tai turvalaitteiden hankkimista. Edellisestä taktiikasta esimerkkejä ovat sisällä pysyttely ja kieltäytyminen avaamasta ovea pimeällä. Turvalaitteisiin kuuluvat valvontakamerat, turvalukot, ovisilmät, aseet ja ulkovalaistuksen lisääminen. (Keane 1998)

---

⁴ Huom! Umpiperäkatujen suosiminen on päinvastainen suunnitteluideologia kuin Jane Jacobsin (1961) peräänkuuluttama, julkisten tilojen vilkkaan käytön lisääminen ja siihen liittyvä ”luonnollinen vartiointi”. Myös ns. New Urbanism-suunnittelua voi pitää päinvastaisena umpiperäkatuja suosiville ratkaisuille, koska tässä suunnittelukonseptissa suositaan jatkuvia, verkkomaisia liikennetkaisuja asuinalueilla kävelyn ja yhteisöllisyyden lisäämiseksi. Koska julkisten tilojen vilkas käyttö on myös koetun turvallisuuden tae, periaate umpiperäkatujen turvallisuutta lisäävästä vaikutuksesta on mielestämme kyseenalainen. (Ks. tarkemmin Kytä & Kahila 2006). Kompromissiratkaisuna voi toimia se, että umpiperäkadut estävät läpiajoliikenteen autoilta samalla kun kevyen liikenteen verkosto jatkuu verkko-maisena.

Turvattomuuden kokemus ja hyvinvointi

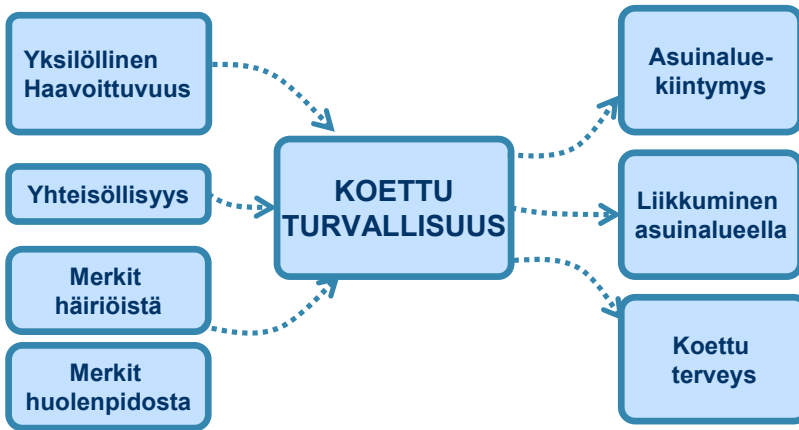
Turvattomuuden kokemus ei ole yksinomaan tunnetason ongelma. Turvallisuuden kokemus on yhteydessä fyysiseen aktiivisuuteen ja liikkumiseen ympäristössä (Brown ym. 2007). Kyseessä voi myös olla molemminpuolinen vuorovaikutussuhde yhtäältä turvallisuuden kokemusten ja toisaalta terveyden ja hyvinvoinnin välillä: mitä turvallisemmaksi asukas elinympäristönsä kokee, sitä terveemmäksi ja hyvinvoivemmaksi hän myös itsensä tuntee; toisaalta, mitä terveemmäksi yksilö itsensä kokee, mitä vähemmän haavoittuva hän samalla on ja turvattomuuden kokemukset ovat omiaan vähenemään (vrt. aikaisempi kpl yksilöllisestä haavoittuvuudesta).

Jo aikaisemmin käsiteltiin tutkimuskirjallisuutta oman hyvinvoinnin ja terveyden sekä turvattomuuden kokemusten välisestä suhteesta. Empiiristä näyttöä on myös päinvastaisesta syy–seuraus-suhteesta. Kun Zierch ym. (2005) tutkivat erilaisten, sosiaaliseen pääomaan liittyvien tekijöiden (esim. naapureiden keskinäinen vuorovaikutus, luottamus ja molemminpuolisuus) vaikutusta asukkaiden terveyteen, ainoastaan turvallisuuden kokemuksilla oli terveysvaikutuksia. Turvallisuuden kokemus oli tällöin yhteydessä sekä fyysiseen että henkiseen terveyteen. Myös (Whitley & Prince 2005) todensivat turvallisuuden kokemuksen ja mielenterveyden välisen yhteyden. Doyle ym. (2006) vahvistivat edelleen, että asuinympäristön turvallisuudella on terveysvaikutuksia. Laajassa survey-tutkimuksessaan he huomasiivat, että alueilla, joilla oli tilastojen mukaan vähemmän rikollisuutta ja joissa käveleminen oli helpompaa, asukkaat kärsivät harvemmin liikalihavuudesta ja siihen liittyvistä terveysongelmista ja kokivat itsensä kokonaisuudessaan terveemmiksi.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten lisäksi koetulla turvallisuudella voi olla monia muita kytkentöjä asukkaiden elämään ja kokemuksiin. Esimerkiksi Brownin ym. (2003) mukaan asuinaluekiintymys on voimakkaampaa niillä asukkailla, jotka pelkäävät rikollisuutta vähiten ja jotka kokevat vähiten epäjärjestyksen merkkejä omassa korttelissaan tai omalla tontillaan.

Yhteenvedo ja tutkimuskysymykset

Tässä kappaleessa on käyty läpi erityisesti koettuun turvallisuuteen liittyvää empiiristä kirjallisuutta. Sen mukaan rikosten pelon taustalta on löydetty kolme keskeistä tapaa selittää rikosten pelkoa. Tavallista korkeampi rikosten pelko liittyy joko yksilölliseen haavoittuvuuteen, fyysisessä ympäristössä havaittuihin merkkeihin häiriöistä tai havaintoihin rapautuvasta yhteisöllisyydestä. Eräänä tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, löydämmekö empiiristä vahvistusta näille kolmelle tutkimuskirjallisuuden esiin nostamalle hypoteesille (rikos)pelkoon vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi tutkimme, mihin tekijöihin asuinalueella koettu pelko puolestaan on yhteydessä. Kuvaan Kuva 3.2 on tiivistetty nämä, tutkimuksemme teoreettisen tason kysymykset.

Kuva 3.2. Koettu turvallisuus ja siihen mahdollisesti liittyviä tekijöitä

PehmoGIS-kyselyn tutkimuskysymykset kokonaisuudessaan ovat seuraavia:

1. Mitkä ovat Muotialan asukkaiden tärkeimmät asuinpaikan valintatekijät ja mikä rooli asuinalueen turvallisuudella on näiden tekijöiden joukossa?

2. Miten voimakkaasti asukkaat tuntevat kiintymystä Muotialaan a) oman asuntonsa tasolla b) asuinkorttelinsa tasolla ja c) koko asuinalueen tasolla?
3. Missä paikallistuvat muotialalaisten käyttämät keskeiset palvelut sekä työ- ja harrastuspaikat?
4. Miten asukkaat kokevat liikkumisen Muotialassa ja erityisesti, miten paikallistuvat miellyttävinä ja epämiellyttävinä koetut kulkureitit?
5. Minkä laatuista on Muotialan yhteisöllisyys ja erityisesti, mitkä paikat ovat suunniteltujen ja suunnittelemattomien kohtaamisten kannalta keskeisiä?
6. Miten turvalliseksi asukkaat kokevat Muotialan ja erityisesti, missä turvattomuuden kokemus paikallistuu ja missä havaitaan merkkejä yhtäältä epäjärjestyksestä ja toisaalta huolenpidosta ja käytöstä?
7. Voidaanko koettua turvattomuutta Muotialassa selittää tutkimuskirjallisuudessa esiintyneiden selitysmallien kautta (Ks. Kuva 3.2 ja luku Rikosturvattomuuden keskeiset selitysmallit)?
8. Kuinka turvallisuus-pehmoGIS-kysely toimi Muotialassa?

4 PehmoGIS- menetelmä

PehmoGIS-kyselyt

PehmoGIS-menetelmät ovat kokoelma Internet-kyselyjä, joiden avulla asukkaat tuottavat kokemuksellista tai käyttäytymistä koskevaa tietoa, jota he voivat itse paikantaa digitaaliselle kartalle (Kyttä & Kahila 2006). PehmoGIS-menetelmien avulla tuotettu ”pehmeä” tieto voi puolestaan rakentua omiksi kokemuspohjaisiksi tasoikseen paikkatietojärjestelmässä.

Internetissä toimivia pehmoGIS-menetelmiä on jo kokeiltu monilla eri paikkakunnilla: Järvenpäässä, Mäntsälässä, Nurmijärvellä ja Turussa. (Ks. www.pehmogis.fi). Nyt käsillä oleva turvallisuus-pehmoGIS-kysely on ensimmäinen, tietyn teeman tutkimiseen tarkoitettu ja teemapehmoGIS-työkaluja. Tällaisia voi luonnollisesti rakentaa koetun turvallisuuden lisäksi myös moniin muihin teemoihin liittyen kuten esimerkiksi viherympäristön kokemiseen, asukkaiden arkiliikkumiseen tai ympäristön koettuun terveellisyteen liittyvät pehmoGIS-kyselyt.

PehmoGIS-metodin kokeilu koetun turvallisuuden kartoitustyössä on luontevaa jatkoa sille rikospaikkojen kartoitukseen liittyvälle

kehitystyölle, jota viranomaiset ja tutkijat ovat tehneet eri maissa⁵. Ajatus siitä, että tapahtuneiden rikos- ja onnettomuuspaikkojen kartoituksen lisäksi on kiinnostavaa tutkia myös asukkaiden *kokemuksia* pelon ja vaaran paikoista ei ole uusi. Useissa hankkeissa, joissa on tutkittu koettua turvattomuutta, on samalla pyritty myös kiinnittämään kokemukset tiettyihin paikkoihin. Tätä ”kiinnittämistä” voi tehdä yksinkertaisesti esimerkiksi pyytämällä asukkaita piirtämään mielikuvakarttoja, valokuvaamalla paikkoja tai merkitsemällä kokemuksia kartalle.

Pelon paikkoja on kartoitettu tähän tyyliin ainakin joissakin hankkeissa, joissa on selvitetty lasten turvattomina pitämiä paikkoja. Suomessa tällaisia kartoituksia on tehty esimerkiksi Helsingin Arabianrannassa (Kyttä & Tynnälä 2007) ja Jyväskylässä (Miettinen 2005). Australiasa, Durhamsissa lapset merkitsivät kartoille pelon paikkoja ja kartat toimitettiin viranomaisille⁶. Detroitissa USA:ssa nuoret opettelivat käyttämään ArcView-, ArcExplorer ja ArcPad -paikkatietoohjelmia ja merkitsivät niiden avulla digitaalisesti turvattomia paikkoja erityisesti koulureitin varrella⁷. Myös Ruotsissa on tehty samantyyppistä työtä (Berglund & Nordin 2005).

Edellä mainituissa esimerkeissä asukkaiden kokemuksia turvallisuudesta ei kuitenkaan ole tutkittu internet-kyselyn kautta, jossa olisi mahdollisuus paikantaa kokemuksia kartalle. Turvallisuuden kokemuksia on kylläkin Suomessa jo aikaisemmin tutkittu internet-kyselyillä niin sanotun Safety-toimintamallin hankkeissa, mutta kyselyissä ei ole mukana paikantamismahdollisuutta. (Virkamäki 2005) Turvallisuus-pehmoGIS-kysely paikkaa tätä aukkoa metodisessa kehitystyössä.

---

⁵ ks. esim. USA <http://govinfo.library.unt.edu/npr/library/papers/bkgrd/crimemap/content.html> <http://www.cmu.edu/homepage/innovation/2007/winter/mapping-out-neighborhood-needs.shtml> (Pittsburghin yliopiston kehittämä laaja sivusto, jonka kautta voi tutkia online esim. rikospaikkoja)

⁶ <http://www.durham.gov.uk/durhamcc%5Cpressrel.nsf/Web+Releases/610571F4979F504B8025709D003511F4?OpenDocument>

⁷ Mapping Out A Safer Community: Safe Routes to School -projekti Detroitissa <http://maps.culma.wayne.edu/community.htm>

Muotialan turvallisuus–pehmoGIS-kysely

Kyselyn rakenne ja sisältö

Turvallisuus–pehmoGIS-kyselyn rakenne muistuttaa aikaisemmin Järvenpäässä, Mäntsälässä, Keravalla ja Nurmijärvellä toteutettujen muiden pehmoGIS-kyselyjen rakennetta (vrt. www.pehmogis.fi, Kyttä & Kahila 2006). Nettikyselyn ulkoasu kuitenkin uudistettiin entistä rauhallisemmaksi ja käyttäjäystävällisemmäksi. Tampereen Muotialan pehmoGIS suunniteltiin kokonaisuudessaan sekä sisällöltään että ulkoasultaan mahdollisimman helposti ymmärrettäväksi ja nopeasti opittavaksi (ks. Sovelluksen rakenne, taulukko 4.1).

Sovelluksen rakenne on putkimainen, askel kerrallaan etenevä. Jokainen nettikyselyn vastaaja käy läpi samat kysymykset, ellei lopeta vastaamista kesken. Salasanan ja käyttäjätunnuksen antamalla voi vastaamisen keskeyttää ja jatkaa myöhemmin siitä kohdasta, johon oli jäänyt.

Sovelluksessa käytetään kahden tasoista kartta-aineistoa: Muotialaa esittävää karttaa sekä koko Tampereen karttaa. Kartta-aineisto on opaskarttatyyppistä ja se pyrittiin muokkaamaan muun muassa värien käytöllä ja nimistöllä mahdollisimman helppolukuiseksi. Sovelluksessa oli myös indeksikartta, jonka avulla vastaaja pystyi suunnistamaan Tampereen eri osissa (ks. kuva 4.1).

Oleellinen osa sovellusta ovat niin sanotut infosivut. Niille voi siirtyä miltä tahansa sivulta kyselyn kaikissa vaiheissa. Infosivut koostuvat (1) lisäohjeista kyselyyn vastaamiseen ja (2) ohjeista kartta-työkalun käyttöön, (3) kyselyn tietosuojaan liittyvistä tiedoista, (4) informaatiosta koskien koko tutkimushanketta sekä (5) lisätietoja terveyskyselyssä käytetystä mittarista.

Kyselyssä käytetyt taustatiedot ovat pääosin samoja kuin on käytetty Kuumakuntien pehmoGIS-kyselyssä (esim. www.pehmogis.fi/nurmijarvi). Ainoana lisäyksenä turvallisuus–pehmoGIS-kyselyssä halusimme kysyä myös asuinaikaa alueella, koska Muotiala on uusi alue. Myös kodin ja peruspalvelujen merkitseminen on toteutettu samoin kuin Kuumakuntien aikaisemmassa kyselyssä.

Taulukko 4.1. Turvallisuus-pehmoGIS-sovelluksen rakenne.

JOHDANTO- OSUUS	1. Intro 2. Taustatiedot	Tutkimuksen esittely Ikä, sukupuoli, asuinaika, perhetyyppi, lasten lukumäärä, elämäntilanne, ammatti, tuloluokka, autojen lukumäärä, asumismuoto, talotyyppi, asunnon koko, lapsuuden asuinympäristö, missä vastaa kyselyyn
YLEINEN SUHTAUTUMINEN ALUEESEEN	4. Karttatyökalun esittely	Kodin sijainnin merkitseminen kartalle Peruspalvelujen sijainnin merkitseminen kartalle (Työ, opiskelu, ruokakauppa, päivähoito, koulu, tärkeä harrastuspaikka, muu palvelu, mikä?)
ALUEEN JULKISTEN TILOJEN KÄYTTÖ	5. Kysymyspatteristo yleisistä asuinalue-preferensseistä 6. Asuinaluekiintymystä kartoittavat kysymykset	Mitkä ympäristön piirteet ovat sinulle tärkeitä? (yht. 21 väittämää) Miten sinä koet Muotialan? (5 väittämää)
ALUEEN SOSIAALINEN ELÄMÄ	7. Yleiset kysymykset julkisen tilan käytöstä 8. Kartalle liikkumisreitit 9. Naapurustosuhteet 10. Kohtaamispaikat	Miten liikut Muotialassa? (5 kysymystä) Miellyttävän reitin piirtäminen Epämiellyttävän reitin piirtäminen Millaiset naapurustosuhteet Muotialassa on? (8 kysymystä) Merkitään kartalle: Suunniteltujen kohtaamisten paikat Suunnittemattomien kohtaamisten paikat
ALUEEN KOETTU TURVALLISUUS	11. Turvallisuuden kokeminen 12. Turvattomat ja vaaralliset paikat 13. Merkit ongelmista ja huolenpidosta 9. Muotialan rikosturvallisuus	Kuinka turvalliselta Muotiala tuntuu? (7 väittämää) Merkitään kartalle: Liikenteellisesti vaaralliset paikat Muutoin turvattoman tuntuiset paikat Paikannusten jälkeen minikysely Avokysymys: miksi paikka tuntuu vaaralliselta/turvattomalta? Pystyykö välttämään arjessa? Liittykö kokemus tiettyyn vuorokaudenaikaan? Merkitään kartalle: Merkit ongelmista (8 osiota) Merkit huolenpidosta (8 osiota)
LOPUKSI	10. Hyvinvointi-/terveyskysely 11. Palautekysely 12. Loppu	Eurocol-mittari (5 kysymystä) Palaute tutkimuksesta ja menetelmästä (7 kysymystä) Vapaa sana Kiitokset osallistumisesta

 = karttatehtäväsiivu

Turvallisuus–pehmoGIS-kyselyn sisällössä ja etenemisessä eri teemoista toiseen noudatettiin periaatetta, että koettua turvallisuutta koskevat kysymykset tulevat vasta kyselyn loppupuolella. Aluksi tutkittiin asukkaan yleistä suhtautumista Muotialan alueeseen, julkisten tilojen käyttöä ja alueen sosiaalista elämää. Ajatuksena oli, että koettua turvallisuutta koskevat kysymykset voisivat värittää muihin teemoihin vastaamista, jos niitä esitettäisiin jo kyselyn alussa.

Kaikkia edellä mainittuja teemoja tutkittiin kysymyksillä, joita on käytetty jo aikaisemmissa tutkimuksissa. Kysymyspatteristo yleisistä asuinaluepreferensseistä tiivistettiin Kuuma-kuntien kyselyssä käytetystä niin sanotusta positiivisten laatutekijöiden listasta, jossa oli alun perin 31 teemaa. Ne tiivistettiin 21 teemaksi, joiden joukossa oli kuitenkin kaksi turvallisuusaiheista osiota, liikenneturvallisuus sekä turvallisuus rikosten suhteen. Asuinaluekiintymystä kartoittavat kysymyksiä on puolestaan alun perin käytetty Hidalgon & Hernardezin (2001) sekä Brown ym. (2003) tutkimuksissa sekä Suomessa Helsingin Kivikon auditoinnissa (Kyttä ym. 2004). Muotialassa pyrittiin lisäksi selvittämään yhdellä kysymyksellä, missä määrin alueen vs. asunnon ominaisuudet vaikuttivat asuinvalinnassa (vrt. Hirvonen ym. 2005). Mielipiteitä asuinympäristöstä on kartoitettu myös valtakunnallisessa Asukasbarometri 2004 -kyselytutkimuksessa (Strandell 2005). Siitä otettiin Muotiala-lomakkeeseen liikkumisympäristöä ja naapuruussuhteita koskevia kysymyksiä. Muotialan vastauksia voi näin verrata joko kaikkien yli 10 000 asukkaan taajamien asukkaiden tai suurten kaupunkien asukkaiden vastauksiin. Naapurustosuhteisiin liittyviä kysymyksiä täydennettiin erottelemalla erityyppisiä vuorovaikutuksen muotoja kuten tervehtimistä, auttamista, vierailuja ja yhteisvastuuta. Näitä kysymyksiä on käytetty monissa eri tutkimuksissa (esim. Merry 1987; Brown & Chopper 2001; Kyttä 1997).

Rikosturvallisuuden kokemista tutkittiin kyselyssä hyödyntäen aiemmissa tutkimuksissa käytettyjä kysymyksiä. Poliisilaitos on toteuttanut useitakin laajoja poliisi- ja turvallisuusbarometreja, joissa on kartoitettu muun muassa koettua rikosturvallisuutta ja sen muutoksia. Uusimmat tulokset on julkaistu raportissa ”Turvallinen Suomi 2006” (Suominen 2006). Muutamia sen kysymyksiä otettiin sellaisenaan mukaan Muotiala-lomakkeeseen, jotta vastauksille saatiin laajempaa vertailupohjaa.

Mitkä ympäristön piirteet vaikuttivat asuinpaikkavalintaan?

Kuinka paljon seuraavilla tekijöillä oli merkitystä asuinalueen valinnassa, kun sinä / perheesi valitsitte asuinpaikaksi juuri muutattuan?

	Ei merkitystä	Vähän merkitystä	Jonkin verran merkitystä	Paljon merkitystä	Erittäin paljon merkitystä
1. Kohtuullinen vuokra-/hinnataso	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kaupallisten palvelujen läheisyys	☐	☐	☐	☐	☐
3. Julkisten palvelujen läheisyys (päivähoito, koulu, terveyskeskus ym.)	☐	☐	☐	☐	☐
4. Työ- ja opiskelupaikan sijainti	☐	☐	☐	☐	☐
5. Keskustan läheisyys / yhteydet keskustaan	☐	☐	☐	☐	☐
6. Hyvät piha-alueet	☐	☐	☐	☐	☐
7. Välydyttään sopiva alue	☐	☐	☐	☐	☐
8. Inhimillinen mittakaava	☐	☐	☐	☐	☐
9. Hyvät maisemat	☐	☐	☐	☐	☐
10. Kaunis rakennettu ympäristö	☐	☐	☐	☐	☐

Kuva 4.1. Muotialan pehmoGIS-kysely: esimerkki lomakesivusta.

Tutkimuskirjallisuudesta on suhteellisen helppo löytää aikaisempia esimerkkejä lähes kaikkien Muotialan kyselyn teemojen operationalisoinnista (vrt. edelliset kappaleet). Sen sijaan kokemusten paikantamisen tutkimiseen ei ole helppoa löytää aikaisempia esimerkkejä. Tästä syystä useimmat paikannusta vaativat osiot kyselyssä ovat nyt ensi kertaa kokeiltavina. Liikkumisreittejä tutkittaessa asukkaita pyydettiin piirtämään sekä miellyttävä että epämiellyttävä reitti. Kohtaamispaikkoina puolestaan merkittiin suunniteltujen ja suunnittelemattomien kohtaamisten paikat. Samalla haluttiin tutkia eriasteista yhteisöllisyyttä tukevia paikkoja. Kaikissa paikannustehtävissä kodin merkitsemistä lukuun ottamatta vastaajalla oli mahdollisuus merkitä kysyttyä asiaa enintään kolmeen eri paikkaan.

Turvattomina paikkoina asukkaita pyydettiin merkitsemään paikat, jotka ovat liikenteellisesti tai jollakin muulla tavalla turvattoman tuntuisia. Kunkin paikannuksen yhteydessä kyselyssä ponnahti esiin ns. minikysely: 3 lisäkysymystä koskien juuri kyseistä paikkaa. Lisäkysymysten yhteydessä asukas saattoi vapaasti omin sanoin kertoa, miksi paikka tuntui vaaralliselta tai turvattomalta sekä kertoa, missä määrin hän pystyy arjessaan välttämään tätä paikkaa ja liittykö kokemus johonkin tiettyyn vuorokaudenaikaan. Toisena karttatehtävänä koetua turvallisuutta selvittävässä kyselyn osassa oli sellaisten fyysisten

merkkien kartoittaminen, jotka kertoivat yhtäältä alueen ongelmista tai huolenpidon puutteesta ja toisaalta alueesta välittämisen ja huolenpidon merkeistä. Ongelmien merkkeinä kartoitettiin kahdeksan erilaista asiaa (esim. huono valaistus, hylätty auto, juopottelijat), jotka oli poimittu Roh & Oliverin (2005) käyttämästä listasta (14-osioinen Perceived disorder scale). Listalta jätettiin pois Suomen olosuhteisiin huonosti sopivat asiat kuten esimerkiksi prostituutio, laitton huumekauppa ja kerjääminen. Ongelmien merkkien vastapainona kyselyssä haluttiin myös tutkia fyysisiä merkkejä alueen aktiivisesta käytöstä, huolenpidosta, hoidosta ja personalisoinnista. Aasukkaille annettiin siten mahdollisuus merkitä yhtä monta ”positiivista” merkkiä ympäristössä kuin merkkiä ongelmasta tai huolenpidon puutteesta. Monet näistä ”positiivisista” ja ”negatiivisista” merkeistä vastaavat suoraan toisiaan kuten huono valaistus/ hyvä valaistus tai hoitamaton piha/ hyvin hoidettu piha. (Ks. kuva 4.2).

Kuva 4.2. PehmoGIS-kyselyssä kartoitettiin myös fyysisiä merkkejä mahdollisista Muotialan ongelmista sekä havaintoja alueen käytöstä ja huolenpidosta.

Kyselyn viimeisinä osioina olivat asukkaan terveyttä ja hyvinvointia koskevat kysymykset sekä palautesivu. Terveyskysymykset koostuivat Eurocol-mittarin⁸ viidestä kysymyksestä, jotka koskevat vastaajan

⁸ <http://gs1.q4matics.com/EurocolPublishWeb/>

liikkumista, itsestä huolehtimista, tavanomaisten toimintojen sujumista, kipuja ja vaivoja sekä ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta. Mittari on käytössä erittäin laajasti, virallisesti käännettyjä versioita on käytetty 60 eri maassa ja epävirallisesti käännettyjä 51 maassa. Palautesivulla on mahdollista vastata joihinkin kyselyä ja tutkimusta koskeviin kysymyksiin sekä antaa vapaasti, omin samoin muotoiltua palautetta tutkijoille.

5 Tuloksia Muotialan asukaskyselystä

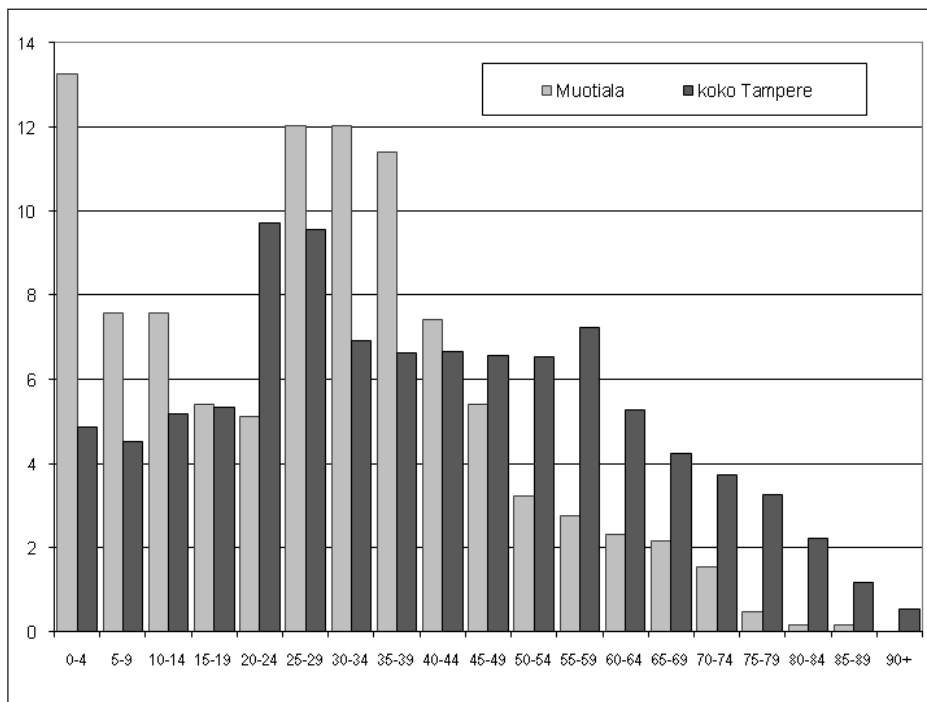
Kyselyn toteutus ja vastaajat

Kyselyn kohderyhmä

Turvallisuusaiheinen kysely suunnattiin Muotialan uudelle asuinalueelle Tampereella. Kohdealue käsitti ns. Muotiala I -kaavoitusalueen. Kaupungin tilastoaluejakoon se sijoittui niin, että se käsitti kaikki kyselyajankohtana Muotialan tilastoalueella asuvat taloudet ja lisäksi ulottui pieneltä osin Korkinmäen kaupunginosan puolelle. (Ks. edeltä kuva 2.3 tutkimusalueesta). Tässä raportissa käytetään koko kohdealueesta lyhyttä nimitystä Muotiala.

Alueella asui kyselyajankohtana (maaliskuussa 2007) kaikkiaan 254 taloutta, joihin kuului 648 henkilöä. Vajaa viidennes heistä asui Korkinmäen puolella ja siis runsaat 80 prosenttia Muotialan tilastoalueella. Tuolloin Muotiala I -kaavoitusalue ei ollut vielä aivan valmis, mutta valmistuttuaan kokonaan alueella tulee asumaan arviolta noin 900 henkeä. Myöhemmin rakennettavalle Muotiala II -alueelle arvioidaan tulevan asukkaita noin 1 100, joten koko alueen asukasluku tulee olemaan 2 000:n luokkaa.

Kohderyhmän postiosoitteet tilattiin Väestörekisterikeskuksesta. Osoitteet poimittiin maaliskuun alussa 2007. Samalla saatiin alueen asukkaista joitakin taustatietoja. Heistä oli naisia 52 prosenttia ja miehiä 48 prosenttia. Seuraavassa kuvassa on esitetty alueen väestön ikäjakauma ja vertailukohtana koko Tampereen ikäjakauma.

Kuva 5.1. Väestön ikäjakauma Muotialassa ja koko Tampereella, %.
Koko Tampereen tiedot: Tilastokeskus.

Kuvasta 5.1 havaitaan, että varsinkin alle 5-vuotiaita mutta myös 5–14-vuotiaita asui alueella suurempi osuus kuin Tampereella keskimäärin. Selvästi yliedustettuina olivat myös heidän vanhempinsa ikäluokat eli selvimminkin 25–39-vuotiaat. Aliedustettuina olivat puolestaan kaikki yli 50-vuotiaat ikäryhmät sekä lisäksi 20–24-vuotiaat. Muotialan väestörakenne on tyypillinen vastarakennetulle alueelle, jolla on paljon perheasuntoja.

Kyselyn toteutus

PehmoGIS-kyselyn internet-version teknisestä toteutuksesta vastasi Espoon-Vantaan teknillinen ammattikorkeakoulu (EVTEK). Turvallisuus-pehmoGIS-menetelmä kehiteltiin vuosien 2006–2007 vaihteessa yhdessä EVTEK:in mediatekniikan opiskelijaryhmän⁹ kanssa yliopettaja Erkki Rämön johdolla.

Jokaiseen kohdealueen talouteen lähetettiin maaliskuun 2007 viimeisellä viikolla kirje satunnaisesti valitulle talouden (aikuis)henkilölle. Siinä annettiin linkki nettikyselylomakkeeseen ja pyydettiin kaikkia vähintään 15-vuotiaita perheenjäseniä täyttämään oma lomake. Ikärajan ylittäviä henkilöitä asui alueella kaikkiaan 464 henkeä.

Noin kahden viikon kuluttua lähetyksestä kyselyyn oli vastannut 88 henkilöä (19 % kohderyhmästä). Tämän jälkeen lähetettiin vielä muistutuskirje, jossa oli vaihtoehtona mukana myös paperilomake. Vastaajia pyydettiin kuitenkin vastaamaan ensi sijassa internetin kautta. Paperilomake oli karttatehtävien osalta jonkin verran suppeampi kuin nettilomake. Toinen kierros tuotti vastauksia nettilomakkeelle 37 kappaletta sekä paperilomakkeita 57 kappaletta, mikä merkitsi kaikkiaan 182 hyväksytyä vastausta ja 39 prosentin vastausosuutta.

Vastaajien taustatietoja

Vastaajilta kysyttiin joukko taustatietoja, joita käytettiin analyysissa selittävinä taustamuuttujina. Tällaisia olivat muun muassa ikäryhmä, perhetyyppi, sukupuoli ja tulotaso.

Vastaajakunta painottui nuoriin lapsiperheisiin. Tämä olikin jo etukäteen tiedossa rekisteripohjaisista ikätiedoista. Vastaajista 20 prosenttia asui yksin, 37 prosenttia edusti lapsettomia pariskuntia ja 43 prosenttia lapsiperheitä.

---

⁹ Projektiryhmän vetäjä: Jukka-Pekka Erlund, muut jäsenet Antti Siukola ja Vesa Jussila.

Taulukko 5.1. Vastaajat iän mukaan.

Vastaajat iän mukaan	lkm	%
15–19 vuotta	5	3
20–24 vuotta	11	6
25–29 vuotta	22	12
30–34 vuotta	43	24
35–39 vuotta	29	16
40–44 vuotta	17	9
45–49 vuotta	13	7
50–54 vuotta	9	5
55–59 vuotta	5	3
60–64 vuotta	9	5
65–69 vuotta	11	6
70+ vuotta	5	3
tieto puuttuu	3	2
Yhteensä	182	100

Ikäjakaumassa painottuivat vahvasti 25–39-vuotiaat, joita oli yli puolet vastaajista (taulukko 5.1). Vastaajakunnan ikäjakauma vastaa varsin hyvin koko kohderyhmän ikäjakaumaa. Ainoastaan 15–19-vuotiaat jäivät jonkin verran aliedustetuiksi. Tämänikäiset asuvatkin yleensä vielä vanhempiensa luona. Vaikka kyselyyn saivat vastata kaikki 15 vuotta täyttäneet perheenjäsenet, niin enimmäkseen lie-
nee vastattu vain yhden kerran kustakin taloudesta.

Vastaajista oli työelämässä noin 70 prosenttia, eläkkeellä runsaat 10 prosenttia, opiskelijoita 8 prosenttia ja työttömiä 5 prosenttia. Kotiäitejä oli suhteellisen paljon (5 %), mikä johtui nuorten lapsiperheiden suuresta osuudesta. Naisia oli vastaajista 59 prosenttia ja miehiä 41 prosenttia.

Vastaajakunnassa oli suhteellisen paljon hyvätuloista väkeä: yli 6 000 euron bruttokuukausitulojen talouksia edusti joka neljäs vastaaja (taulukko 5.2). Mediaanitulo ylsi lähelle 4 000 euroa. Alle 2 000 euron talouksia edusti vain 18 prosenttia vastaajista. Perhetyypillä ja tuloilla oli vahva riippuvuus. Yksinasuvien suuri enemmistö sijoittui alle 3 000 euron tuloluokkiin eikä kukaan yli 4 000 euron luokkaan. Pariskunnista ja lapsiperheistä puolestaan suuri enemmistö sijoittui yli 3 000 euron tuloluokkiin.

Taulukko 5.2. Vastaajat talouden tulotason mukaan

talouden brutto- kuukausitulot, euroa	lkm	%
alle 1000	3	2
1001–2000	28	15
2001–3000	27	15
3001–4000	32	18
4001–5000	22	12
5001–6000	17	9
yli 6000	47	26
tieto puuttuu	6	3
Yhteensä	182	100

Vastaajista 42 prosenttia edusti ylempiä toimihenkilöitä, mikä on varsin korkea osuus¹⁰. Alempia toimihenkilöitä oli 25 prosenttia, työntekijäammattien edustajia 30 prosenttia sekä yrittäjiä kolme prosenttia.

Vastaajista 84 prosenttia oli omistusasukkaita ja 16 prosenttia vuokra-asukkaita. Talotyyppin mukaan noin puolet vastaajista asui kerrostalossa, 28 prosenttia rivi- tai paritalossa ja 21 prosenttia omakotitalossa.

Muotialaan oli yleensä muutettu suhteellisen läheltä. 86 prosenttia vastaajista oli muuttanut enintään 10 kilometrin etäisyydeltä. Kokonaan toiselta seudulta olevia kaukokuuttoja oli vain seitsemän prosenttia kaikista.

Autonomistuksen suhteen vastaajat jakautuivat siten, että 15 prosenttia asui autottomassa taloudessa, 59 prosenttia yhden auton taloudessa ja 25 prosenttia kahden auton taloudessa. Jakauma vastaa suurin piirtein koko maan taajamaväestön tilannetta (Strandell 2004). Muotiala-aineistossa oli kuitenkin autottomia talouksia hieman vähemmän kuin koko maassa ja yhden auton talouksia vastaavasti vähän enemmän.

¹⁰ Esimerkiksi kaikkien maan asuntokuntien työssäkäyvistä viitehenkilöistä ylempiä toimihenkilöitä tai johtavassa asemassa olevia on noin 22 %. Kyse ei ole aivan vastaavasta tiedosta, mutta soveltuu karkeaan vertailuun.

Lähes kaikki vastaajat olivat muuttaneet alueelle viimeisen kolmen vuoden sisällä. Melkein puolet (49 %) oli ehtinyt asua alueella vähintään kaksi vuotta. Runsaalla neljänneksellä (27 %) asumisaika oli vähintään vuosi mutta alle kaksi vuotta. Joka neljännellä (24 %) asumisaika jäi alle yhden vuoden.

Internetissä vastanneilta tiedusteltiin myös vastaamispaikkaa. Lomake oli täytetty yleensä kotona (82 %). Toïssä sen oli täyttänyt 15 prosenttia ja muualla vain kolme prosenttia.

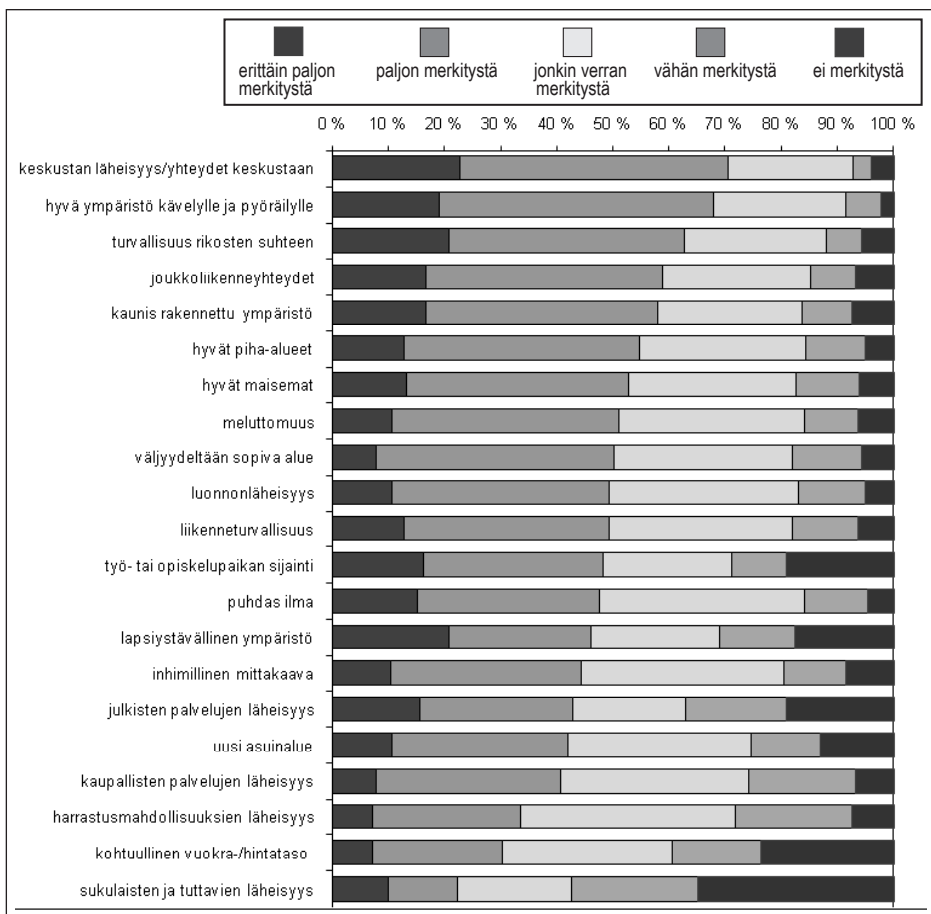
Muotialan valitseminen asuinpaikaksi

Asuinpaikan valintatekijät

Vastaajalta tiedusteltiin 21-kohtaisella listalla, kuinka paljon erilaiset tekijät olivat vaikuttaneet asuinpaikkavalintaan, kun hän on valinnut asuinpaikakseen Muotialan. Tutkimusteeman kannalta oli kiinnostavin kysymys, kuinka rikosturvallisuus sijoittuu valintatekijöiden kokonaisuudessa. Kysytyt tekijät ilmenevät oheisesta kuvasta (Kuva 5.2).

Tärkeimmäksi tekijäksi osoittautui Tampereen keskustan läheisyys ja yhteydet sinne. Tällä asialla oli ollut 70 prosentille vastaajista paljon tai erittäin paljon merkitystä. Lähes yhtä tärkeä tekijä oli ”hyvä ympäristö kävelyille ja pyöräilylle”.

Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavin valintatekijä oli turvallisuus rikosten suhteen. Se osoittautuikin varsin tärkeäksi asiaksi: kaikista kysytyistä tekijöistä se sijoittui kolmanneksi. 21 prosenttia vastaajista ilmoitti sillä olleen asuinpaikan valinnassa ”erittäin paljon merkitystä” ja 42 prosentille sillä oli ollut ”paljon merkitystä.” Yhteensä siis 63 prosentille rikosturvallisuudella oli ollut paljon tai erittäin paljon merkitystä. Lisäksi 25 prosenttia vastasi sillä olleen jonkin verran merkitystä. Vain noin joka kymmenes vastaaja ilmoitti, että sillä oli ollut vähän tai ei lainkaan merkitystä asuinpaikan valinnassa.

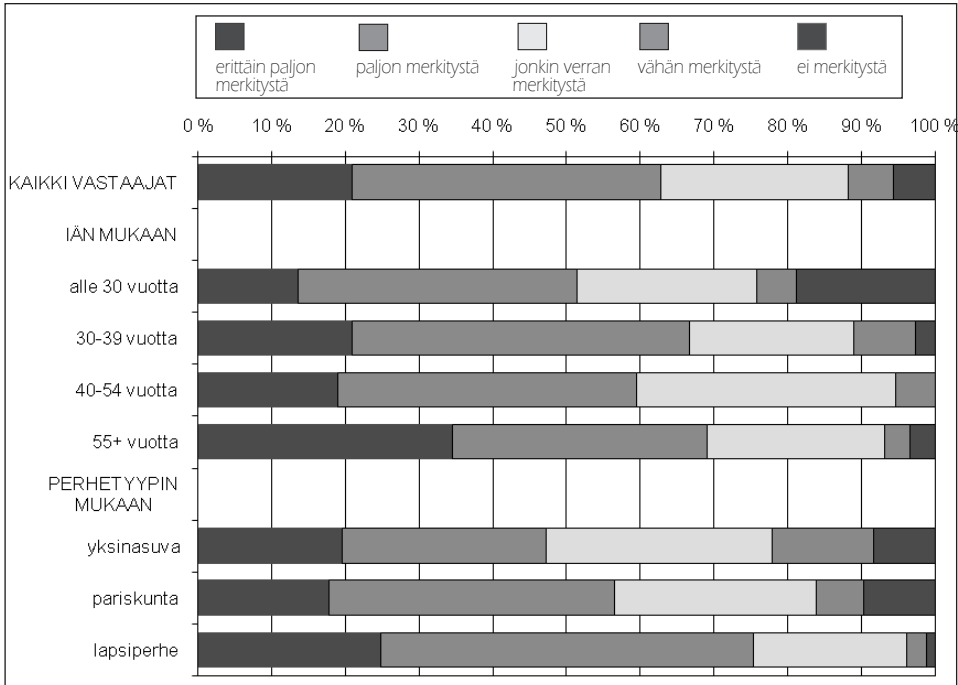

Kuva 5.2. Asuinpaikan valintatekijöiden merkitys.

Rikosturvallisuus oli merkinnyt eniten lapsiperheille, joista kolmelle neljästä sillä oli ollut valinnassa paljon tai erittäin paljon merkitystä (Kuva 5.3). Yksinasuvilla vastaava osuus jäi alle puoleen. Nuorimille vastaajille sillä oli ollut hieman vähemmän merkitystä kuin muille.¹¹

Rikosturvallisuuden jälkeen tärkeysjärjestyksessä tulivat joukkoliikenneyhteydet ja kaunis rakennettu ympäristö, joilla vajaat 60

¹¹ Analysissa tutkittiin, missä määrin taustamuuttujat selittivät vastauksia. Selitysvoinan merkitsevyyttä mitattiin yleensä khiin neliö -testillä. Kuvissa on pääsääntöisesti esitetty vain niitä riippuvuuksia, jotka ylittivät merkitsevyytason 0,05.

Kuva 5.3. Rikosturvallisuuden merkitys asuinpaikan valinnassa vastaajaryhmittäin.

prosenttia vastaajista ilmoitti olleen paljon tai erittäin paljon merkitystä. Seuraavaksi tärkeimpiä tekijöitä olivat hyvät pihat ja maisemat, meluttomuus, sopiva väljyys, luonnonläheisyys, liikenneturvallisuus, työ- tai opiskelupaikan sijainti, puhdas ilma ja lapsiystävällisyys. Jokaisen kohdalla noin joka toinen ilmoitti tekijällä olleen vähintään ”paljon” merkitystä. Työ- tai opiskelupaikka ja ympäristön lapsiystävällisyys poikkesivat muista kohdista siinä, että melko monelle niillä ei ollut juuri lainkaan merkitystä. Tämä on tietenkin ymmärrettävää, kaikki vastaajat eivät ole töissä tai opiskelemissa eikä kaikilla ole lapsia.

Inhimillisellä mittakaavalla, julkisten ja kaupallisten palvelujen läheisyydellä sekä asuinalueen läheisyydellä oli runsaalle 40 prosentille vastaajista ollut paljon tai erittäin paljon merkitystä. Kysytyistä asioista vähiten oli ollut merkitystä harrastusmahdollisuuksien läheisyydellä, kohtuullisella vuokra/hintatasolla ja sukulaisten/tuttavien läheisyydellä.

Faktorianalyysi asuinpaikan valintatekijöistä

Asuinpaikan valintatekijöiden luettelossa oli niin paljon kohtia, että analyysin selkeyttämiseksi vastauksista tehtiin faktorianalyysi. Se tarjoaa systemaattisen keinon selvittää, voidaanko iso muuttujajoukko harventaa pienemmäksi määräksi perusulottuvuuksia, jotka kuitenkin vielä selittäisivät suurimman osan muuttujien vaihtelusta.

Analyysissa päädyttiin neljän faktorin ratkaisuun.¹² Nämä faktorit selittivät hiukan yli puolet (51 %) muuttujien kokonaisvaihtelusta. Kolmeen ensimmäiseen faktoriin kiinnittyi useita muuttujia, kun taas viimeiseen latautui vahvemmin vain kaksi muuttujaa. Tarkempia tuloksia on esitetty seuraavassa taulukossa (Taulukko 5.3), josta ilmenevät muuttujien faktoreilla saamat lataukset. Kärkimuuttujien saamat vahvat lataukset on **lihavoitu**.

Taulukko 5.3. Faktorianalyysin tuloksia.

	faktori 1	faktori 2	faktori 3	faktori 4	kommu- naliteetti
puhdas ilma	0,82	0,28	0,15	0,04	0,77
liikenneturvallisuus	0,75	0,29	0,07	0,39	0,81
turvallisuus rikosten suhteen	0,69	0,34	0,08	0,27	0,67
meluttomuus	0,65	0,32	0,15	0,14	0,57
hyvä ympäristö kävelyille ja pyöräilylle	0,50	0,35	0,36	0,06	0,51
väljydyltään sopiva alue	0,18	0,78	0,10	0,07	0,65
inhimillinen mittakaava	0,29	0,77	0,08	0,20	0,72
hyvät maisemat	0,43	0,67	0,15	0,01	0,66
hyvät piha-alueet	0,32	0,65	0,20	0,31	0,65
luonnonläheisyys	0,40	0,63	0,26	0,00	0,62
kaunis rakennettu ympäristö	0,48	0,59	0,20	0,22	0,67
harrastusmahdollisuuksien läheisyys	0,35	0,22	0,53	0,12	0,47
kaupallisten palvelujen läheisyys	0,14	0,09	0,52	0,12	0,31
työ- tai opiskelupaikan sijainti	0,01	-0,02	0,51	0,17	0,29
keskustan läheisyys/yhteydet keskustaan	0,17	0,21	0,49	0,11	0,33
joukkoliikenneyhteydet	0,33	0,26	0,42	-0,04	0,35
lapsiystävällinen ympäristö	0,20	0,21	0,04	0,88	0,86
julkisten palvelujen läheisyys	0,15	0,08	0,20	0,65	0,50
sukulaisten ja tuttaviin läheisyys	0,33	0,12	0,15	0,07	0,15
uusi asuinalue	0,27	0,23	-0,02	0,05	0,13
kohtuullinen vuokra-/hintataso	-0,05	0,00	0,29	-0,17	0,11
ominaisarvo	3,69	3,60	1,75	1,75	10,79
selitysaste	0,18	0,17	0,08	0,08	0,51

¹² Rotaatiomenetelmänä oli suorakulmainen varimax, jossa faktorit ovat toisistaan riippumattomia ja edustavat näin eri ulottuvuuksia, mikä on tulkinnan kannalta edullista.

Ensimmäisen faktorin voi nimetä turvallisuus ja terveellisyys -faktori. Kärkimuuttujia ovat turvallisuus rikosten ja liikenteen suhteen sekä puhdas ilma ja meluttomuus. Hieman pienemmän latauksen sai hyvä ympäristö kävelylle ja pyöräilylle.

Toisen faktorin kärkimuuttujissa on kyse ympäristön esteettisistä puolista. Sille annettiin nimeksi esteettisyys – viihtyisyys. Siihen latautuivat vahvimmin väljyys, inhimillinen mittakaava, maisemat ja pihat, luonnonläheisyys ja rakennetun ympäristön kauneus.

Kolmas faktori liittyy sijaintiin ja yhteyksiin. Siihen latautuivat harrastus- ja kauppapalvelujen läheisyys, työ- tai opiskelupaikan sijainti, keskustan läheisyys ja yhteydet sinne sekä joukkoliikenneyhteydet.

Neljänteen faktoriin latautui erittäin vahvasti ympäristön lapsiystävällisyys. Melko vahvasti latautui julkisten palvelujen läheisyys. Muotialan alueelta löytyvät julkiset palvelut ovat lähinnä lasten palveluja: koulu, päiväkoti ja neuvola. Siten on perusteltua antaa faktorin nimeksi lasten tarpeet.

Kaikki muuttujat eivät kiinnittyneet mihinkään faktoriin. Tällaisia olivat sukulaisten ja tuttavien läheisyys, asuinalueen uutuus sekä kohtuullinen vuokra-/hintataso. Malli siis selittää näiden muuttujien vaihtelua varsin heikosti, mikä näkyy alhaisena kommunaliteettina.

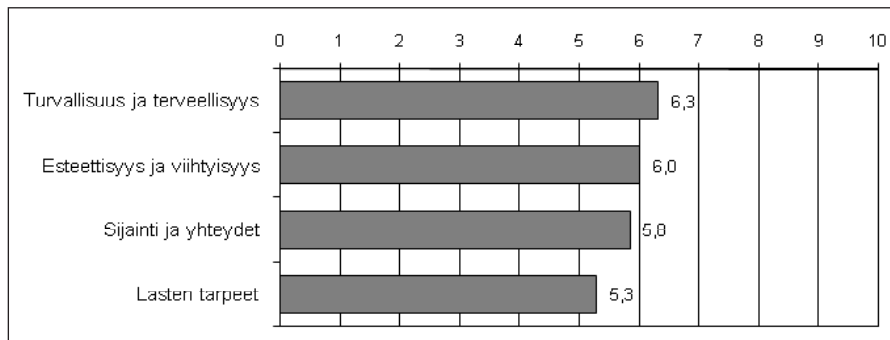
Neljä tekijäryhmää

Seuraavassa vaiheessa muodostettiin faktorien kärkimuuttujista yhdistettyjä mittareita, jotka kuvaavat kyseisen faktorin edustamaa ulottuvuutta. Seuraavassa on lueteltu nämä neljä summamuuttujaa sekä niiden komponentit.

- 1) *Turvallisuus–terveellisyys*: puhdas ilma, liikenneturvallisuus, turvallisuus rikosten suhteen, meluttomuus sekä hyvä ympäristö kävelylle ja pyöräilylle.
- 2) *Esteettisyys–viihtyisyys*: väljyydeltään sopiva alue, inhimillinen mittakaava, hyvät maisemat, hyvät piha-alueet, luonnonläheisyys sekä kaunis rakennettu ympäristö.

- 3) *Sijainti ja yhteydet*: harrastusmahdollisuuksien ja kaupallisten palvelujen läheisyys, työ- tai opiskelupaikan sijainti, keskustan läheisyys ja yhteydet sinne sekä joukkoliikenneyhteydet.
- 4) *Lasten tarpeet*: lapsiystävällinen ympäristö ja julkisten palvelujen läheisyys.

Jokainen summamuuttuja skaalattiin siten, että se saattoi saada arvoja nolasta kymmeneen. Kuvassa 5.4 on esitetty summamuuttujien saamat keskiarvot koko vastaajakunnassa.

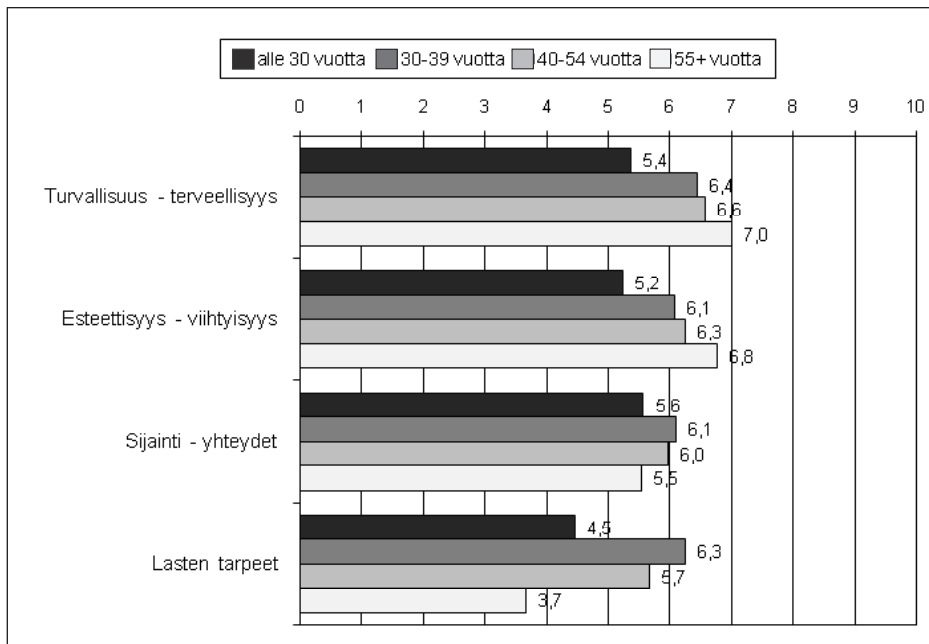

Kuva 5.4. Eri tekijäryhmien merkitys asuinpaikan valinnassa, keskiarvo koko vastaajakunnassa.

Turvallisuus ja terveellisyys -tekijäryhmä oli yleisesti ottaen vastaajakunnassa näistä neljästä tärkein. Esteettisyys ja viihtyisyys oli toiseksi tärkein tekijäryhmä sekä sijainti ja yhteydet kolmanneksi tärkein. Näiden kolmen summamuuttujan keskiarvojen erot olivat kuitenkin aika pieniä.

Lasten tarpeet oli koko vastaajakunnan tasolla vähemmän tärkeä tekijäryhmä kuin muut kolme. Se oli odotettavissa, koska vain osalla vastaajatalouksista oli lapsia. Jos keskiarvo lasketaan erikseen lapsiperhevastaajista, tämä tekijäryhmä oli heille selvästi tärkein (keskiarvo 7,6). Muiden tekijäryhmien merkityksen suhteen lapsiperhevastaajilla ja muilla vastaajilla ei ollut merkitseviä eroja.

Vastaajan ikä selitti taustatiedoista parhaiten eri tekijäryhmien merkitystä. Ikäryhmien erot ilmenevät oheisesta kuvasta (Kuva 5.5).

Kuva 5.5. Eri tekijäryhmien merkitys asuinpaikan valinnassa vastaajan iän mukaan, keskiarvo.

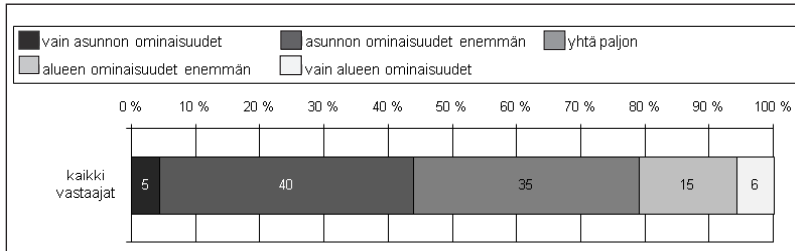
Turvallisuus–terveellisyys-tekijäryhmän merkitys kasvaa selvästi iän myötä, samoin esteettisyys–viihtyisyys-tekijäryhmän. Sitä vastoin sijainnin ja yhteyksien merkityksessä ei tässä aineistossa ilmennyt merkitsevää eroa ikäryhmien välillä. Lasten tarpeet -tekijäryhmän merkitys noudattelee elinvaiheiden tyypillistä etenemistä. 30–39-vuotiailla oli useimmin lapsia, joten tämä tekijä korostui heillä. Yli 55-vuotiailla oli puolestaan harvemmin kotona asuvia lapsia, joten tekijän merkitys oli heillä huomattavasti pienempi.

Vastaajan sukupuoli ei selittänyt merkitsevästi yhtäkään näistä ulottuvuuksista. Tulotaso selitti ainoastaan lasten tarpeet -dimensiota siten, että tämän tekijäryhmän merkitys kasvoi tulotason kohoamisen myötä. Tämä riippuvuus kuitenkin palautui ruokakuntatyyppiin, koska sillä ja tulotasolla oli vahva keskinäinen riippuvuus.

Asunnon ja alueen ominaisuudet valinnassa

Entä kuinka asunnon ja asuinalueen ominaisuudet olivat painottuneet asuinpaikan valinnassa? Tätä kysyttiin 5-portaisella asteikolla.

Kuva 5.6. Missä määrin asunnon ja alueen ominaisuuden vaikuttivat asuinpaikan valintaan.

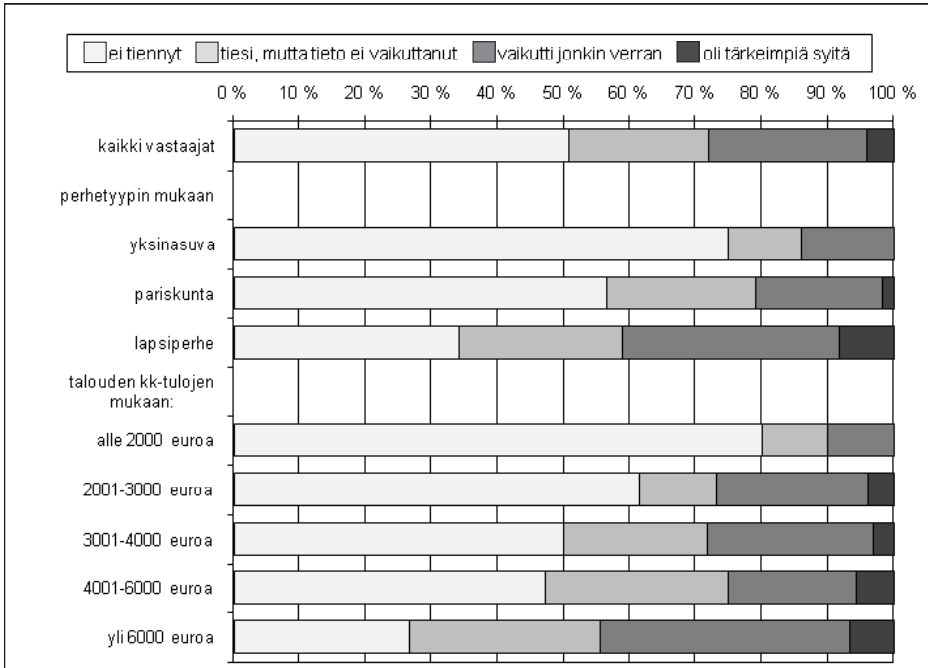
Kuvasta 5.6 ilmenee ensinnäkin, että lähes kaikilla vastaajilla molemmat asiat olivat vaikuttaneet. Toiseksi kuva kertoo, että asunnon ominaisuudet painottuivat vastaajakunnassa enemmän kuin alueen ominaisuudet. 40 prosenttia vastaajista ilmoitti, että molemmat vaikuttivat mutta asunnon ominaisuudet enemmän; vastaavasti 15 prosenttia vastasi, että molemmat vaikuttivat mutta alueen ominaisuudet enemmän. Varsin moni, 35 prosenttia, vastasi asunnon ja alueen ominaisuuksien vaikuttaneen yhtä paljon.

Tieto Muotialan turvallisuussuunnittelusta ja sen vaikutus asuinpaikan valintaan

Edellä kävi selville, että rikosturvallisuus oli sinänsä tärkeä asia, kun asuinpaikkaa oli valittu. Mutta kuinka moni asukkaista oli tiennyt siitä, että Muotialan suunnittelussa siihen oli kiinnitetty erityistä huomiota? Toisaalla raportissa ilmenee, että tätä asiaa ei kovin paljon painotettu asuntoja markkinoitaessa. Vastaajilta tiedusteltiin siksi, olivatko he tienneet asiasta etukäteen, oliko tieto vaikuttanut muuttopäätökseen sekä mistä tieto oli saatu.

Joka toinen vastaaja oli tiennyt ennen muuttopäätöstään, että Muotialan suunnittelussa oli kiinnitetty erityishuomiota rikosten ehkäisyyn (Kuva 5.7). Näistä taas vajalla puolella tieto ei ollut kuitenkaan

vaikuttanut valintaan ja runsaalla puolella oli vaikuttanut, harvoin kuitenkaan yhtenä tärkeimmistä tekijöistä. Koko vastaajakunnasta laskettuna lähes 30 prosenttia oli tiennyt asiasta ja tehnyt asuinpaikkavalintansa ainakin osaksi siitä syystä.

Kuva 5.7. Vastaajan tieto Muotialan turvallisuussuunnittelusta ja sen vaikutus asuinpaikan valintaan.

Vastauksia selittivät perhetyyppi ja tulotaso. Lapsiperheet ja hyvätuloiset olivat tienneet asiasta yleisimmin, yksinasuvat ja pienituloiset puolestaan harvimminkin.

Entä mistä tietolähteestä asukkaat olivat kuulleet Muotialan turvallisuussuunnittelusta? Tästä oli lomakkeessa avokysymys, johon vastasi 85 vastaajaa. Yleisimmät tietolähteet olivat Tampereen kaupungin nettisivut tai esitteet, sanomalehdet sekä asunnon rakennuttaja tai välittäjä.

Tiedon saaneista vajaan 30 prosenttia (24 vastaajaa) mainitsi lähteeksi internetin. Kyse oli yleensä Tampereen kaupungin kaupunki-

suunnittelusivuista. Lisäksi muusta kaupungilta tulleesta materiaalista oli tiedon saanut 12 vastaajaa. He vastasivat esimerkiksi seuraavasti:

”Muotialan asemakaavaan liittyvistä papereista”

”kaavoitusohjeen mukana tulleesta esitteestä”

Kaikkiaan kaupungin taholta oli tiedon saanut runsaat 40 prosenttia tähän vastanneista.

Tiedon saaneista runsas kolmannes (31 vastaajaa) oli lukenut siitä sanomalehdistä, joista tavallisimmin mainittiin Aamulehti.

Asunnon rakennuttaja, välittäjä tai myyjä mainittiin tietolähteenä noin joka neljännessä vastauksessa (23 vastaajaa).

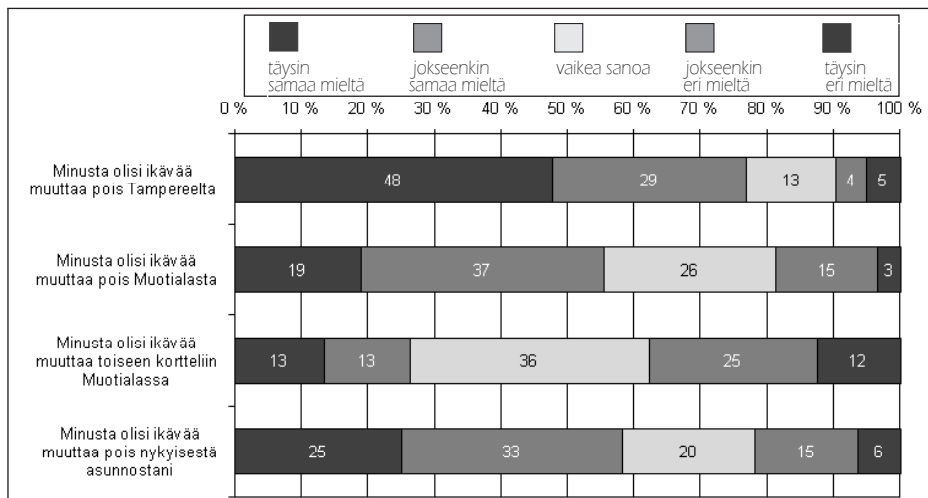
Muista tietolähteistä tavallisin oli televisio, jonka mainitsi 10 vastaajaa (12 %).

Asukkaiden arkielämän kiinnittyminen Muotialaan

Yhtenä kiinnostuksen kohteena kyselyssä oli asuinalueidonnaisuus: missä määrin asukkaat suuntautuvat omalle asuinalueelleen ja missä määrin sen ulkopuolelle. Tällä on erilaisia ulottuvuuksia. Tunnettaanko asuinpaikkaa kohtaan kiintymystä? Mistä palvelut haetaan ja löytyykö lähipalveluita? Vietetäänkö asuinalueella aikaa kodin ulkopuolella esimerkiksi ulkoilun merkeissä? Tunnettaanko ja kohdataanko naapureita ja muita oman alueen asukkaita? Näillä asioilla on todettu olevan riippuvuutta koettuun turvallisuuteen ja niihin kiinnitetään huomiota CPTED-suunnittelussa (ks. edeltä CPTED-ajattelusta sekä muusta koetun turvallisuuden teoriataustasta).

Kiintyminen asuinpaikkaan

Asuinpaikkakiintymystä mitattiin lomakkeessa kysymällä, miten vastaaja kokisi mahdollisen poismuuton. Asuinpaikan suhteen voidaan erottaa eri tasoja: asunto, kortteli, Muotiala ja koko Tampere.

Kuva 5.8. Vastauksia poismuuttamista koskeviin väittämiin.

Kuvasta 5.8 ilmenee ensinnäkin selkeä tulos, että ainakaan Tampereelta ei haluta muuttaa pois. Lähes 80 prosenttia vastasi, että hänestä olisi ikävää muuttaa pois Tampereelta ja vain 10 prosenttia oli eri mieltä.

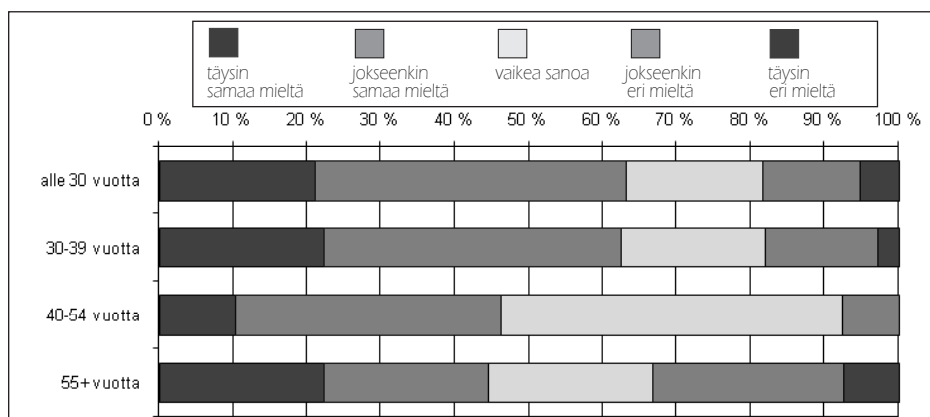
Myös Muotialan kaupunginosassa viihdytään hyvin: enemmistö (56 %) oli samaa mieltä väittämän ”minusta olisi ikävää muuttaa pois Muotialasta” kanssa, noin viidennes oli eri mieltä ja neljäsnes ei osannut sanoa.

Sen sijaan korttelitaso ei näyttäisi olevan vastaajille yhtä tärkeä. Vain joka neljännestä mielestä olisi ikävä muuttaa alueella toiseen kortteliin, lähes 40 prosenttia oli eri mieltä ja runsas kolmannes ei ottanut kantaa.

Melkein 60 prosenttia vastaajista koki, että olisi ikävää muuttaa pois nykyisestä asunnosta. Runsas viidennes oli eri mieltä ja suunnilleen yhtä moni vastasi ”vaikea sanoa”.

Ikä selitti hieman asuinaluekiintymystä (Kuva 5.9). Parhaiten näyttävät Muotialassa viihtyvän alle 40-vuotiaat, joista melkein kaksi kolmesta vastasi, että hänestä olisi ikävää muuttaa pois alueelta. Yli 40-vuotiaissa osuus jäi noin 45 prosenttiin. Yli 55-vuotiaista joka kol-

mas oli eri mieltä väittämän kanssa eli ei ole erityisen kiintynyt Muotialaan asuinpaikkana. Muut taustatiedot eivät selittäneet vastauksia. Nykyiset muotialalaiset ovat muuttaneet alueelle melko vähän aikaa sitten. Voi olettaa, että kiintymys alueeseen ajan myötä vielä jonkin verran lisääntyy, kun alueen väestöstä osa on siellä pitkää asuneita.

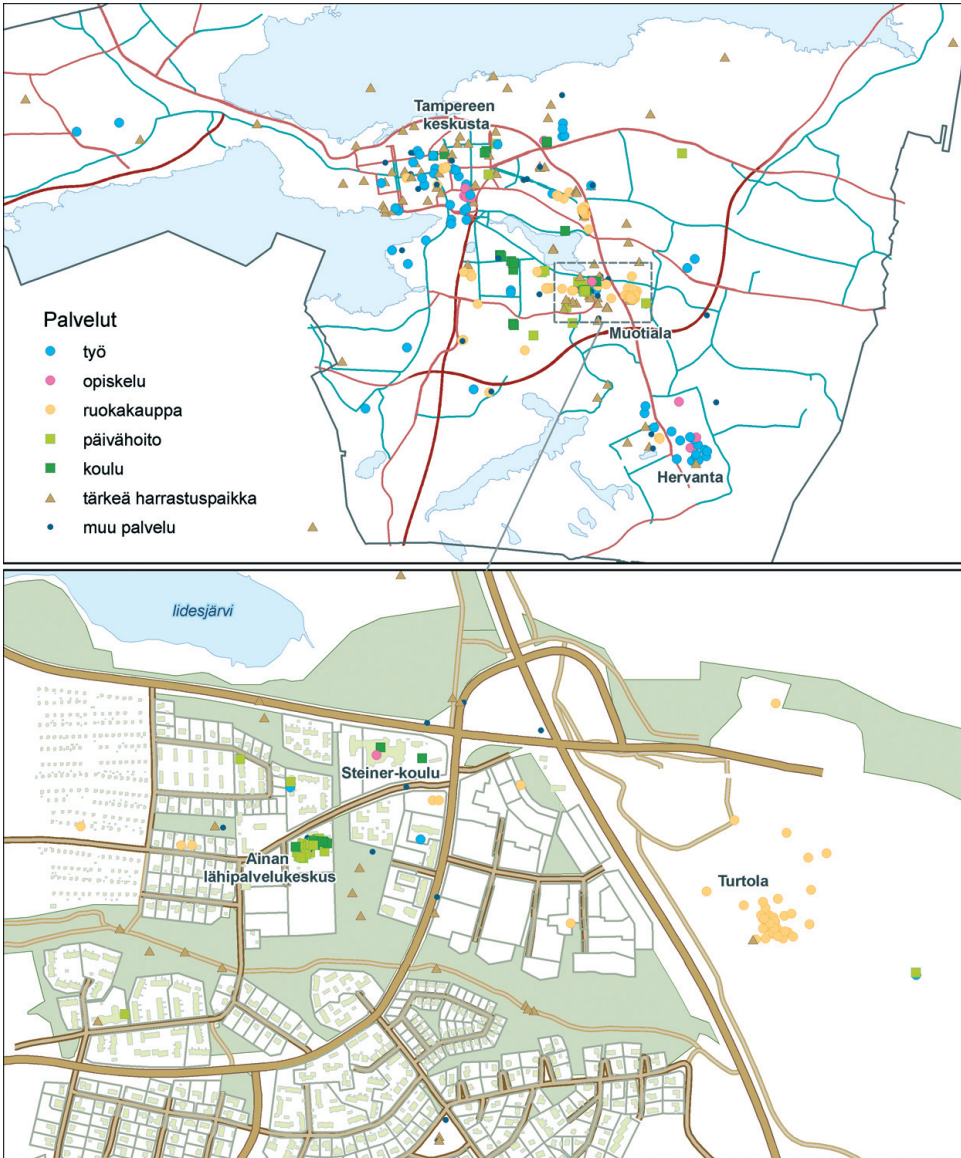

Kuva 5.9. "Minusta olisi ikävää muuttaa pois Muotialasta" – vastaukset iän mukaan.

Käytettyjen palvelujen sekä työ- ja harrastuspaikkojen sijainti

Vastaajia pyydettiin merkitsemään kartalle arjen tärkeitä paikkoja. Näitä olivat työ- tai opiskelupaikka, ruokakauppa, lasten päivähoitopaikka ja koulu sekä harrastuspaikat. Tämä karttatehtävä oli vain internetkyselyssä, paperilomakkeessa sitä ei siis ollut.

Palveluita paikannettiin yhteensä 398 (Kartta 5.1). Eniten paikannuksia tehtiin ruokakaupasta (n. 120), ja myös harrastuspaikkoja paikannettiin miltei sata. Kysytyjen palvelujen lisäksi vastaajat paikansivat 44 muuta palvelua (mm. posti, neuvola, apteekki, kirjasto). Töissä ja opiskelemissa vastaajat käyvät lähinnä Tampereen keskustassa tai Hervannassa. Lasten hoitopaikat ja koulut sen sijaan löytyvät pääosin Muotialasta tai (harvemmin) myös muualta lähialueilta.

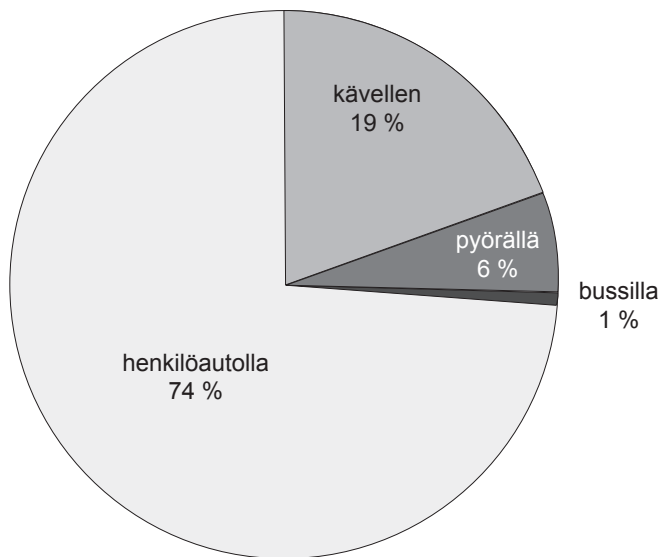

Kartta 5.1. Muotialan asukkaat hakevat palveluita asuinalueensa ulkopuolelta.

Alueen valintatekijöitä kysyttäessä kaupallisten palveluiden läheisyys nousi tärkeäksi tekijäksi. Läheisyys on kuitenkin suhteellista – miltei kaikki karttavastaukset paikantavat ruokakaupan joko toisella puolella Hervannan valtavylyä sijaitsevaan automarkettiin tai muille

alueille. Itse tutkimusalueelle on paikannettu vain yksittäisiä merkintöjä ruokakaupasta, joiden tulkitseminen on kuitenkin hankalaa. Saattaa toki olla, että ihmiset suorittavat ruokaostoksia esimerkiksi kotonaan netin kautta tai ostavat pientuotteita naapureiltaan, mutta luultavimmin on kyseessä kuitenkin esimerkiksi karttatyökalun käyttövaikeuksista johtuvat virhepaikannukset.

Alueen valintaan vaikuttaneista tekijöistä harrastusten läheisyyttä pidettiin vähäisimpänä. Harrastuksia haetaan myös karttavastusten perusteella muita palveluita kauempaa, jopa lähikuntien alueilta. Toisaalta lähiympäristö ulkoilumahdollisuuksineen näyttäyty karttavastauksissa tärkeänä harrastuspaikkana.

Kuva 5.10. Kulkumuoto ruokaostosmatkoilla, %.

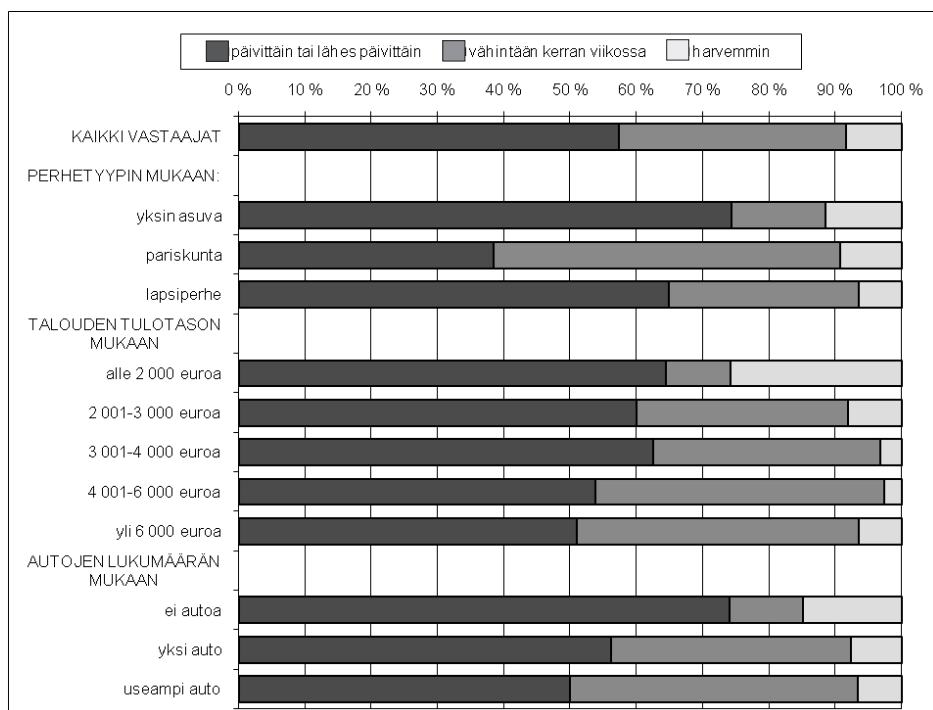
Vastaajilta kysyttiin myös ruokaostosmatkoilla tavallisimmin käytettyä kulkumuotoa (Kuva 5.10). Muotialalaiset käyttävät näillä matkoilla etupäässä henkilöautoa (kolme neljästä). Viidennes tekee matkat kävelen, kuusi prosenttia pyörällä eikä juuri kukaan bussilla. Koko maan taajamien asukkaisiin verrattuna muotialalaiset käyttävät

kauppatkoilla selvästi enemmän autoa ja kävelevät vähemmän (Strandell 2004). Edellinen kartta näyttikin, että muotialalaisten käyttämät ruokakaupat eivät sijaitse kovin lähellä.

Liikkuminen asuinalueella

Asuinalueidonnaisuuden yhtenä puolena voi pitää sitä, minne ulkoilu ja liikkuminen suuntautuu. Ulkoillaanko ainakin osaksi omalla asuinalueella vai mennäänkö pikemminkin kauemmas ulkoilemaan automatkan päässä oleviin kohteisiin? Myös tästä asiasta kysyttiin Muotialan asukkailta.

Yli puolet (57 %) vastaajista ulkoilee Muotialassa päivittäin tai lähes päivittäin (Kuva 5.11). Kolmannes ei ulkoile siellä aivan niin usein mutta kuitenkin viikoittain. Erittäin harva (8 %) ulkoilee Muotialassa tätä vähemmän.

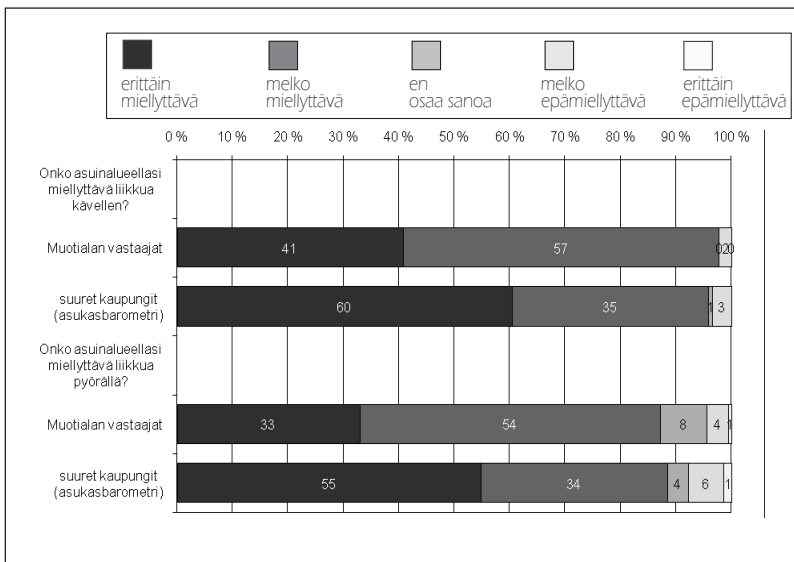
Kuva 5.11. Kuinka usein ulkoilet asuinalueellasi?

Päivittäin alueella ulkoilevia oli eniten yksin asuvissa ja lapsiperheissä, kun taas pariskunnat ulkoilevat siellä hieman harvemmin. Suurituloisimpien ja kahden auton talouksien keskuudessa oli vähemmän päivittäin alueella ulkoilevia kuin pienempituloisten ja etenkin autottomien keskuudessa.

Edellä kävi ilmi, että hyvä kävely- ja pyöräily-ympäristö oli ollut keskeisimpiä tekijöitä, kun asukkaat olivat valinneet asuinpaikakseen Muotialan. Miten sitten odotukset ovat toteutuneet eli millaisena kevyen liikenteen ympäristönä alue koetaan nyt siellä asuttaessa? Tässä käytettiin samoja kysymyksiä kuin valtakunnallisessa Asukasbarometrissa, jotta vastauksille saatiin vertailupohjaa.

Kuvasta 5.12 ilmenee, että lähes kaikki vastaajat kokivat Muotialan vähintään melko miellyttäväksi kävely- ja pyöräily-ympäristöksi. Noin 40 prosenttia piti aluetta erittäin miellyttävänä ja vajaat 60 prosenttia melko miellyttävänä kävely-ympäristönä. Kolmannes vastasi pyörällä liikkumisen alueella olevan ”erittäin miellyttävää” ja runsas puolet ”melko miellyttävää”. Kaikki eivät osanneet ottaa kantaa pyöräilykysymykseen, mikä onkin ymmärrettävää.

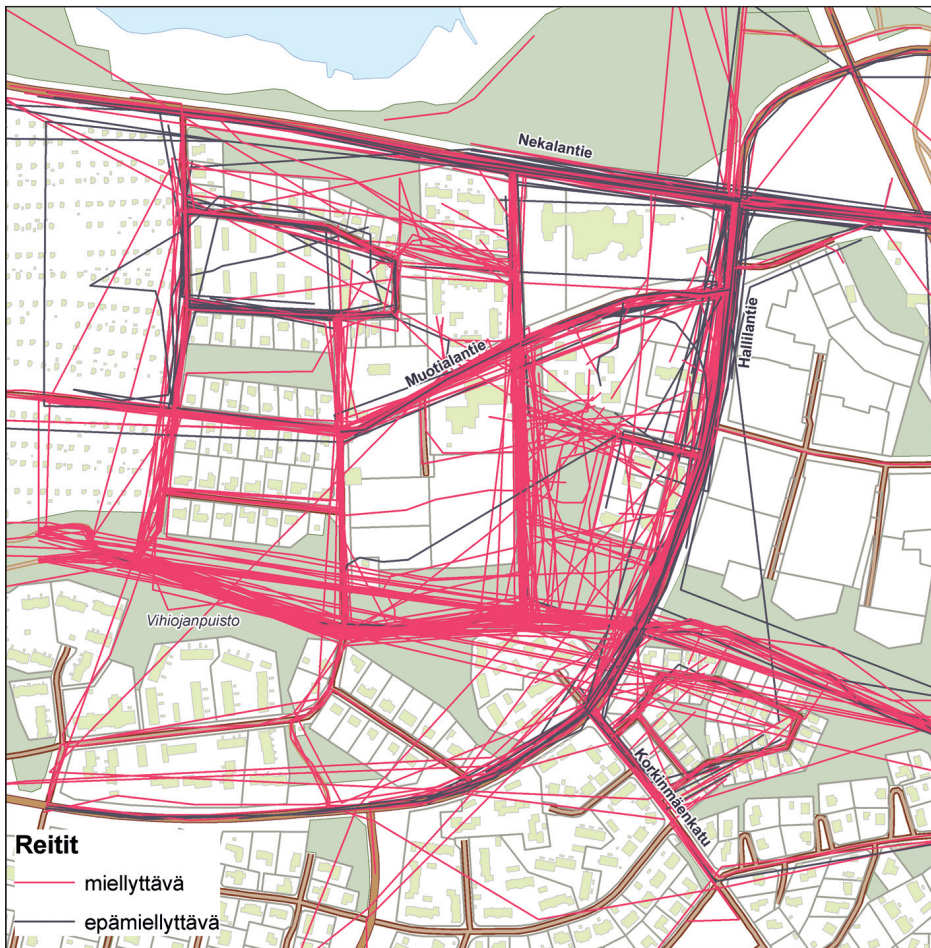

Kuva 5.12. Liikkumisympäristön miellyttävyys.

Verrattaessa vastauksia maan kaikkiin suuriin kaupunkiin havaitaan aste-ero: Muotialassa vastattiin sekä kävelyn että pyöräilyn kohdalla jonkin verran harvemmin ”erittäin miellyttävä” ja vastaavasti useammin ”melko miellyttävä” kuin suurissa kaupungeissa yleensä. Tästä erosta ei voi kuitenkaan tehdä pitemmälle meneviä johtopäätöksiä, koska se voi johtua Muotialan keskeneräisyydestä.

Miellyttävät ja epämiellyttävät kulkureitit

Karttaan 5.2 on kerätty vastaajien ilmoittamat miellyttävimmät ja epämiellyttävimmät asiointireitit. Miellyttäviä reittejä on ilmoitettu

Kartta 5.2. Muotialalaisten miellyttävänä ja epämiellyttävänä kokemat reitit.

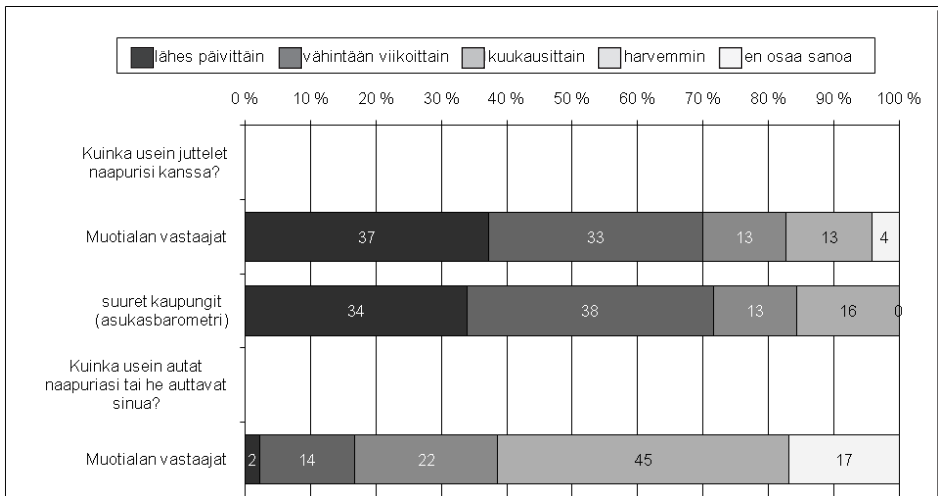
enemmän kuin epämiellyttäviä. Vilkasliikenteiset väylät, kuten Nekalantie ja Hallilantie, ovat tyypillisesti epämiellyttävänä pidettyjä kulkureittejä, kun puistoalueilla liikkumista taas pidetään yleisesti miellyttävänä. Hallilantie on kuitenkin myös tärkeä osa monien asukkaiden ulkoilu- ja asiointireittiä.

Vihiojan puistoalue näyttäytyt tärkeänä liikunta- ja virkistysalueena ja suosittuna ulkoilureittinä, joskin puistoon on merkitty myös epämiellyttäviä reittejä. Reitin paikannuksessa ei kysytty kokemusten liittymisestä vuorokaudenaikaan, mutta on luultavaa, että epämiellyttävyuden kokemukseen liittyvät ilta- ja yöaikoihin.

Naapurustosuhteet

Naapurustosuhteista kysyttiin lomakkeessa kahdenlaisilla kysymyksillä: yhtäältä vuorovaikutuksen useuden ja toisaalta verkoston laajuuden eli henkilöiden lukumäärien kannalta.

Yksi kanssakäymisen muoto on naapurien kanssa juttelu. Tämä oli Muotialassa yhtä yleistä kuin suurissa kaupungeissa keskimäärin (Kuva 5.13). Vajaat 40 prosenttia jutteli naapureiden kanssa lähes

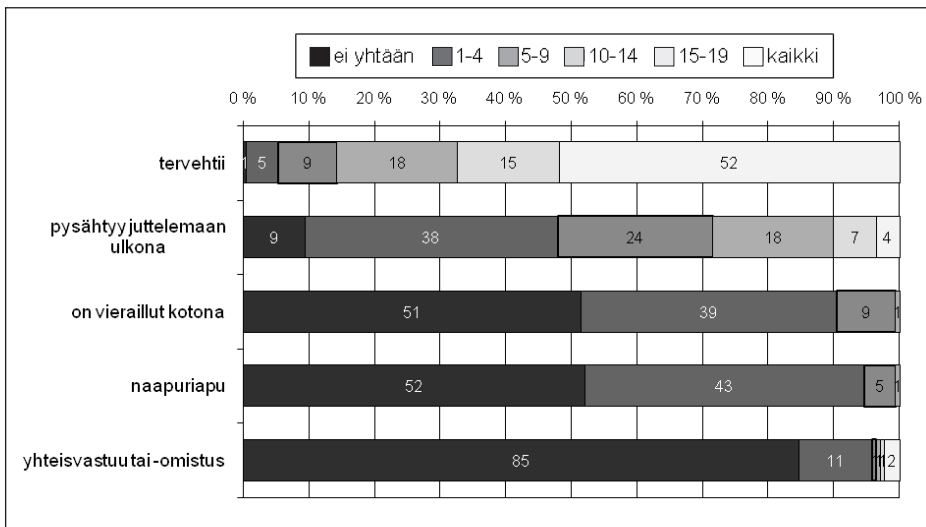

Kuva 5.13. Vastauksia naapuruussuhteista.

päivittäin ja lisäksi kolmannes vähintään viikoittain. Näin yhteensä 70 prosenttia jutteli naapureiden kanssa viikoittain tai useammin.

Naapuriapu oli selvästi harvemmin toistuvaa toimintaa. Neljä kymmenestä vastasi, että naapuriapua esiintyy hänen kohdallaan vähintään kerran kuukaudessa. Enemmistö siis joko ei ole harjoittanut naapuriapua ollenkaan tai on harjoittanut sitä vain harvoin.

Vastaajalta kysyttiin edelleen, kuinka monen naapurin kanssa hän tervehtii, juttelee ulkona, kyläilee, vaihtaa naapuriapua tai on yhdessä vastuussa jostakin / omistaa jotakin (Kuva 5.14).

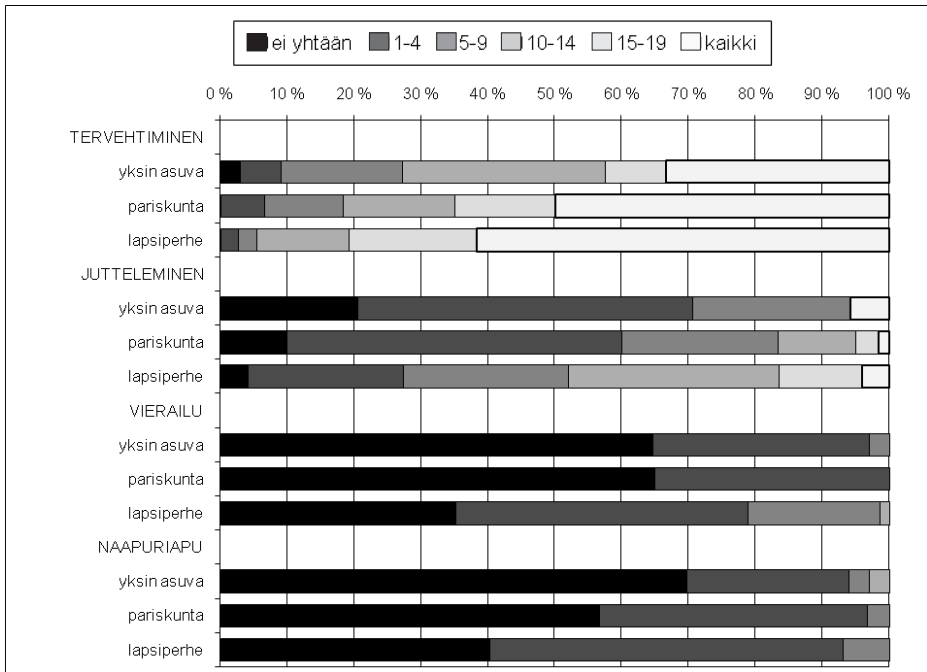

Kuva 5.14. Kuinka monen naapurin kanssa 20 lähimmästä vastaaja harjoittaa seuraavia yhteistyömuotoja.

Lähinaapurien tervehtiminen näyttää olevan vallitseva käytäntö. Vastaajat ilmoittivat tervehtivänsä keskimäärin 15,4 naapuria 20 lähimmästä naapurista. Joka toinen vastasi tervehtivänsä kaikkia kahetakymmentä.

Keskimäärin kuusi lähinaapuria on niin hyviä tuttuja, että ulkona pysähdytään juttelemaan heidän kanssaan. Lähes kaikki vastaajat juttelivat ainakin jonkun naapurin kanssa.

Muut kanssakäymisen muodot olivat selvästi harvinaisempia. Keskiarvo jäi yhden naapurin tienoille. Puolet vastaajista ei ole kyläilty kenenkään naapurin luona. Naapuriavun kohdalla jakauma oli samantyyppinen: puolet vastaajista ei harjoita kenenkään kanssa naapuriapua. Yhteisvastuu tai -omistus oli vielä harvinaisempaa: 85 prosentilla ei ollut näitä yhteistyömuotoja.

Kuva 5.15. Kuinka monen naapurin kanssa 20 lähimmästä vastaaja harjoittaa seuraavia yhteistyömuotoja – vastaukset perhetyypin mukaan.

Lapsiperheillä näytti olevan laajempi naapuruussuhteiden verkosto kuin lapsettomilla, etenkin yksinasuvilla (Kuva 5.15). Tätä ei voi pitää yllättävänä tuloksena, koska pienten lasten vanhemmat viettävät usein paljon aikaa asuinalueella ja lasten kautta tutustuu helposti naapureihin. Selvä enemmistö lapsiperhevastaajista tervehtii kaikkia lähinaapureitaan, juttelee vähintään viiden naapurin kanssa, on vieraillut ainakin yhdellä naapurilla sekä harjoittaa naapuriapua. Sitä vastoin enemmistö lapsettomista vastaajista tervehtii vain osaa

lähinaapureista, juttelee enintään neljän naapurin kanssa, ei ole vierailut naapureilla eikä harjoita naapuriapua.

Vastausten mukaan naapurien välit näyttäisivät olevan Muotialassa yleisesti ottaen melko sopuisia. Selvä enemmistö (yli 80 %) vastaajista ilmoitti, että naapureiden välillä ei ole esiintynyt ristiriitoja, kun taas vajaat 20 prosenttia ilmoitti niitä esiintyneen.

Kohtaamispaikat

Vastaajia pyydettiin myös merkitsemään kartalle paikkoja, joissa he kohtaavat naapureitaan suunnitellusti ja suunnittelemattomasti. Naapureita kohdataan pitkin Muotialaa, sekä sattumalta, että ennalta sopien. Kartassa 5.3 on vastaajien merkitsemät kohtaamispaikat sekä tarkempimittakaavaiset esitykset tärkeimmiltä kohtauspaikoilta.

Tärkeitä kohtaamispaikkoja ovat Ainan lähipalvelukeskus (päiväkoti), kerrostalojen pihat sekä alueen puistot. Korkinmäen osa-alueella,

Kartta 5.3. Muotialan asukkaiden ilmoittamia tärkeitä kohtaamispaikkoja.

joka luonteeltaan poikkeaa hieman muusta Muotialasta, myös kadut ovat tärkeitä kohtaamispaikkoja. Aluetta halkova Tiinukatu onkin kapea, linjauksiltaan yllättävä ja ympäröivät talot matalia, mitkä kaikki piirteet ovat omiaan luomaan intiimiä vaikutelmaa. Muotialan suunnittelussa on pyritty luomaan yhteisöllisyyttä tukevia ulkotiloja, ja vastaajien ilmoittamien kohtaamispaikkojen perusteella vaikuttaa siltä, että tässä on onnistuttu.

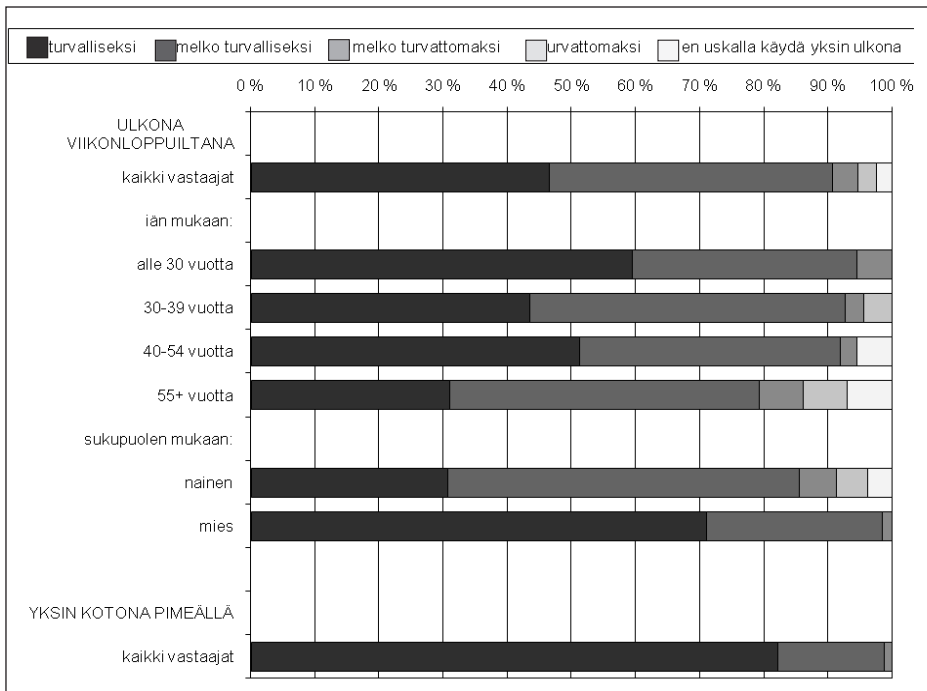
Koettu turvallisuus

Koettu turvallisuus rikosten suhteen oli kyselyn keskeisin tema. Tästä aiheesta kysyttiin osaksi samoilla kysymyksillä, joita on käytetty poliisin laajoissa valtakunnallisissa turvallisuustutkimuksissa. Näin Muotialan vastaukset voitiin suhteuttaa esimerkiksi koko Tampereen tilanteeseen.

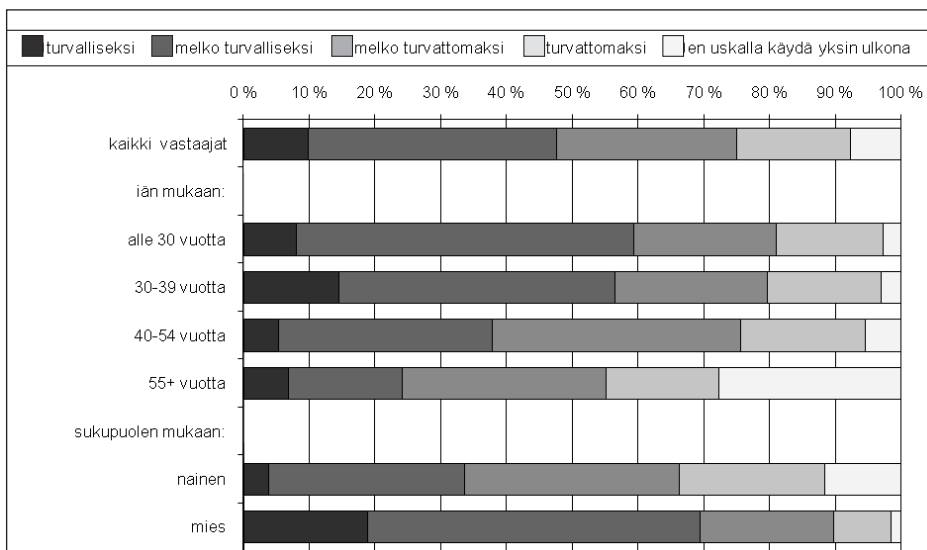
Kuinka turvalliseksi koetaan liikkuminen ulkona viikonloppuiltana?

Vastaajalta tiedusteltiin ensinnäkin, kuinka turvalliseksi hän tuntee olonsa eri tilanteissa: kävellessään yksin viikonloppuiltana asuinalueellaan tai Tampereen keskustassa sekä ollessaan yksin kotona pimeään aikaan. Viikonloppuiltana kaupungilla on sikäli hyvä kyselyn kohde, että se on yleensä levottominta aikaa. Jos olo koetaan turvalliseksi silloin, niin todennäköisesti koettu turvallisuus on hyvällä mallilla muinakin ajankohtina. Nämä kysymykset olivat suoraan poliisin tutkimuksista. Vastausjakaumia on esitetty oheisissa kuvissa (Kuva 5.16 ja Kuva 5.17).

Muotiala koetaan yleisesti turvallisena myös liikuttaessa siellä yksin viikonloppuiltana. Melkein puolet ilmoitti kokevansa olonsa turvalliseksi ja lähes kaikki loput melko turvalliseksi. Alle 10 prosenttia koki turvattomuutta. Vanhin vastaajaryhmä, yli 54-vuotiaat, koki hieman muita yleisemmin turvattomuutta (noin joka viides). Naisten vastauksissa painottui enemmän vaihtoehto ”melko turvalliseksi”, miesten vastauksissa taas vaihtoehto ”turvalliseksi”. Yksin kotona pimeään aikaan juuri kukaan ei kokenut oloaan turvattomaksi.

Kuva 5.16. Kuinka turvallisesti tunnet olosi omalla asuinalueellasi?

Kuva 5.17. Kuinka turvallisesti tunnet olosi kävellessäsi myöhään viikonloppuiltana Tampereen keskustassa?

Tampereen keskusta koettiin viikonloppuillalaisin paljon turvattomammaksi kuin oma asuinalue, mikä olikin odotettavissa. Poliisin turvallisuustutkimusten mukaan tämä piirre pätee kaikissa kaupungeissa. Vain 10 prosenttia Muotialan vastaajista koki keskustan turvalliseksi ja lisäksi vajaat 40 prosenttia melko turvalliseksi. Joka neljäs koki sen melko turvattomaksi ja 17 prosenttia turvattomaksi. Lisäksi 8 prosenttia ei juuri uskalla siellä liikkua.

Ikäriippuvuus oli varsin selvää. Alle 30-vuotiaista 60 prosenttia koki keskustan viikonloppuillalaisin vähintään melko turvalliseksi, kun taas yli 55-vuotiaista vain noin joka neljäs vastasi näin. Naiset kokivat keskustan huomattavasti harvemmin turvalliseksi kuin miehet. Naisista kaksi kolmesta koki jonkinasteista turvattomuutta, kun miehistä osuus jäi 30 prosenttiin.

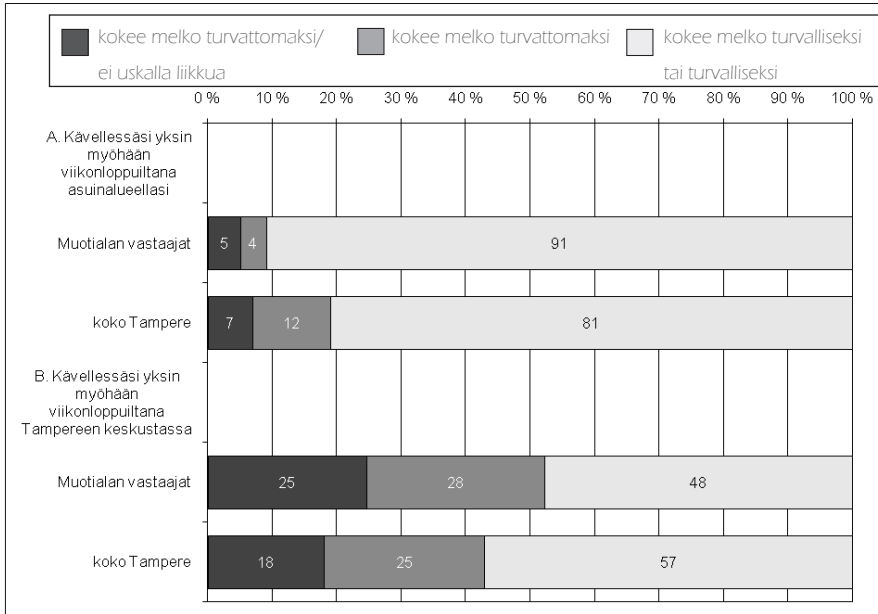
Muotiala-aineistosta havaitut erot eri-ikäisten sekä naisten ja miesten välillä ovat varsin yleispäteviä. Valtakunnallisten turvallisuustutkimusten mukaan yli 54-vuotiaat ja naiset kokevat viikonloppuillalaisin sekä oman asuinalueen että paikkakunnan keskustan selvästi turvattomampina kuin nuoremmat ikäluokat ja miehet. (ks. esim. Suominen 2006)

Näkemyksiä rikosturvallisuudesta Muotialassa ja muualla

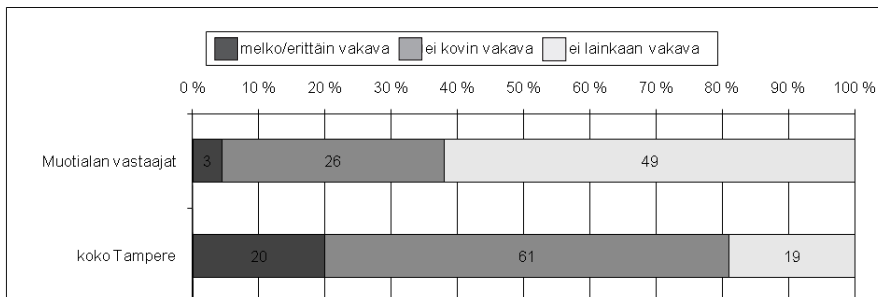
Muotialalaisten vastauksia viikonloppuillalaisin koettuun turvallisuuteen voidaan verrata poliisin valtakunnallisen turvallisuustutkimuksen (Suominen 2006) Tamperetta koskeviin tuloksiin (Kuva 5.18).

Muotialalaiset kokivat alueensa viikonloppuillalaisin hieman turvallisemmaksi kuin tamperelaiset keskimäärin. Tosin Tampereella yleensäkin asuinalueet koettiin suhteellisen turvallisiksi: yli 80 prosenttia koki ne myös viikonloppuillalaisin vähintään ”melko” turvallisiksi.

Kiinnostava tulos vertailusta oli, että muotialalaiset kokivat Tampereen keskustan viikonloppuillalaisin turvattomammaksi kuin tamperelaiset keskimäärin. Tulosta korostaa vielä se, että Muotialan väestössä ovat selvästi aliedustettuina iäkkäät, jotka yleisesti ottaen

Kuva 5.18. Vastauksia kysymykseen "Kuinka turvalliseksi tunnet olosi seuraavissa tilanteissa?"

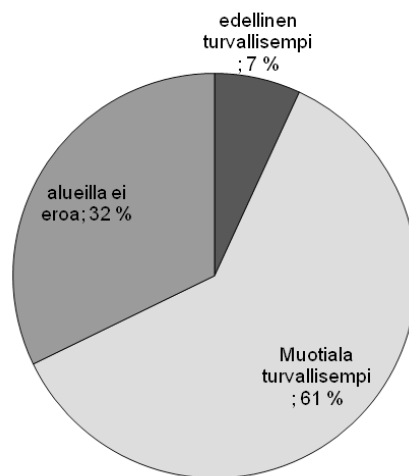
Kuva 5.19. Arvio rikollisuongelman vakavuudesta omalla asuinalueella tai sen lähistöllä.

kokevat enemmän turvattomuutta. Mahdollisesti Muotialaan on valikoitunut asukkaita, joiden mielessä rikosturvallisuus korostuu.

Vastaajia pyydettiin myös esittämään arvio rikollisuongelman vakavuudesta omalla asuinalueella tai sen lähistöllä (Kuva 5.20 ja

Kuva 5.19). Tämänkin kysymyksen valossa Muotialaa ympäristöineen pidettiin kohtalaisen turvallisenä. Yli 60 prosenttia vastasi, että ongelma ei ole lainkaan vakava ja lähes kaikki loput vastasivat, että se ei ole kovin vakava. Koko Tampereen väestössä arviot olivat selvästi negatiivisemmat: noin 20 prosenttia vastasi ”ei lainkaan vakava”, noin 60 prosenttia ”ei kovin vakava” ja 20 prosenttia ”melko/erittäin vakava” (Suominen 2006).

Entä kuinka turvallisuuskokemus oli muuttunut Muotialaan muuttaessa? Vastauksia tähän ilmenee oheisesta kuvasta (Kuva 5.20).

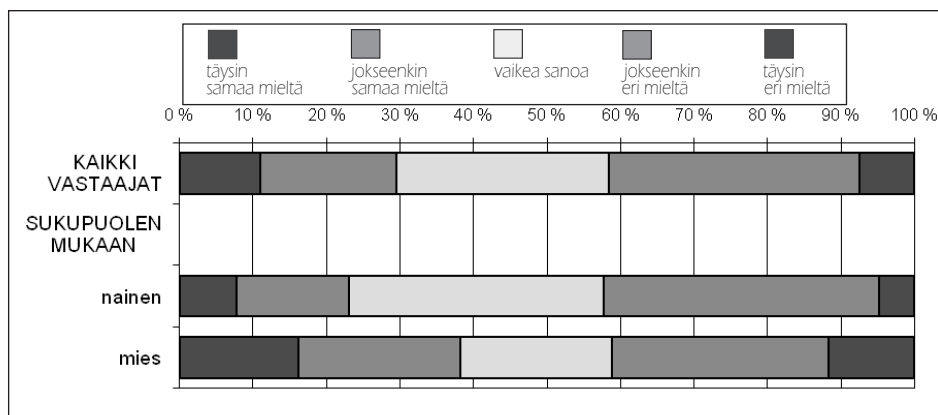
Kuva 5.20. Vertailu rikosturvallisuuden suhteen: edellinen asuinalue ja Muotiala, %.

Selvä enemmistö, noin 60 prosenttia, koki että Muotiala tuntuu turvallisemmalta asuinpaikalta kuin edellinen asuinalue. Vain seitsemän prosenttia koki edellisen asuinalueensa turvallisemmaksi. Joka kolmas vastasi, että alueilla ei ole tässä suhteessa eroa. Nämä vastaukset puhuvat sen tulkinnan puolesta, että alueen suunnittelussa on tässä suhteessa onnistuttu.

Mielipiteitä turvallisuusasioista

Turvallisuudesta kysyttiin vastaajilta myös väittämien muodossa. He pääsivät ottamaan niihin kantaa 5-portaisella asteikolla: täysin/jokseenkin samaa mieltä – vaikea sanoa – jokseenkin/täysin eri mieltä.

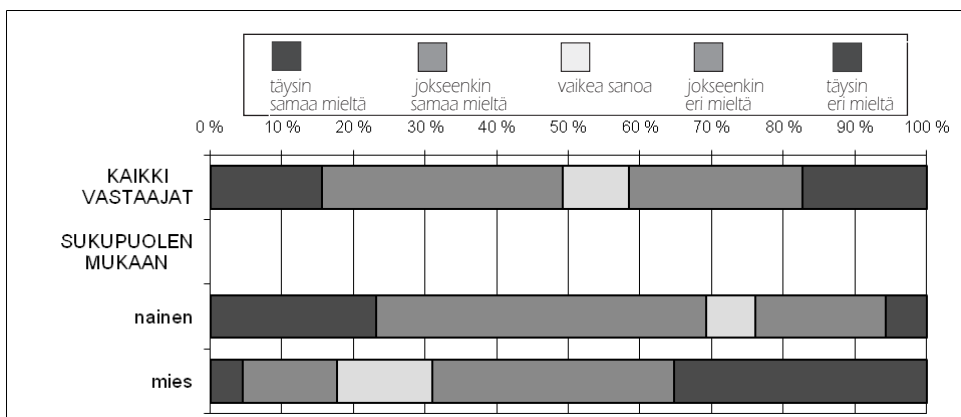
Ensimmäinen väittämä kuului: ”Valvontakamerat tavallisilla asuinalueilla eivät ole tehokas tapa rikosten ehkäisyyn” (Kuva 5.21). Väittämä jakoi vastaajakunnan mielipiteet. Noin 30 prosenttia yhtyi väittämään eli epäili valvontakameroiden tehoa, kun taas noin 40 prosenttia oli eri mieltä eli kannatti kameroita. Varsin moni, noin 30 prosenttia, ei osannut ottaa kantaa. Naisissa ja miehissä oli yhtä paljon valvontakameroiden kannattajia, mutta miehet suhtautuivat useammin kameroihin epäilevästi, kun taas naiset vastasivat useammin ”vaikea sanoa”.

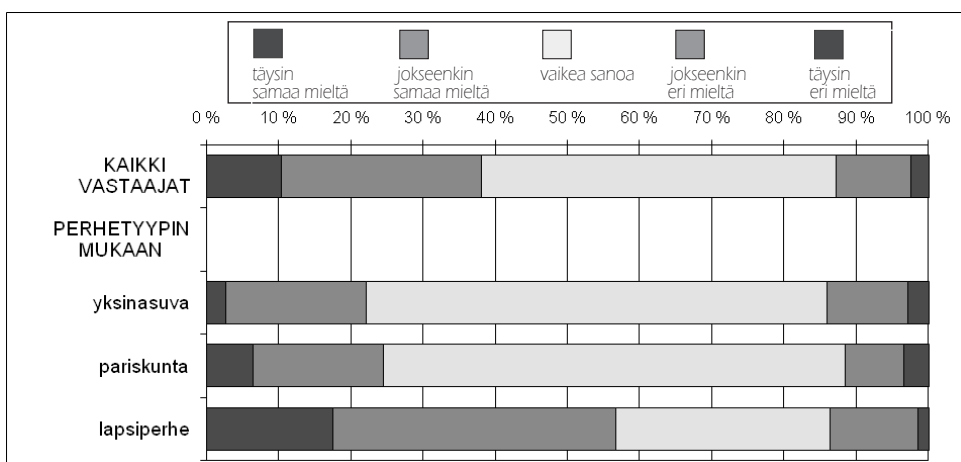
Kuva 5.21. ”Valvontakamerat tavallisilla asuinalueilla eivät ole tehokas tapa rikosten ehkäisyyn.”

Puolet vastaajista yhtyi väittämään ”valitsen reitini Muotialassa sen mukaan, missä minusta tuntuu turvallisimmalta liikkua”, kun taas noin 40 prosenttia vastasi kieltävästi (Kuva 5.22). Naiset valitsevat reitin turvallisuuden perusteella paljon useammin (noin 70 %) kuin miehet (17 %).

Vastaajista melkein 40 prosenttia oli ainakin jokseenkin samaa mieltä väittämän ”Muotialan asukkaat puuttuvat tilanteeseen, jos jokin huolestuttavaa tapahtuu” kanssa (Kuva 5.23). Loput vastasivat etupäässä ”vaikea sanoa” ja vain runsaat 10 prosenttia oli eri mieltä. Lapsiperheiden vastaajista myöntävästi vastasi enemmistö (57 %), kun taas lapsettomista talouksista noin kaksi kolmesta ei osannut ottaa lainkaan kantaa.

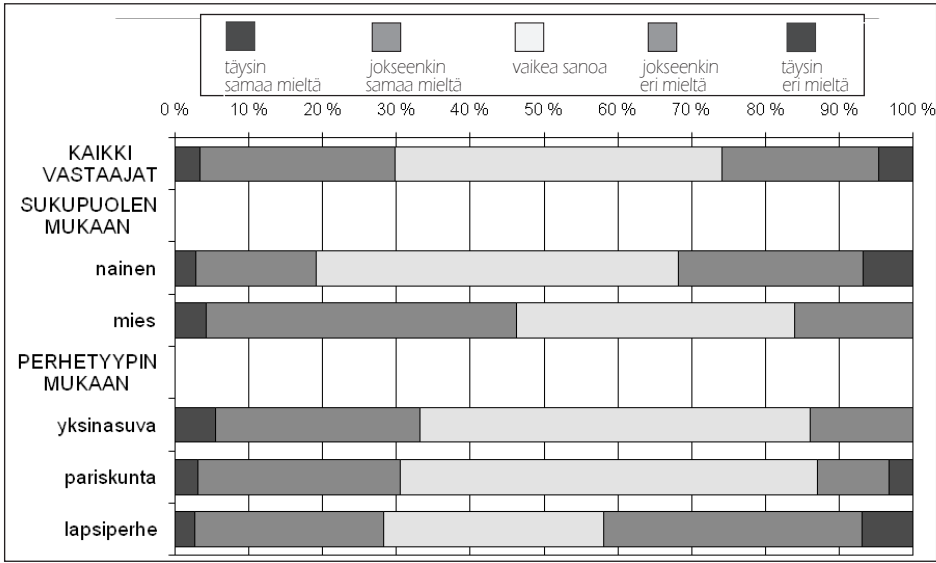

Kuva 5.22. "Valitsen reittini Muotialassa sen mukaan, missä minusta tuntuu turvallisimmalta liikkua."

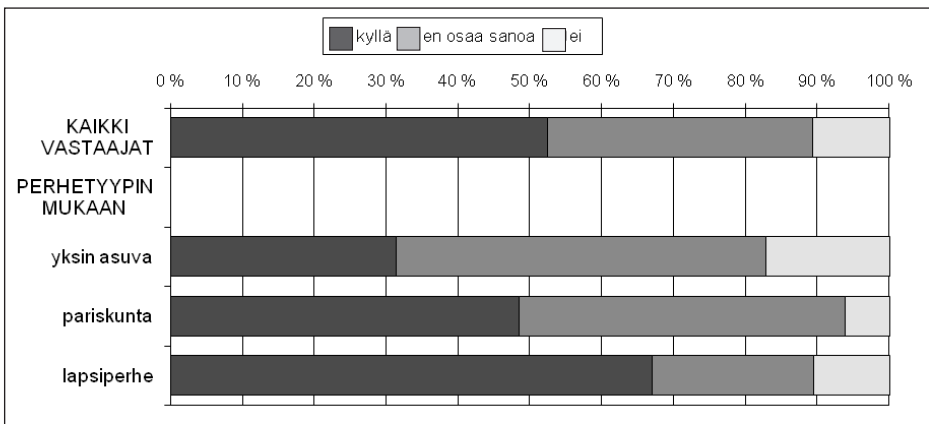
Kuva 5.23. "Muotialan asukkaat puuttuvat tilanteeseen, jos jotakin huolestuttavaa tapahtuu."

Viimeinen väittämä kuului "Muotialassa on niin turvallista, että lapset voivat liikkua täällä keskenään pimeälläkin" (Kuva 5.24). Väittämä jakoi mielipiteitä sikäli, että kannattajia oli 30 prosenttia ja vastustajia melkein yhtä paljon (26 %) suuren osan (44 %) vastatessa "vaikea sanoa". Oli odotettavissa, että perhetyppi oli vahva selittäjä. Lapsiperhevastaajat, joille asia tuntuu omakohtaisemmalta, olivat

Kuva 5.24. "Muotialassa on niin turvallista, että lapset voivat liikkua täällä keskenään pimeälläkin."

melko usein (42 %) eri mieltä, kun taas kannattajia oli vähemmän (28 %). Sen sijaan lapsettomista talouksista suurin osa ei osannut ottaa kantaa suuntaan eikä toiseen. Myös sukupuoli selitti vastauksia: miehistä melkein puolet oli väittämän kannalla, naisista noin viidennes.

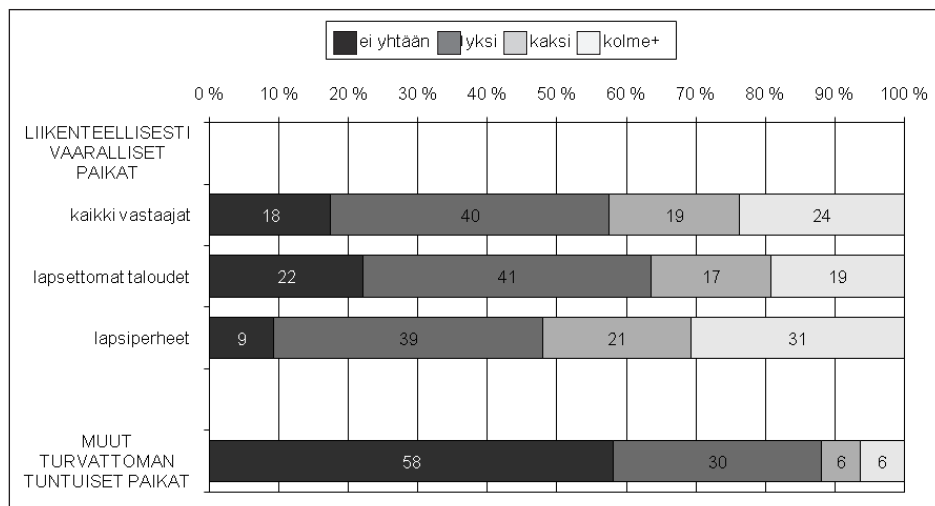

Kuva 5.25. Voiko 7-vuotias lapsi liikkua asuinalueellasi ilman saattajaa turvallisesti?

Lasten turvallisuudesta kysyttiin myös toisella kysymyksellä: ”Voiko 7-vuotias lapsi liikkua asuinalueellasi ilman saattajaa turvallisesti.?” Kaikista vastaajista hieman yli puolet vastasi myöntävästi ja noin joka kymmenes kieltävästi (Kuva 5.25).¹³ Lapsiperheiden edustajien vastaukset ovat tässä kiinnostavimpia. Heistä kaksi kolmesta katsoi, että 7-vuotias voi liikkua Muotialassa turvallisesti. Joka kymmenes vastasi kieltävästi ja yli viidennes ei osannut sanoa. Lapsettomat taloudet vastasivat usein ”vaikea sanoa”. Kysymyksessä ei eroteltu liikenne- ja rikosturvallisuutta. Lomakkeen edelliset kysymykset käsittelivät liikennettä ja kulkumuotoja, mikä lienee johdatellut vastaajat ajattelemaan tässä kohtaa enemmänkin liikenneturvallisuutta.

Turvattomiksi koetut paikat

Lomakkeessa pyydettiin vastaajaa merkitsemään kartalle ensinnäkin liikenteellisesti vaarallisia ja toiseksi muuten turvattoman tuntuista paikkoja. Seuraavasta kuvasta (Kuva 5.26) selviää, missä määrin liikennevaaroja ja muita turvattomia paikkoja kartalle merkittiin.

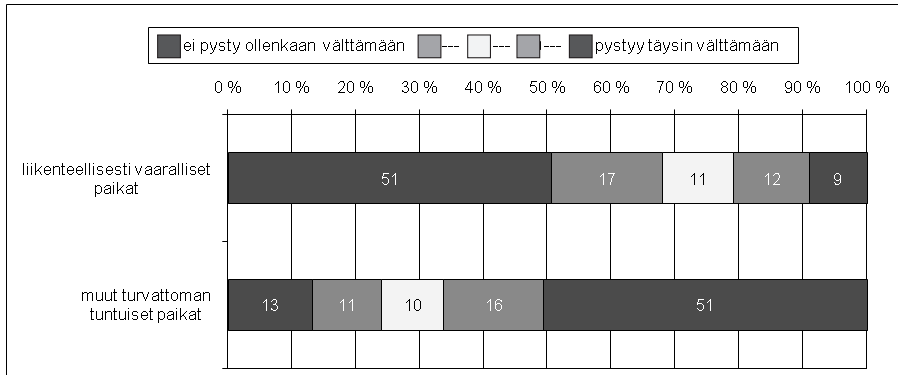
Kuva 5.26. Vastaajat heidän kartalle merkitsemiensä turvattomien paikkojen lukumäärän mukaan, %.

¹³ Asukasbarometri 2004 -tutkimuksessa (Strandell 2005) kysyttiin muuten samaa asiaa, mutta rajoituen liikenneturvallisuuteen. Suurten kaupunkien vastaajista 30% katsoi, että 7-vuotias ei voi liikkua asuinalueella yksin turvallisesti. Vaikka kysymys oli vähän erilainen, voi tuloksista päätellä, että Muotiala koetaan lasten kannalta turvallisemmaksi kuin suurten kaupunkien alueet keskimäärin.

Liikenteellisesti vaarallisia paikkoja merkittiin selvästi yleisemmin ja useampia (yhteensä 274 merkintää) kuin muita turvattomia paikkoja (102 merkintää). Yli 80 prosenttia vastaajista merkitsi liikenteen vaaranpaikkoja ja yli 40 prosenttia merkitsi niitä enemmän kuin yhden. Muita turvattoman tuntuisia paikkoja merkitsi alle puolet, 42 prosenttia vastaajista. 12 prosenttia merkitsi niitä enemmän kuin yhden.

Lapsiperhevastaajat merkitsivät jonkin verran enemmän liikenteellisesti vaarallisia paikkoja kuin lapsettomien talouksien vastaajat: lapsiperhevastaajista vähän yli puolet merkitse vähintään kaksi paikkaa, lapsettomista hieman yli kolmannes merkitsi vähintään kaksi paikkaa. Muut taustatiedot eivät selittäneet sen enempää merkittyjen liikenne- kuin muidenkaan vaaranpaikkojen lukumääriä.

Karttatehtävää seurasi pari jatkokysymystä: missä määrin näitä paikkoja pystyy välttämään sekä liittykö näiden paikkojen turvattomuus vuorokaudenaikaan (Kuva 5.27).

Kuva 5.27. Turvattomien paikkojen välttämismahdollisuus.

Liikenteellisesti vaarallisia paikkoja on vastausten mukaan selvästi vaikeampi välttää kuin muuten turvattoman tuntuisia paikkoja. Puolet vastaajista ilmoitti, että hän ei pysty välttämään lainkaan alueen liikenteellisesti vaarallisia paikkoja ja vain joka kymmenes pystyi täysin välttämään niitä. Muiden turvattoman tuntuisten paikkojen kohdalla tilanne oli lähes käänteinen. Puolet vastaajista pystyi vält-

tämään niitä täysin ja vain 13 prosenttia ei pystynyt välttämään niitä ollenkaan.

Kartassa 5.4 nämä asukkaiden turvattoman tuntuiseksi tai liikenteellisesti vaarallisiksi ilmoittamat paikat on merkitty kartalle. Karttasymbolin koko on sitä isompi, mitä vähemmän vastaaja on kokenut voivansa välttää paikkaa.

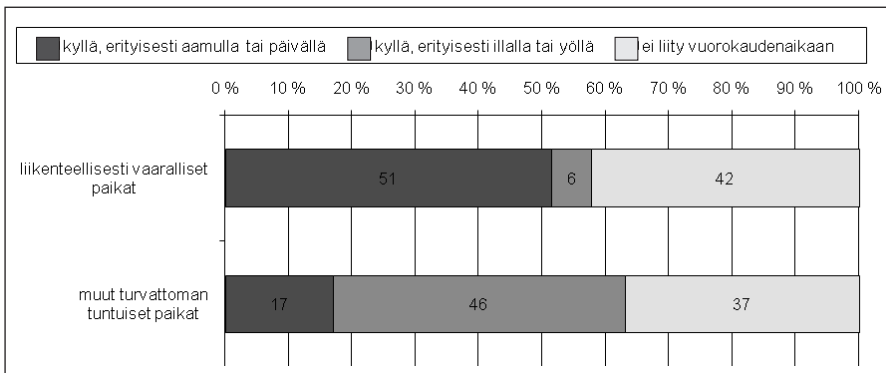

Kartta 5.4. Muotialalaisten ilmoittamat turvattoman tuntuiset paikat.

Liikenteellisesti vaaralliset paikat paikantuvat erityisesti alueen isojen teiden risteyskohtiin. Hervannan valtavyölyän ylittävä suoja tie koetaan erityisen vaaralliseksi, sillä autot eivät huomioi vastaajien mukaan jalankulkijoita. Samoin Nekalantien ylitys koetaan hankalaksi. Hallilantiellä ajetaan vastaajien mukaan liian lujaa, minkä lisäksi

suojateitä on liian vähän tai niiden ylittäminen koetaan vaaralliseksi. Myös raskasta ajoneuvoliikennettä koetaan olevan paljon alueen keskeneräisyyden vuoksi. Huonon näkyvyyden vuoksi liikenteellisesti vaarallisiksi paikoiksi useat vastaajat ilmoittivat muun muassa Hallilantien ja Korkinmäentien risteuksen, Korkinmäen alueella Tiinu- ja Kattilakatuojen mutkat sekä Uotilantien ja Muotialantien risteuksen.

Muuten turvattoman tuntuista paikkoja vastaajat sijoittivat Vihiojanpuistoon, jota pidettiin ilta- ja yöaikaan ”pimeänä ja pusikkoisena”. Toinen paljon paikannuksia kerännyt alue oli Muotialan kaava-alueeseen luoteessa rajautuva kortteli, jonka ”asukkaat viettävät välillä äänestä ulkoelämää”.

Kuva 5.28. Liittykö paikan turvattuus vuorokaudenaikaan?

Liikenteelliset vaarat näyttävät vastausten mukaan ilmenevän selvimmän aamulla tai päivällä, todennäköisesti vilkkaina ruuhka-aikoina (Kuva 5.28). Puolet vastanneista ilmoitti näin. Muuten turvattoman tuntuisten paikkojen vaarat liittyvät pikemminkin ilta- tai yöaikaan. Näin ilmoitti vajaa puolet vastanneista. Molempien vaaratyyppien kohdalla neljä kymmenestä vastanneesta ilmoitti, että ilmiö ei liity vuorokaudenaikaan.

Ihmiset kokivat voivansa välttää huonosti liikenteellisiä vaaroja. Muut turvattoman tuntuiset paikat olivat helpommin kierrettävissä arkielämässä.

Huolenpidon ja epäjärjestyksen merkit ympäristössä

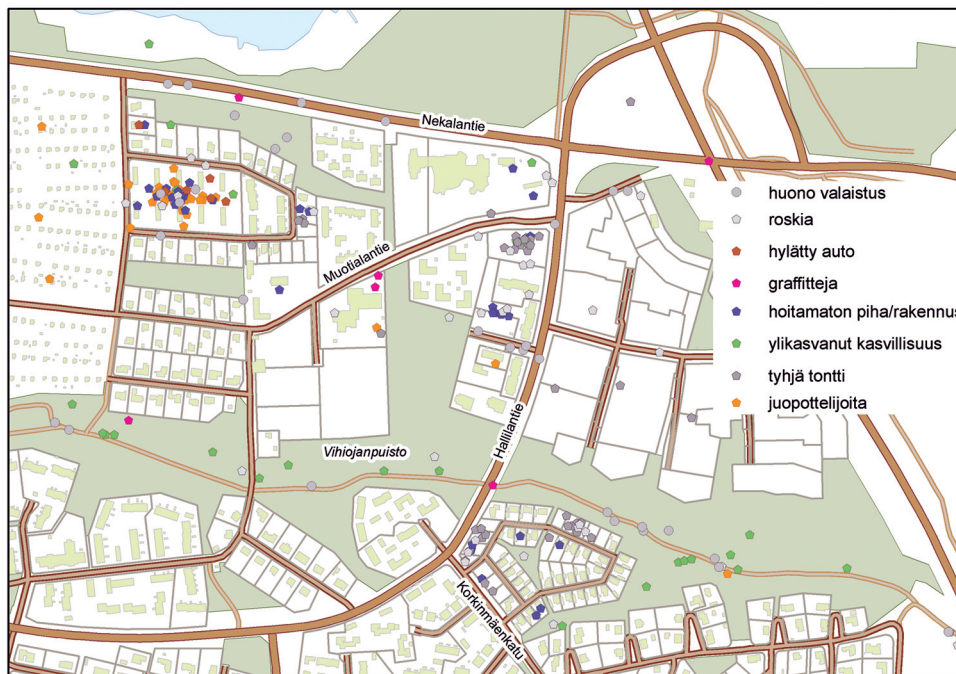
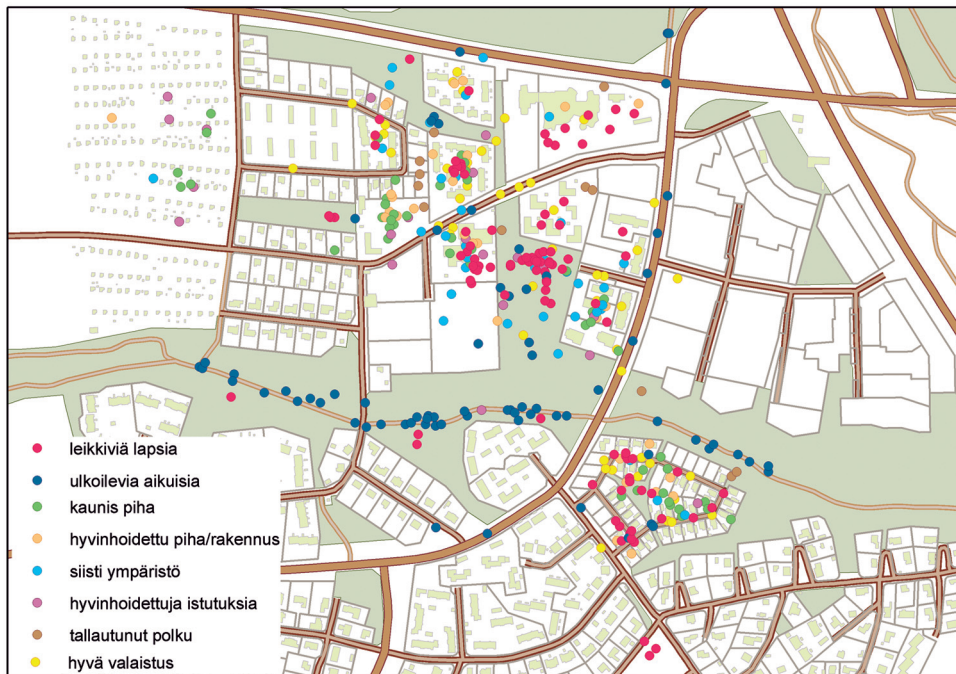
Vastaajia pyydettiin merkitsemään asuinalueensa kartalle yhtäältä huolenpidon ja positiivisen käytön merkkejä ja toisaalta negatiivisia, epäjärjestyksen ja häiriön merkkejä. Kumpaakin kysyttiin 8-kohtaisella listalla. Nettilomakkeessa näitä negatiivisia ja positiivisia merkkejä pyydettiin paikantamaan samalla sivulla, jossa ne ilmestyivät satunnaisessa, arvotussa järjestyksessä. Tämä karttatehtävä oli ainoastaan nettilomakkeessa, paperilomakkeesta se jouduttiin jättämään pois.

Kartassa 5.5 on nähtävissä vastaajien paikantamat huolenpidon ja epäjärjestyksen merkit. Kartoista ylemmässä on asukkaiden merkitsemiä ympäristössä esiintyviä merkkejä käytöstä ja huolenpidosta. Alempaan kartoista asukkaat ovat merkinneet ympäristön epäjärjestyksestä kertovia havaintojaan.

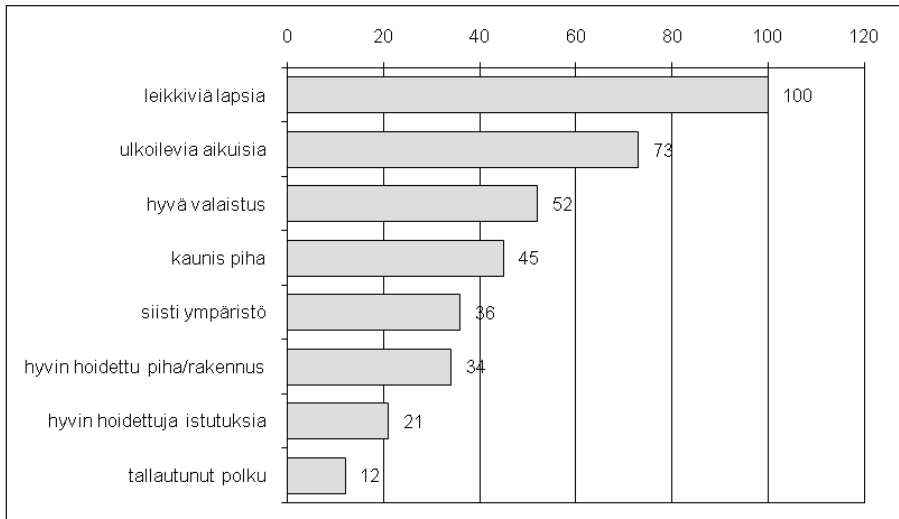
Seuraavista kuvista (Kuva 5.29 ja Kuva 5.30) ilmenevät lukumäärät, kuinka paljon erilaisia huolenpidon tai häiriöiden merkkejä vastaajat merkitsivät kartalle. Huolenpidon ja käytön merkkejä paikannettiin yhteensä 373, hoitamattomuuden ja häiriön merkkejä selvästi vähemmän, 226. Negatiivisista merkeistä useimmin paikannettuja tyhjiä tontteja ei oikeastaan Muotialassa voi katsoa samalla lailla huolenpidon puutteen merkeiksi kuin jollakin valmiilla alueella. Koska alue on vielä rakennusvaiheessa, tyhjiä tontteja on luonnollisesti vielä paljon, mutta ne täyttyvät lähitulevaisuudessa. Jos tyhjiä tontti -merkinnät suljetaan pois, niin negatiivisia merkintöjä jää enää 178 – alle puolet positiivisista merkinnöistä.

Positiivisista merkeistä olivat selvästi tavallisimpia leikkivät lapset ja ulkoilevat aikuiset. Hyvän valaistuksen paikannuksia oli selvästi enemmän kuin huonon valaistuksen. Hyvin hoidettuja pihoja/rakennuksia paikannettiin samassa määrin kuin huonosti hoidettuja. Kauris piha -paikannuksia oli kuitenkin hieman näitä enemmän. Siistejä ympäristöjä paikannettiin yhtä yleisesti kuin roskaisia ympäristöjä.

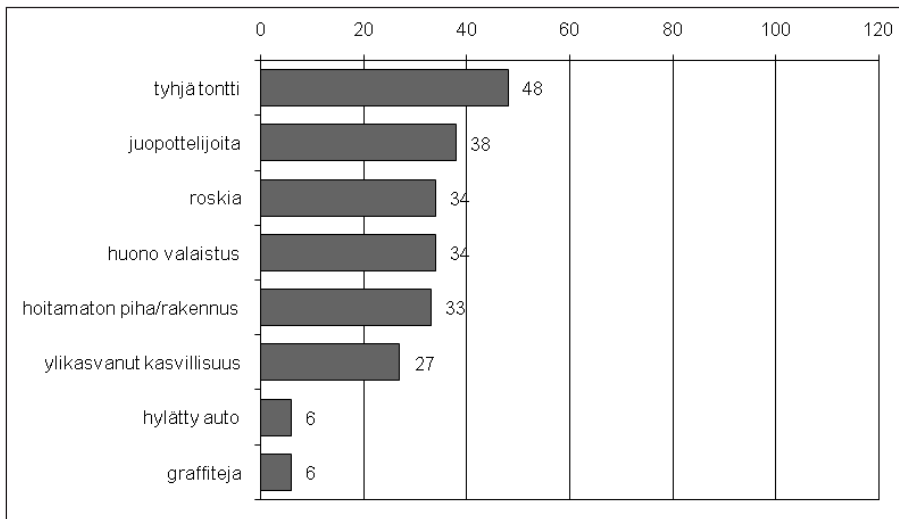
Varsinaisista epäjärjestyksen merkeistä paikannettiin eniten juopottelijoita, roskaisuutta, huonoa valaistusta, hoitamattomia pihoja/rakennuksia ja ylikasvanutta kasvillisuutta. Hylättyjä autoja ja graffitteja merkitsi vain muutama vastaaja.

Kartta 5.5. Ympäristön merkit huolenpidosta ja käytöstä sekä epäjärjestyksestä.

Kuva 5.29. Kartalle merkityt huolenpidon ja käytön merkit, lukumäärä.

Kuva 5.30. Kartalle merkityt häiriötekijät, lukumäärä.

Rikosturvattomuuden teorioiden empiirinen testaaminen

PehmoGIS-kyselymme sisälsi kysymyksiä sekä asukkaiden kokemasta turvallisuudesta/turvattomuudesta että (1) alueen koetusta yhteisöllisyydestä, (2) havaituista merkeistä yhtäältä ympäristön käytöstä ja huolenpidosta ja toisaalta merkeistä häiriöistä ja epäjärjestyksestä sekä (3) asukkaan henkilökohtaisista ominaisuuksista (taustakysymykset sekä koettua terveyttä koskevat kysymykset). Näiden tietojen perusteella on mahdollista empiirisesti testata myös tässä tutkimuksessa tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä (ks. Elinympäristön koettu turvallisuus, s. 43) kolmea hypoteesia rikosten pelon taustalta olevista tekijöistä. Aikaisempien tutkimusten mukaanhan rikosten pelkoa selittävät:

- yksilöllinen koettu haavoittuvuus ts. uhriksi joutumisen pelko,
- fyysisessä ympäristössä havaitut merkit häiriöistä,
- rapautuva yhteisöllisyys.

Tässä luvussa tutkimme, saavatko nämä eri selitysmallit tukea Muotialan pehmoGIS-kyselyn pohjalta. Ennustavatko edellä mainitus kolme tekijää ja jos kyllä, niin minkä asteisesti muotialalaisten tuntemaa pelkoa tai turvattomuuden tunnetta?

Eri teemojen mittaaminen summamuuttujien avulla

Koettua pelkoa mahdollisesti selittävistä tekijöistä pyrittiin luomaan summamuuttujia, jotka mittaisivat pätevästi ja luotettavasti kyseisiä ilmiöitä. Kaikkia lomakkeessa olleita, koettua turvallisuutta mittaavia muuttujia tutkittiin aluksi faktorianalyysillä. Alkuperäisistä kahdeksasta muuttujasta puolet latautui selvästi (yli .50 faktoripistemäärä) samalle faktorille. Näistä muuttujista yksi kartoitti pelon kokemuksia Tampereen keskustassa, eikä sitä haluttu käyttää asuinalueen turvallisuuden mittaamisessa ja toinen käsitteli lasten liikkumiseen liittyviä pelkoja eikä tämä kysymys on kovin relevantti lapsettomille asukkailla. Jäljelle jääneet kaksi muuttujaa liittyivät pelon kokemuk-

siin Muotialassa ja molempiin kysymyksiin reagoitiin 5-portaisella Likert-asteikolla. Koettua pelkoa tutkittiin lopulta siis summamuuttujalla, jossa oli kaksi liikkumisturvallisuutta kartoittavaa kysymystä/väittämää:

- Kuinka turvalliseksi tunnet olosi kävellessäsi yksin myöhään perjantai- ja lauantai-iltoina asuinalueellasi?
- Valitsen reittini Muotialassa sen mukaan, missä minusta tuntuu turvallisimmalta liikkua.

Koettua yksilöllistä haavoittuvuutta kartoitettiin monella eri tavalla. Kirjallisuudessa esiintyvät taustamuuttujat ikä ja sukupuoli olivat luonnollisesti mukana analyysissä. Näiden lisäksi ajateltiin, että yksilön kokemana terveys saattaa heijastaa henkilökohtaista haavoittuvuuden tunnetta samoin kuin turvallisuushakuisuus. Koettua terveyttä mitattiin standardoidulla EuroQol-mittarilla, joka sisältää väittämät liikkumisesta, itsestään huolehtimisesta, tavanomaisten toimintojen sujumisesta, kivuista sekä ahdistuneisuudesta. EuroQol-mittari on standardoitu suomalaiselle väestölle ja tässä käytettiin Ohinmaa ynnä muiden (1999) painokertoimia. Koska tuloksena saadut koetun terveyden indeksit eivät jakautuneet normaalisti, niin indeksit muutettiin dikotomisiksi muuttujiksi. Tällöin arvo 0 vastasi tilannetta, ettei henkilöllä ollut mitään terveysongelmaa ja 1 sitä tilannetta, että jollakin osa-alueella oli jonkinasteinen terveysongelma. Viimeisenä, henkilökohtaista haavoittuvuutta luotaavana summamuuttujana käytettiin turvallisuushakuisuuden mittaria, joka luotiin luvussa Kolmen mallin selitysvoinan testaus empiirisesti (sivulta 47) esitellyllä tavalla.

Fyysisessä ympäristössä havaittuja häiriön merkkejä kartoitettiin 8-osioisella havaittujen häiriöiden listalla (ks. tarkemmin s. 90) ja vastaavasti huolenpidon ja käytön merkkejä samanpituisella listalla alueelle mahdollisesti paikannetuista häiriöiden ja huolenpidon merkeistä. Molemmista muodostettiin summamuuttujat, jotka kertoivat paikannusten määrän. Koetun yhteisöllisyyden mittaamisessa kokeiltiin kahta erityyppistä mittaria: toiseen mittariin otettiin mukaan muuttujat, joilla kartoitettiin sosiaalisten kohtaamisten useutta (Kuinka usein juttelet naapureidesi kanssa? Kuinka usein autat

naapuriasi tai he auttavat sinua?) ja toisessa mittarissa sosiaalisten suhteiden määrää alueella (kuinka montaa naapuria tervehtii, monenko kanssa juttelee, vierailee kotona, auttaa).

Asuinaluekiintymystä selvitettiin yhdistämällä asuinaluetason ("Minusta olisi ikävää muuttaa pois Muotialasta"), korttelitason ("Minusta olisi ikävää muuttaa toiseen kortteliin Muotialassa") ja asuntotason ("Minusta olisi ikävää muuttaa pois nykyisestä asunnostani") kiintymystä koskevat kysymykset yhdeksi summamuuttujaksi. Vastaavasti asuinalueella liikkumista ilman autoa tutkittiin summamuuttujalla, joka koostui asuinalueella kävelen ja pyörällä liikkumisen miellyttävydestä.

Kaikki edellä mainitut summamuuttujat luotiin tutkimalla aluksi faktorianalysillä kaikkia mahdollisia, eri teemojen mittaamiseen soveltuvia, kyselyssämme olevia muuttujia. Vain sellaiset muuttujat otettiin mukaan summamuuttujiin, joiden faktorilataukset edellä mainittuihin summamuuttujiin olivat vähintään 0.50. Kunkin summamuuttujan jakauman normaalisuus tutkittiin ja otettiin jatkoanalyysiin vain, jos se todettiin riittävän normaalisti jakautuneeksi.

Regressionanalyysi koettuun pelkoon vaikuttavista tekijöistä

Taulukosta 5.4 käy ilmi, että sarja lineaarisia regressioanalyyseja vahvistivat lähes kaikkia kirjallisuudessa jo esiintyneitä selitysmalleja koetun pelon määrästä. Kaikki henkilökohtaista haavoittuvuutta ilmaisevat tekijät selittivät merkitsevästi Muotialassa koettua pelon määrää, sukupuoli kaikkein voimakkaimmin, mutta myös koettu terveys ja turvallisuushakuinen preferenssiprofiili selittivät koettu pelkoa erittäin merkitsevästi. Myös ikä oli merkitsevä selittäjä mutta ei yhtä korkealla merkitsevyytasolla. Siis mitä vanhempi asukas oli, mitä huonommaksi hän koki oman terveytensä ja mitä enemmän hän painotti turvallisuutta ja terveellisyyttä asumisvalinnassaan, sitä todennäköisemmin hän pelkäsi liikkua Muotialassa erityisesti jos hän oli nainen. Turvallisuushakuisuus selitti edelleen koettua pelkoa senkin jälkeen kun malliin otettiin mukaan taustamuuttujat, ikä ja sukupuoli, sen sijaan koetun terveyden selitysvaima menetti (juuri ja juuri) merkitsevyytensä.

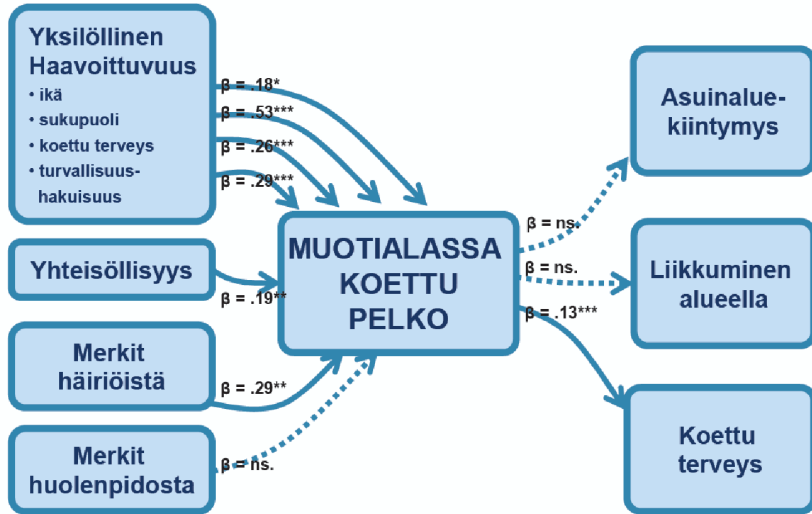
Taulukko 5.4. Lineaarinen regressioanalyysi eri muuttujien vaikutuksesta koettuun pelkoon Muotialassa.

	Yksittäisen muuttujan vaikutus koettuun pelkoon	Regressiomalli: Eri tekijöiden vaikutus koettuun pelkoon taustamuuttujien (ikä, sukupuoli) mukaan vakioituna	
		β	sig.
Henkilökohtainen haavoittuvuus			
Ikä	.176*		
Sukupuoli	.526***		
Koettu terveys	.257***	.124	.068 ns.
Turvallisuushakuisuus	.293***	.204	.002**
Yhteisöllisyys (sos. suhteiden määrä)	.194**	.151	.023*
Merkit häiriöistä	.294*	.225	.023*
Koko mallin selitysosuus R ²	.40		

Myös yhteisöllisyys ja havaitut merkit häiriöistä selittivät merkitsevästi koettua turvattomuutta Muotialassa. Molempien summamuuttujien selitysvoinman merkitsevyys säilyi, vaikka ikä ja sukupuoli valikoitiin. Mitä enemmän merkkejä häiriöistä asukas merkitsi Muotialan karttaan, sitä enemmän hän koki turvattomuutta. Sen sijaan positiivisten merkkien määrä, merkit ympäristön käytöstä ja huolenpidosta, eivät liittyneet merkitsevästi turvattomuuden kokemuksiin. Yhteisöllisyys mitattuna sosiaalisten kohtaamisten useutena ei selittänyt merkitsevästi turvattomuuden kokemuksia. Sen sijaan yhteisöllisyyden aste mitattuna sosiaalisten suhteiden määrällä oli – yllättävästi – yhteydessä turvattomuuden kokemuksiin niin, että mitä useampia naapureita asukas tervehti, kuinka monen kanssa juttelee ja niin edelleen, sitä suurempi oli koettu turvattomuuden tunne.

Kuvassa 5.31 on tiivistetty regressioanalyysien tulokset. Kuvassa on samalla hieman kartoitettu myös sitä, onko turvattomuuden kokemuksilla yhteyksiä muihin tekijöihin. Muotialassa koettu turvattomuus ei selittänyt merkitsevästi asukkaan liikkumisen määrää alueella eikä asuinaluekiintymystä. Sen sijaan turvattomuuden kokemukset

olivat yhteydessä koettuun terveyteen niin, että mitä enemmän turvallomuutta koki, sitä todennäköisemmin henkilöllä oli joku terveysongelma.¹⁴

Kuva 5.31. Eri tekijöiden kytkenät koettuun pelkoon Muotialassa.

¹⁴ Tässä yhteydessä käytettiin logistista regressioanalyysia, koska terveysmuuttuja oli binaarinen.

6 Palaute

Kuinka tutkimusmetodi onnistui vastaajien mielestä?

Tutkimuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena oli turvallisuusaiheisen pehmoGIS-nettikyselymenetelmän kehittäminen. Siksi lomakkeessa oli myös kysymyksiä, joilla nettilomakkeen vastaaja saattoi antaa palautetta kyselystä. Myös nettilomakkeen lopussa olleesta ”vapaa sana” -kohdasta tuli jonkin verran palautetta kyselymenetelmästä. Paperilomakkeen käyttäjiltä puolestaan tiedusteltiin, miksi he eivät vastanneet internetissä vaan valitsivat paperilomakkeen.

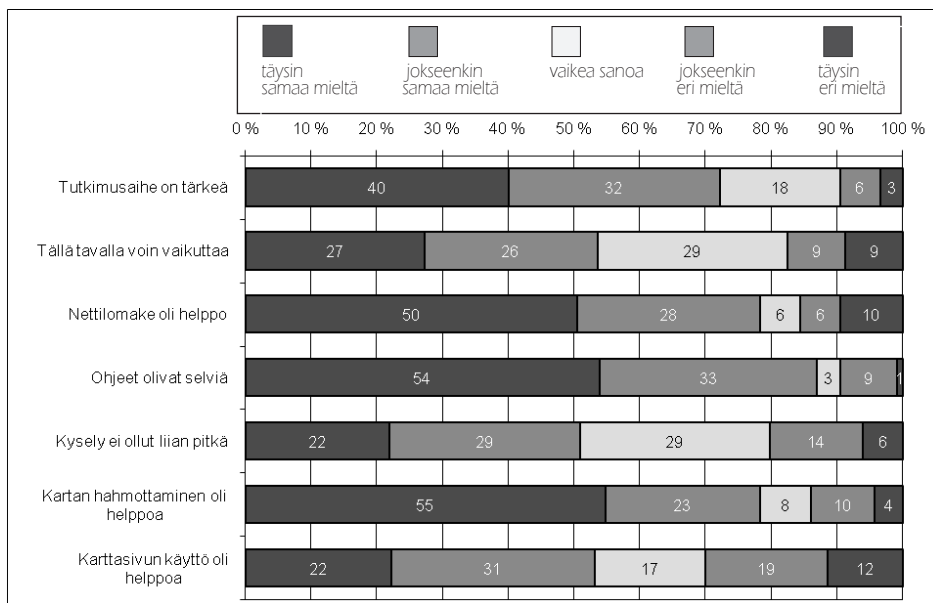
Nettilomakkeen palautekysymykset

Kuvassa (Kuva 6.1) on esitetty vastausjakaumia palautekysymyksistä.¹⁵

Selvä enemmistö (yli 70 %) vastaajista koki tutkittavat teemat tärkeiksi. 40 prosenttia oli täysin samaa mieltä väittämän ”tutkimusaihe on tärkeä” kanssa ja kolmannes jokseenkin samaa mieltä. Hyvin harva oli eri mieltä. Noin puolet vastaajista uskoi voivansa vaikuttaa tällaisen kyselyn kautta. Vajaa viidennes oli toista mieltä ja huomattava osa (noin 30 %) ei osannut tässä sanoa.

---

¹⁵ Osa kysymyksistä oli lomakkeessa muotoiltu kielteiseen suuntaan, mutta tähän kuvaan ne on käännetty myönteisiksi vertailun helpottamiseksi.

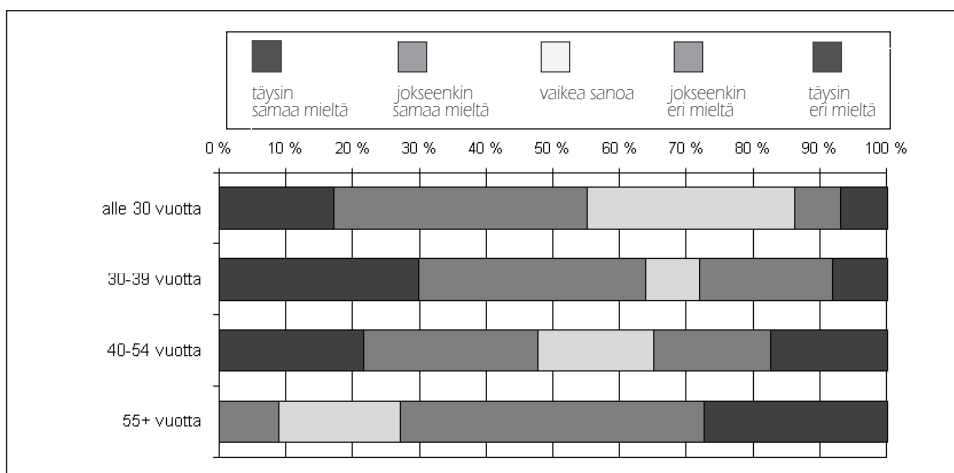
Kuva 6.1. Vastauksia palautekysymyksiin.

Kyselylomake näyttää vastausten mukaan onnistuneen yleisesti ottaen melko hyvin. Lähes 80 prosenttia vastaajista piti nettilomaketta kokonaisuutena helppona, kun taas 16 prosenttia oli eri mieltä eli katsoi lomakkeen olleen hankala. Myös ohjeet arvioitiin varsin positiivisesti: melkein 90 prosenttia piti ohjeita selvinä ja vain joka kymmenes epäselvinä.

Puolet vastaajista katsoi, että kysely ei ollut liian pitkä. Vain viidenes vastaajista koki kyselyn liian pitkäksi, mutta varsin moni – kolme kymmenestä – ei osannut ottaa kantaa suuntaan eikä toiseen.

Vastausten perusteella myös lomakkeen kartat osoittautuivat melko onnistuneiksi. Vastaajista melkein 80 prosenttia katsoi kartan hahmottamisen helpoksi ja vain 14 prosenttia vaikeaksi.

Sen sijaan karttasivun käyttö eli karttatyökalu jakoi enemmän mielipiteitä. Noin joka toisen vastaajan mielestä karttasivun käyttö oli helppoa, mutta 30 prosenttia koki sen hankalaksi. Jälkimmäiset olivat etupäässä vastaajakunnan iäkkäämpiä edustajia. Vähintään 55-vuotiaista vastaajista vain joka kymmenes koki karttasivun käytön helppona ja yli 70 prosenttia vaikeana (Kuva 6.2).

Kuva 6.2. ”Karttasivun käyttö oli helppoa” – vastaukset iän mukaan.

Nettilomakkeen ongelmakohtia

Vaikka nettilomake oli palautekysymysten mukaan onnistunut yleisesti ottaen hyvin, niin joillakin vastaajilla oli ilmennyt ongelmia. Menetelmän kehittämisen kannalta oli tärkeää selvittää ongelmien laatu ja yleisyys. Lomakkeen lopussa vastaajalla oli tilaisuus kohdassa ”vapaa sana” kertoa mielipiteitään niin tutkimusteemoista kuin tutkimusmenetelmästäkin. Näistä vastauksista saatiin vihjeitä mm. siitä, minkälaisia ongelmia oli kohdattu karttasivun käytössä. Yksi tällainen oli virheellisten valintojen poisto:

En osannut korjata virheellistä tallennusta turvattomasta liikennepaikasta, koska ”peruuta edellinen valinta” -kohtaa en löytänyt.

Viimeisessä karttatehtävässä (jossa valittiin monia asioita samaan karttaan) tein pari virheellistä valintaa enkä saanut niitä poistettua.

Myös pisteiden kohdistamisessa oikeaan paikkaan oli ilmennyt ongelmia:

Kartan pisteet eivät kohdistuneet hiiren osoittamaan asemaan, joutui ottamaan hiirellä ennakkkoa länsiluoteeseen tuuman verran.

Joissakin vastaajissa herätti hämmennystä se, että päästäkseen kartalla kauemmas ja laajemmalle alueelle tuli siirtyä koko Tampereen kartalle eikä käyttää zoomausta. Kaikki eivät huomanneet tätä mahdollisuutta ollenkaan. Eräs vastaaja kommentoi tätä piirrettä seuraavasti:

Kartan siirtäminen muualle Muotialasta ei ollut luontevaa, kädellä siirtäminen puuttui ... voi tuottaa vaikeuksia niille jotka ei haltsaa noita siirtomahdollisuuksia.

Edellä ilmeni, että lomakkeen ohjeet koettiin yleensä selkeiksi. Kuitenkin joillakin vastaajilla oli ongelmia ohjeiden näkyvyydessä etenkin karttasivuilla:

Karttasivun ohjeet eivät näkyneet koneellani kokonaan joten en pystynyt täyttämään kaikkia kyselyn kohtia.

Olisihan tämän tehnyt, jos olisi nähnyt molemmat laidat. Ei vaan näkynyt näytöllä millään, mitä varsinkaan vasemmassa reunassa luki, joten ei voinut oikein vastata...

PehmoGIS-menetelmässä kysytään vastaajasta niin tarkkoja tietoja, että tietosuoja-asioita joudutaan miettimään huolellisesti. Eräs vastaaja kiinnitti huomiota tähän näkökohtaan:

Erittäin mielenkiintoinen nettikysely jo toteuttamistekniikkansa puolesta. Hieman jäin miettimään paljastuuko vastaajan henkilöllisyys kun osoittaa kartalta oman asuntonsa sijainnin, osoitin siksi lähipuiston.

Palautevastaukset oli pakko sijoittaa lomakkeen loppuun. Siten niihin eivät voineet vastata ne, joilla vastaaminen oli keskeytynyt jo aiemmin. Osalla heistä keskeytyminen saattoi hyvinkin johtua teknisistä ongelmista. Tätä voi yrittää päätellä siitä, missä kohtaa vastaukset katkeavat. Kuusi vastausta on keskeytynyt ennen kohtaa, missä piti merkitä reittejä kartalle. Todennäköisintä on, että tässä kohtaa on tullut teknisiä ongelmia. Nämä vastaajat otettiin mukaan aineistoon, koska he olivat ehtineet vastata noin puoleen kysymyksistä.

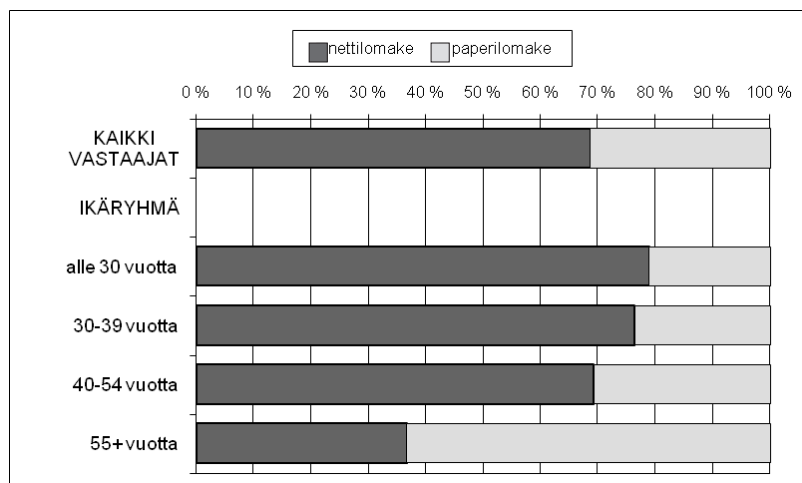
Seitsemän vastausta katkeaa jo kyselyn alkuvaiheessa heti taustatietojen jälkeen, missä tulee ensimmäinen karttatehtävä. Tämäkin viittaa teknisiin ongelmiin kartan käytössä. Pari paperilomakkeen täyttä-

nyttä mainitsikin tästä asiasta (ks. tuonnempaa). Lisäksi kahdeksalla vastaajalla on tallentunut vain osa taustatiedoista eikä mitään muuta – heidän kohdallaan jää täysin avoimeksi, miksi näin on käynyt.

Miksi valittiin paperilomake?

Kyselyssä pyrittiin saamaan mahdollisimman suuri osa vastauksista nettilomakkeelle, jotta PehmoGIS-menetelmää voitaisiin hyödyntää mahdollisimman hyvin. Siksi ensimmäisellä kyselykierroksella ei ollut lainkaan paperilomakevaihtoehtoa. Muistutuskierroksella paperilomake tarjottiin, mutta edelleen suositeltiin vastaamaan nettilomakkeella, jos mahdollista. Lopullisesta aineistosta lähes kolmannes (31 %) oli paperilomakkeita. Osuutta voi pitää aika suurena ottaen huomioon kyselyn toteuttamistavan ja kohderyhmän nuorehkon ikärakenteen.¹⁶

Vastaustavalla ja vastaajan iällä oli jonkinasteista riippuvuutta (Kuva 6.3). Yli 55-vuotiaista vastaajista suurin osa vastasi paperilomakkeella.

Kuva 6.3. Vastaamistapa iän mukaan.

¹⁶ Koko 15–74-vuotiaaseen väestöön kohdistetussa poliisin turvallisuuskyselyssä annettiin tasavertaisina vaihtoehtoina nettilomake ja paperilomake. Tällöin vain 7 % vastasi netin kautta (Suominen 2006).

Paperilomakkeen valinnoilta kysyttiin avokysymyksellä, miksi hän ei ollut vastannut internetin kautta. Näitä vastaajia oli kaikkiaan 57, joista 47 vastasi tähän kysymykseen. Vastaukset voidaan jakaa kolmeen kategoriaan.

- 1) Noin puolet (22–23/47) ilmoitti syyksi sen, että paperilomake oli mukavampi, helpompi tai heti käsillä. Nämä vastaajat siis olisivat voineet vastata myös internetissä, mutta he pitivät paperilomaketta parempana. Usea vastaaja katsoi, että tietokoneen ääressä joutuu muutenkin istumaan niin paljon, että on mukavampaa täyttää paperilomake. Seuraavassa esimerkkejä vastauksista:

Työskentelen päivittäin päätteen ääressä. Välillä on rentouttavaa täytellä perinteisiä paperilomakkeita kotisohvalla.

Täytin paperilomakkeen odotellessa ystävää sovittuun tapamiseen kahvilassa.

Täytin lomaketta lastenhoidon ohessa ja tietokonetta en kerinyt avata ja istua sen ääressä.

- 2) Useampi kuin joka kolmas (16–19/47) ilmoitti, että hänellä ei ole tietokonetta tai ainakaan toimivaa internet-yhteyttä käytävissään.
- 3) Joillakin vastaajilla oli ilmennyt teknisiä ongelmia nettilomakkeeseen menemisessä tai sen täyttämässä. Muutama ei ollut päässyt lainkaan lomakkeelle:

En päässyt tai saanut nettiyhteyttä. Oliko virheellinen osoite?

En saanut yhteyttä internetissä, oli tuntematon tämä teidän kysely.

Kahdella paperilomakevastaajalla tie oli katkennut ensimmäiseen karttatehtävään. Näin oli käynyt useammallekin (kaikkiaan 7:lle, ks. edeltä), mutta muut lienevät jättäneet vastaamatta.

Nettilomake ei toiminut, alku meni OK, mutta tiettyssä kohdassa (missä piti merkata asuinpaikka kartalle) ei enää päässytäkään vaihtamaan sivua (nuolinäppäintä ei ollut).

Internetissä oleva lomake ”jumiutui” monesta yrityksestäni huolimatta 18 prosentin kohdalle eikä jatka-painike enää tullut esiin!

Ryhmään 2 ja 3 kuuluvat vastaajat – yhteensä noin puolet – eivät olisi mitään ilmeisimmin vastanneet lainkaan, jos paperilomaketta ei olisi ollut tarjolla. Ryhmän 1 vastaajista osa olisi saattanut vastata netissä, mutta luultavasti suuri osa heistäkin olisi jättänyt vastaamatta ilman paperilomaketta.

Ilman paperilomakevaihtoehtoa olisi vastausosuus jäänyt selvästi heikommaksi. Lisäksi aineisto olisi vinoutunut siten, että vanhimmat ikäluokat olisivat jääneet aliedustetuiksi.

Yhteenveto kyselyn onnistumisesta

PehmoGIS-nettikysely onnistui Muotialassa hyvin ja osoittautui menetelmänä sopivan turvallisuusteemojen tutkimiseen. Karttatyökalun tekniikassa oli kuitenkin palautteen perusteella vielä parannettavaa.

Kuitenkin melkein kolmannes vastasi paperilomakkeella. Yli 60-vuotiaat käyttivät harvoin nettilomaketta. Jos pyritään keräämään kyselyllä edustavaa, väestötasoista tietoa joltakin alueelta, joudutaan jatkossakin pitämään paperilomake mukana vaihtoehtona. Muuten aineisto vinoutuu siten, että vanhemmat ikäluokat jäävät huomattavasti aliedustetuiksi. Pelkkä nettilomake voi riittää niissä tapauksissa, joissa ei pyritä edustavuuteen tai tutkitaan jonkin rajatumman ryhmän kokemuksia.

7 Empiiristen tulosten tarkastelua

Rikosturvallisuus asuinpaikan valinnan kokonaisuudessa

Rikosturvallisuus oli Muotialan asukkaille tärkeä kriteeri asuinpaikan valinnassa. Rikosturvallisuus arvioitiin kolmanneksi tärkeimmäksi tekijäksi paristakymmenestä kysytystä. Edellä olivat vain keskustan saavutettavuus ja hyvä kävely-/pyöräily-ympäristö. Eniten rikosturvallisuus merkitsi lapsiperheille, joita Muotialassa asuukin paljon. Muotialassa toteutettu CPTED-suunnittelu oli ollut osalle vastaajista (n. 30 %:lle) yksi syy valita asuinpaikka juuri Muotialasta.

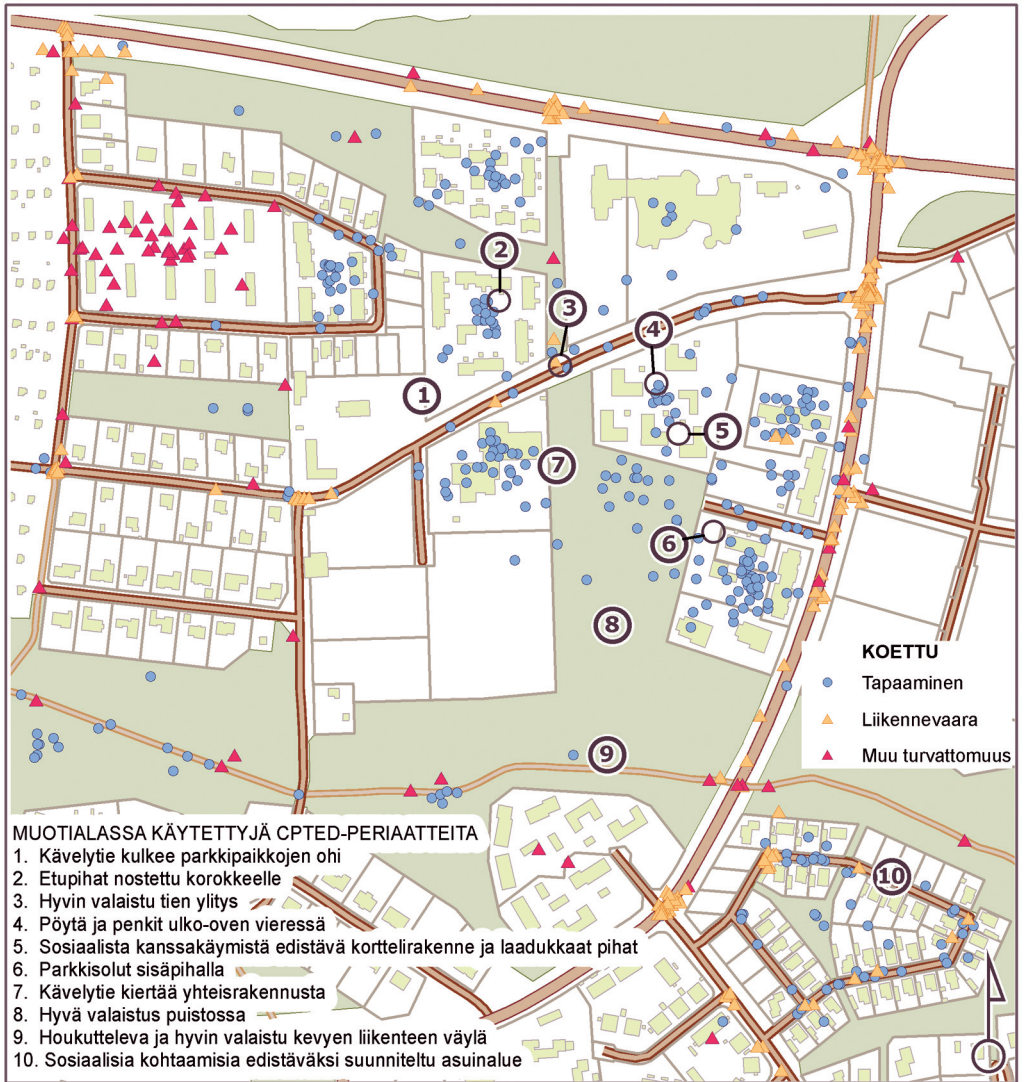
Valintakriteereistä tehty faktorianalyysi osoitti, että rikosturvallisuus ryhmittyi osaksi laajempaa tekijäryhmää, johon kuului muita ympäristön turvallisuuteen ja terveellisyteen liittyviä tekijöitä. Tämä tekijäryhmä nousi puolestaan vastaajille kaikkein tärkeimmäksi kolmesta laajasta tekijäryhmästä. Muut kaksi tekijäryhmää olivat esteettisyys – viihtyisyys sekä sijainti – yhteydet. Tulevissa asukaskyselyissä voi käyttää samaa valintatekijälistaa ja testata tulosten yleispätevyyttä.

Mitä kysely kertoo alueen suunnittelun vaikutuksista koettuun turvallisuuteen?

Asukkaiden kokemaan turvallisuuteen vaikuttavat monet muutkin asiat kuin CPTED-suunnittelu. Tällaisella yhden asuinalueen kyselyllä ei näitä muita tekijöitä pystytä vakioimaan. Siten tulokset eivät voi aukottomasti todistaa CPTED-suunnittelun vaikutusta. Kyselytulokset kuitenkin puhuvat enemmän alueen turvallisuussuunnittelun myönteisten vaikutusten puolesta kuin niitä vastaan. Tällaisia myönteisiä tuloksia ovat ainakin seuraavat:

- Suurin osa vastaajista koki, että Muotiala tuntuu turvallisemmalta kuin vastaajan edellinen asuinalue ja hyvin harva piti edellistä asuinalueettaan turvallisempaan.
- Muotialalaiset kokivat kävelyn viikonloppuiltaisin omalla asuinalueellaan turvallisemmaksi kuin tamperelaiset keskimäärin.
- Rikosongelmat arvioitiin Muotialassa ja sen lähiympäristössä selvästi vähäisemmiksi kuin Tampereella keskimäärin.

Kun yksittäisiä, turvallisuussuunnitteluun liittyviä ratkaisuja verrataan asukkaiden paikallistettuihin kokemuksiin, saa Muotialan suunnittelun onnistuminen vahvistusta (Ks. Kartta 7.1). Sosiaalisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen pyrkivät suunnitteluratkaisut kuten sosiaalista kanssakäymistä edistävä korttelirakenne ja laadukkaat pihat on asukkaiden kokemusten paikannusten perusteella varsin onnistuneita ratkaisuja. Vastaavasti hyvin suunniteltu valaistus näyttää lisäävän turvallisuuden kokemuksia ja alueiden aktiivista käyttöä. Sosiaalista turvattomuutta koettaan hyvin vähän Muotialan alueen sisällä. Sen sijaan alueen välittömässä läheisyydessä olevaan viereiseen kortteliin näitä kokemuksia on paikannettu runsaasti. Kerätty aineisto antaa kuitenkin viitteitä myös siitä, miten tämän korttelin koettua turvallisuutta voitaisiin edistää: korttelin pihoja pidettiin huonosti hoidettuina ja valaistuina ja pihoilla oli roskia ja hylättyjä autoja (Ks. kartta 5.5 sivulla 134). Kyseisen korttelin pihojen kunnostus saattaisi vähentää koettua turvattomuutta ja yhdistää korttelia paremmin Muotialaan.

Kartta 7.1. Yhteenvero muotialalaisten kokemuksista ja alueen turvallisuussuunnittelusta.

Muotialan koettu turvallisuus suhteessa aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen

Muotialan kysely mahdollisti myös kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa esiintyneiden, koettua turvattomuutta koskevien selitysmallien empiirisen testaamisen. Aikaisempien tutkimusten mukaan rikosten pelkoa selittävät yksilöllinen koettu haavoittuvuus toisin sanoen uhriksi joutumisen pelko, fyysisessä ympäristössä havaitut merkit häiriöistä sekä rapautuva yhteisöllisyys.

Hankkeessamme tutkimme, saavatko nämä eri selitysmallit tukea Muotialan pehmoGIS-kyselyn pohjalta. Ennustavatko edellä mainittu kolme tekijää ja jos kyllä, niin minkä asteisesti muotialalaisten tuntemaa pelkoa tai turvattomuuden tunnetta omalla asuinalueella?

Yksilöllinen haavoittuvuus (erityisesti sukupuoli) sekä havaitut merkit häiriöistä selittivät voimakkaimmin koettua turvattomuutta Muotialassa. Myös yhteisöllisyyden aste mitattuna sosiaalisten suhteiden määrällä oli – yllättävästi – yhteydessä turvattomuuden kokemuksiin. Aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa juuri yksilöllinen haavoittuvuus ja havaitut merkit häiriöistä selittävät parhaiten turvattomuuden kokemuksia eli tuloksemme ovat hyvin linjassa aikaisemman tutkimustiedon kanssa.

Sen sijaan yhteisöllisyyden ja koetun turvattomuuden välinen yhteys oli hieman yllättävä. Tämä yhteys on aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa, silloin kun yhteys ylipäätään on havaittu, ollut sensuuntainen, että mitä korkeampi yhteisöllisyyden aste on ollut, sitä matalampi koetun turvattomuuden taso. Muotialassa yhteys oli päinvastainen: mitä enemmän sosiaalisia suhteita asukkaalla oli, sitä suurempi oli koettu turvattomuuden tunne. Samansuuntaista yhteyttä ei kuitenkaan saatu, jos yhteisöllisyyttä mitattiin sosiaalisten kohtaamisten useutena.

Ensin mainittu, hieman yllättävä tulos voi liittyä ainakin siihen, että erityisen turvalliseksi suunnitellusta asuinalueesta voi asukkaiden kokemana muodostua eräänlainen turvallinen keidas, jonka ulkopuolelle sijoitetaan kaikki pelottava ja negatiivinen. Rajanveto oman, turvalliseksi koetun alueen ja sen ulkopuolisten alueiden välillä

saattaa tällöin korostua. Kyse voi olla myös siitä, että juuri erityisen yhteisölliset muotialalaiset, jotka tuntevat runsaasti naapureitaan ja keskustelevat paljon keskenään, konstruoivat yhdessä pelkoaan ulkopuolisia kohtaan. Erityisesti sosiaaliset pelot tiivistyvät Muotialassa tiettyihin alueisiin, joita ehkä on käsitelty paikallisessa mediassa ja huoli turvallisuudesta ehkä leviää erityisesti niiden asukkaiden parissa, jotka ovat vilkkaassa vuorovaikutuksessa naapureiden kanssa.

PehmoGIS-metodi koetun turvallisuuden kartoittajana

Tämän tutkimuksen empiirisessä osassa hyödynnettiin ensimmäisen kerran asukkaiden turvallisuuden kokemusten paikantamiseen soveltuvaa nettipohjaista pehmoGIS-metodia. Kuten edellisestä luvusta käy ilmi, kysely onnistui melko hyvin vastaajien kannalta. PehmoGIS-kysely tuo selvästi uuden ulottuvuuden myös koetun turvallisuuden tutkimiseen juuri siksi, että turvattomuuden ja turvallisuuden kokemuksia voi tämän menetelmän avulla paikantaa. Paikannettujen turvallisuuden kokemusten tutkimukselle ei ole perinteitä ja siksi tässä hankkeessa jouduttiin osittain kehittämään aivan uusia kysymystyyppejä.

PehmoGIS-metodin paljastama kokemuksellinen paikkatieto on erityisen mielenkiintoista, koska tarkan paikkatiedon avulla kokemukset voidaan kiinnittää tiettyihin suunnitteluratkaisuihin. Samalla tämäntyyppinen paikkatieto on kuitenkin myös arkaluonteista, leimaavaa ja joskus liiankin tarkkaa. Tulosten tulkinnessa on muistettava, että kokemuksellisen paikkatiedon tarkkuus on vain suuntaa antavaa. Vastaajien kartanlukutaidot ja paikantamiskyvyt vaihtelevat ja paikannukset voivat olla virheellisiä. Tutkimusta tehdessämme olemme pyrkineet tasapainoilemaan yhtäältä paikkaan ja tiettyihin suunnitteluratkaisuihin kiinnittyvän tiedon hankkimisen tärkeyden ja toisaalta asukkaiden intymiteettisuojan välillä. Suuremmat aineistot ja laajemmat tutkimusalueet lieventävät niitä yksityisyyteen ja leimaamiseen liittyviä ongelmia, joita tässä tutkimuksessa eittämättä on.

8 Johtopäätökset

Tutkimushankkeemme tarkoitus on ollut esitellä ja analysoida turvallisuuslähtöisen suunnittelun periaatteita sekä tutkia suunnittelusta ja asumisesta saatuja kokemuksia Tampereen Muotialassa, joka on ensimmäinen suomalainen esimerkki turvallisuuslähtöisestä asuinaluesuunnittelusta.

Tutkimustehtäviä on ollut oikeastaan neljä. Ensimmäkin raportin teoriaosuuksissa olemme esitelleet sekä turvallisuuslähtöisen suunnittelun että koettuun turvattomuuteen liittyviä teorioita. Koska alan kotimaista tutkimusta ja tutkimuskirjallisuutta on olemassa varsin niukasti, katsaukset painottuvat kansainväliseen kirjallisuuteen. Toiseksi tutkimuksessa on analysoitu Muotialan suunnittelua ja toteutusta verraten sitä kansainvälisiin turvallisuuslähtöisen suunnittelun teorioihin ja malleihin. Kolmanneksi analysoidaan Muotialan suunnittelusta ja toteuttamisesta saatuja kokemuksia. Neljänneksi on tutkittu asukkaiden kokemuksia Muotialasta asuinalueena sekä erityisesti asuin ympäristön koettua turvallisuutta.

Tampereen Muotiala – turvalliseksi suunniteltu asuinalue

Muotialan asuinalue asemakaavoitettiin kahdessa osassa vuosina 2001–2004. Alue sijaitsee viiden kilometrin päässä Tampereen keskustasta kaakkoon. Alue rajoittuu Korkinmäen kaupunginosaan sekä

Hervannan valtavyhlään ja Nekalantiehen. Muotialan turvallisuuslähtöinen kaavoitus ja lähiympäristösuunnittelu ovat osa Tampereella aktiivisesti toteutettua kansalaisten turvallisuuden parantamiseen pyrkivää toimintaohjelmaa.

Muotialan suunnittelu ja toteutus kokosi kunnan eri sektoreiden viranomaiset, rakennusyrietykset ja rakennuttajat yhteiseen toimintaan turvallisuuden hyväksi. Tampereen poliisi oli ensi kertaa mukana alueellisessa suunnitteluprojektissa. Poliisin tavoitteena oli saada turvallisuusajattelua integroiduksi yhdyskuntasuunnitteluun osaksi normaalia toimintaa. Rakennusvalvonta oli mukana asemakaavan laadinnassa ja asemakaavoittaja toteuttamisvaiheen lupaprosessissa. Näin haluttiin varmistaa yhteisten tavoitteiden toteutuminen eri vaiheissa. Muotiala-projektiin liitettiin kiinteästi myös tontinkäyttösuunnitelmaa koskevan menettelyn kehittäminen. Rakennuttajan on esitettävä lupaviranomaiselle erityinen tontinkäyttösuunnitelma, jossa osoitetaan, että annettuja suunnitteluohjeita tullaan noudattamaan. Tontinkäyttösuunnitelman kautta syntyneitä menettelyä on kehitetty edelleen eteenpäin Tampereen Vuoreksen alueen suunnittelun yhteydessä.

Muotialan suunnittelussa ja toteutuksessa mukana olleiden viranomaistoimijoiden sekä rakennusliikkeiden edustajien kokemukset hankkeesta olivat lähes pelkästään myönteisiä. Asemakaavoitus ja tavallista detaljoidumpi lähiympäristösuunnittelu rakennustapaohjeineen eivät kestäneet keskimääräistä kauempaa. Kahdessa vaiheessa toteutetusta kaavasta ei tehty ainoatakaan valitusta. Turvallisuuslähtöisen suunnittelun toteuttaminen asuntotonteilla ei kohteesta riippuen tullut lainkaan tai vain vähän tavanomaista kalliimmaksi, vaikka kyseessä oli pilottikohde. Sen sijaan lopputulos, erityisesti pihojen toteutus, oli rakennuttajien mukaan tavallista huomattavasti onnistuneempi. Haastateltujen rakennuttajien mukaan kokemus poikkesi tavanomaisesta lähinnä siinä, että naapuritonteille rakentavat joutuivat koordinoimaan aikataulujaan ja tekemään keskenään yhteistyötä. Se sujui yleisesti ottaen hyvin. Kaikki haastatellut rakennusliikkeiden edustajat kertoivat ottavansa turvallisuuslähtöisen suunnittelun periaatteita huomioon myös tulevissa projekteissaan.

Kokeiltu yhteistoiminnallinen menettely lisäsi eri toimijoiden välistä ymmärrystä turvallisuuden edistämisestä. Kokonaisuutena ympäristön turvallisuustavoite nivoutui Muotialan suunnittelussa elimelliseksi osaksi ympäristön laadullisia tavoitteita.

Muotialan suunnittelussa kiinnitettiin erityistä huomiota tilahierarkiaan ja tilajäsentelyyn julkisesta yksityiseen. Sitä osoitettiin erilaisin rakentein ja materiaalein, joista osa toimi myös esteinä. Samoin pysäköintialueiden ja valaistuksen suunnittelu oli tavanomaista huolellisempaa. Näitä kolmea lähtökohtaa voidaan hyvin soveltaa minkä tahansa alueen suunnittelussa, kun halutaan luoda turvallisuuden ja kontrollin tunnetta asuinalueille. Kunnollisen valaistussuunnittelun tulisi sisältyä elimellisenä osana asuinalue-suunnitteluun toisin kuin nyt.

Turvallisuuslähtöinen suunnittelu asuinalueen vetovoimatekijänä

Asuin ympäristön koettu turvallisuus on eräs asuin ympäristön keskeisistä koetun laadun ulottuvuuksista. Verrattaessa tilastoin mitattavaa objektiivista turvallisuustasoa kokemukselliseen turvallisuuteen, jälkimmäisen tekee erityisen tärkeäksi se, että se säätelee ihmisten käyttäytymistä.

Tutkimuksen kansainvälinen osuus osoittaa, kuinka kuuma aihe ympäristön koettu turvallisuus on. Monet kaupunkitutkijat ovat olleet huolissaan pelon ilmapiirin leviämisestä mediavälitteisessä elämässämme. Vaikka rikosten määrä ei Suomessa olekaan noussut, väkivallanteot ovat raastuneet. Se on omiaan ruokkimaan pelon ilmapiiriä. Pelon tunne koskettaa erityisesti naisia, vanhuksia ja vähäosaisia sekä rajoittaa heidän elämänsä. Myös lapsiperheet ovat herkistyneet asiassa ja pitävät erityisesti kaupunkien keskusta-alueita lapsille sopimattomina asuinpaikkoina.

Turvallisuus-temaa on mahdollista käyttää houkuttimena tietyille ryhmille, esimerkiksi lapsiperheille, kun suunnitellaan asuinalueita kaupungeissa. Tällaiset asuinalueet voisivat olla yksi vaihtoehto sellaisille asukkaille, jotka suunnittelevat muuttoa vaikkapa kehyskuntiin tai maaseudulle.

Muotiala edustaa Tampereen kaupunkirakenteessa vyöhykettä, jolle lapsiperheet mielellään hakeutuvat. Muotialassa 25–29-vuotiaat olivatkin selvästi yliedustettuina, samoin lapset. Vain osa alueelle muuttaneista oli tietoisia alueen turvallisuustavoitteista, koska asiaa ei juurikaan korostettu asuntomarkkinoinnissa. Sen vuoksi saamamme tutkimustulos, jonka mukaan 61 prosenttia koki Muotialan turvallisemmaksi kuin edellisen asuinpaikkansa, on erityisen kiinnostava. Muotiala koetaan varsin pitkälti turvallisena.

Turvallisuuslähtöistä suunnittelua ei Muotialassa kuitenkaan käytetty erityisenä asuntojen myyntivalttina. Rakennuttajien mukaan turvallisuudesta tai turvattomuudesta puhuminen ei ole Suomessa ajankohtainen myyntiteema. Rikollisuuteen epäsuorasti viittaaminenkin voi jopa karkottaa ostajia: jos aluetta mainostetaan erityisen turvallisiksi suunniteltuna, voi ostajille herätä kysymys, onko alueella tai sen ympäristössä ollut jotakin erityisen turvatonta.

Muotialan suunnittelusta kirjoitettiin jonkin verran paikallisissa sanomalehdissä ja alueen lähiympäristön asukkaat ja muut halukkaat pääsivät varsin laajasti osallistumaan suunnitteluun. Muotialan turvallisuuslähtöisestä suunnittelusta tehtiin myös yksi televisio-ohjelma. On mahdollista, että Muotialaan on hakeutunut asumaan erityisen turvallisuushakuisia ihmisiä.

Muotialassa kokeiltu, uudentyypinen, netissä toimiva pehmoGIS-kysely osoittautui tehokkaaksi menetelmäksi arvioida Muotialan turvallisuussuunnittelun onnistuneisuutta. Tulokset osoittivat kokonaisuudessaan, että Muotiala koetaan erittäin turvallisena alueena ja alueen julkisia tiloja käytetään vilkkaasti. Samalla tämä kokemusten paikannuksiin perustuva menetelmä paljasti monia konkreettisia parannusehdotuksia, joiden toteutus kohentaisi edelleen alueen koettua turvallisuutta.

Pelkojen liittäminen ihmisten mielissä urbaaniin ympäristöön on erityinen haaste kaupunkisuunnittelijoille. Niinpä esimerkiksi keskusta-alueita kehitettäessä tulisi nykyistä enemmän antaa tilaa sellaisille toiminnoille, jotka eivät edusta alkoholin käytön ympärille kehittyntä huvittelukulttuuria. Kirjastot ja museot voisivat olla auki myös iltaisin. Ympäristön siisteydestä on keskustoissa huolehdittava ehkä kokonaan uusin pelisäännöin.

Millainen on Suomeen sopiva CPTED-malli?

Muotialassa on kysymys ensimmäisestä ja toistaiseksi ainoasta CPTED-mallin (Crime Prevention Through Environmental Design) sovelluksesta uudella asuinalueella Suomessa. Muotiala on toiminut turvallisuusajattelun test bed -alueena ja laboratoriona. Tutkimuksemme on tuottanut periaatteita, kriteeristöä ja paikkatiedon analysoinnin tapoja, joita voidaan hyödyntää muiden asuinalueiden suunnittelussa. Tutkimuksemme tekoaikana Muotialaa kuitenkin vielä rakennettiin. Vasta osa asukkaista oli ehtinyt muuttaa alueelle ja näiden kokemukset alueen turvallisuudesta eivät kattaneet kovin pitkää ajanjaksoa. Tutkimuksen kannalta olisikin tärkeää, että Muotialan asukkaiden kokemuksia liittyen alueen turvallisuuteen tai turvattomuuteen voitaisiin seurata vuosien mittaan. Seurantatutkimuksessa asukkaiden kokemuksia voitaisiin verrata todellisiin rikostilastoihin. Muotialaa voitaisiin myös verrata muihin vastaaviin, mutta ilman turvallisuuslähtöisen suunnittelun periaatteita toteutettuihin alueisiin.

Kansainvälisellä tutkimuskentällä puhutaan jo CPTED:n toisesta sukupolvesta. Kun ensimmäisen sukupolven turvallisuuslähtöisen suunnittelun kehittäjät halusivat päästä rikollisen pään sisään, toisen sukupolven mallit korostavat asukkaiden näkökulmaa, alueellisen yhteisöllisyyden ja yhteistoiminnan merkitystä. Maailmalla turvallisuusnäkökulmaa edistämään on syntynyt omia yhdistyksiään, kuten kansainvälinen ICA, eurooppalaisten EDOCA ja brittien DOCA. On myös olemassa eri CPTED-koulukuntia ja painotuserojakin löytyy. Esimerkiksi Yhdysvalloissa löytyy suuntauksia, joissa painotetaan rikollisuuden ehkäisyn ”kovia keinoja”, kuten vartiointia, turvalukkoja ja kaltereita. Näiden ajatellaan parantavan turvallisuutta sekä fyysisesti että psyykkisesti, kun turvallisuuden tunne lisääntyy. Suuntausta on myös kritisoitu: on esitetty, että kalterit ja lukot lisäävät pelkoja entisestään, ja että turvallisuudesta on tehty isoa bisnestä.

Niin sanottu pohjoismainen turvallisuusajattelu, jota edustaa muun muassa tunnettu tanskalainen arkkitehti Bo Grönlund, lähtee avoimen yhteiskunnan ajatuksesta: rikoksen pelon ei pitäisi antaa rajoittaa elämäämme niin, että teemme ympäristöstämme tylsän,

suljetun ja vartioidun. Hyvin suunniteltu fyysinen ympäristö on sekä turvallinen että virikkeellinen – siis tylsän vastakohta. Pohjoismaisen turvallisuusajattelun juuret ovatkin kenties lähempänä Jane Jacobsin kuin Oscar Newmanin ajattelua. Pohjoismaista turvallisuusajattelua voitaisiin konseptoida nykyistä tehokkaammin ja jalostaa jopa vientituotteeksi asti.

Turvallisuuslähtöinen ajattelu on mielenkiintoista mutta herättää myös monia kysymyksiä: Voiko se joissakin tapauksissa heikentää ihmisten anonymiteettiä? Voidaanko ajatella, että esimerkiksi lisääntyvä ulkovalaistus ja matalat piha-aidat heikentävät yksityisyyttä? Jos näin on, olemmeko valmiita siihen, jos vastapainona ovat paraneva turvallisuudentunne koko alueella ja mahdollisesti siitä seuraavat muut positiiviset seikat, esimerkiksi alueen arvon nousu? Toinen kiinnostava kysymys on se, miten Suomessa suhtaudutaan CPTED-mallissa korostuvaan omaisuuden suojeluun. Haluammeko henkilöautojen pysäköinnin tapahtuvan talojen yleensäkin ahtaissa sisäpihoissa, jossa ne ovat parhaiten suojassa? Kumpi on tärkeämpää, asukkaiden vai näiden omaisuuden turvallisuus? Kenties hyvä suunnittelija kykenee ratkaisemaan nämä kysymykset siten, että viihtyisyys ei jää turvallisuusnäkökulman varjoon. Muotialasta löytyy esimerkkejä siitä, että sekä pysäköinti että yksityiset ulkovarastotilat voidaan sijoittaa niin, että ne parantavat samalla asukkaiden anonymiteettiä ja pihojen viihtyisyyttä.

Turvallisuuslähtöisestä suunnittelusta Suomessa on olemassa vain vähän kokemusta ja julkaistua tutkimustietoa. Silti jo tämä julkaisu osoittaa, että yksittäisiä kohteita tutkimalla ja eri näkökulmista analysoimalla voidaan tallentaa arvokkaita käytännön kokemuksia. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus koulutuslaitoksena ja Ympäristöministeriö voivat pitää huolta siitä, että saadut kokemukset sekä kotimaasta että ulkomailta välittyvät eteenpäin suunnittelijakunnalle.

Lähteet

- Alexander, C. Ishikawa, S. & Silverstein, M.** (1975) *A Pattern Language*. Oxford University Press, New York.
- Aura, S. & Horelli, L. & Korpela, K.** (1997) *Ympäristöpsykologian perusteet*. WSOY, Porvoo.
- Blakely K.S.** (1994) Parents' Conceptions of Social Dangers to Children in the Urban Environment. *Children's Environments*, 11(1), 16–25.
- Blöbaum, A. & Hunecke, M.** (2005) Perceived Danger in Urban Public Space: The Impacts of Physical Features and Personal Factors. *Environment & Behavior*, 37(4), 465–486.
- Brantingham, P.L. & Brantingham, P.J.** (1993) Nodes, Paths and Edges: Considerations on the Complexity of Crime and the Physical Environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 3–28.
- Berglund, U. & Nordin K.** (2005) Including Children's Perspectives in Urban Planning in GIS – Development of a Method. Teoksessa Martens, B. & Keul, A.G. (toim.) *Designing Social Innovation. Planning, Building, Evaluating*.
- Brown, B.B. Werner, C.M. Amburgey, J.W. & Szalay, C.** (2007) Walkable Route Perceptions and Physical Features: Converging Evidence for En Route Walking Experiences. *Environment & Behavior*, 39(1), 34–61.
- Brown, B. Perkins, D.D. & Brown, G.** (2003) Place attachment in a revitalizing neighbourhood: Individual and block level of analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 259–271.
- Brown, B.B. & Cropper, V.L.** (2001) New Urban and Standard Suburban Subdivisions. Evaluating Psychological and Social Goals. *APA Journal*, 67(4), 403–419.
- Carter, S.P. Carter, S.L. & Dannenberg, A.L.** (2003) Zoning Out Crime and Improving Community Health in Sarasota, Florida: "Crime Prevention Through Environmental Design". *American Journal of Public Health*, 93(9), 1442–1445.
- Chadee, D. & Ditton, J.** (2003) Are Older People Most Afraid of Crime? *British Journal of Criminology*, 43(2), 417–434.

- Chapman, D.W. & Lombard, J.R.** (2006) Determinants of neighborhood satisfaction in fee-based gated and nongated communities. *Urban Affairs Review*, 41(6), 769–799.
- Churchman, A.** (2000) Women in the environment: questioned and unquestioned assumptions. Teoksessa Wapner, S. Demick, J. Yamamoto, T. & Minami, H. (toim.) *Theoretical Perspectives in Environment-Behavior Research: Underlying Assumptions, Research Problems and Methodologies*. Plenum Press, New York.
- Clarke, R.V. & Mayhew, P.** (1980) *Designing Out Crime*. HMSO, London.
- Clarke, R.V.** (toim.) (1997) *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. 2nd ed. Harrow and Heston, Albany, New York.
- Colquhoun, I.** (2004) *Designing Out Crime: Creating Safe and Sustainable Communities*. Elsevier/ Architectural Press, Oxford.
- Cozens, P. Hillier, D. & Prescott, G.** (2002) Criminogenic Associations and Characteristic British Housing Designs. *International Planning Studies*, 7(1), 119–136.
- Doyle, A. Kelly-Schwartz, A. Schlossberg, M & Stockard, J.** (2006) Active Community Environments and Health. The Relationship of Walkable and Safe Communities to Individual Health. *Journal of the American Planning Association*, 72(1), 19–31.
- Ekman, U-K.** (2002) Paikan varjo. Arkirikollisuuden varjot Tampereen keskustassa. Pro Gradu-työ, Tampereen yliopisto, aluetieteen laitos 2002.
- Estrada, F.** (2005) Brottsom välfärdsproblem – mot en ökad polarisering 2023. *Framtider* 3/2005.
- Funk, L.M. Allan, D.E. & Chappell, N.L.** (2007) Testing the Relationship Between Involvement and Perceived Neighborhood Safety: A Multinomial Logit Approach. *Environment and Behavior*, 39(3), 332–351.
- Gibson, J.J.** (1979/1986) *The Ecological Approach to Visual Perception*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc, Hillsdale, New Jersey.
- Gifford, R.** (1997) *Environmental Psychology. Principles and practice*. Allyn and Bacon, USA.
- Grönlund, B.** (2000) On CPTED Crime Prevention through Urban Design. Paper presented in Rådberg seminar ‘Towards the Humane City for the 21st century’ in Stockholm, 28.9.2003.
- Heiskanen, M. Roivainen, O. & Tuominen, M.** (2004) Helsinkiläisten turvallisuutta tutkitaan. *Kvartti*, 2, 37–42.
- Hidalgo, M.C. & Hernandez, B.** (2001) Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273–281.
- Hirvonen, J.** (2000) Kahden ammattiryhmän asumisvalintojen erityispiirteitä. Teoksessa Ilmonen, M. Hirvonen, J. Korhonen, H. & Lankinen, M.: *Rauhaa ja karnevaaleja*. Tieto- ja taitoammattilaisten asumis-

tavoitteet Helsingin seudulla. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 75.

- Hirvonen, J. Manninen, R. & Hakaste, H.** (2005) Asuntosuunnittelun ja -rakentamisen tila asukas- ja ammattilaiskyselyn valossa. Suomen ympäristö, 791. Ympäristöministeriö. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Hyvärinen, M.** (2001) Pohjoismaisen rikosentorjuntakokouksen antia. HAASTE 3-4/2001, s.25. Oikeusministeriö.
- Jacobs, J.** (1961) *The Death and Life of Great American Cities*. Random House, New York.
- Jeffery, C.R.** (1971) *Crime Prevention Through Environmental Design*. Sage Publications, Beverly Hills, CA.
- Johansson, M.** (2003) Social Dangers as Constraints for Pro-Environmental Travel modes – the Perception of Parents in England and Sweden. *Medio Ambiente y Comportamiento Humano*, 4(1), 49–69.
- Kallus, R. & Churchman, A.** (2004) Women’s Struggle for Urban Safety. The Canadian Experience and its Applicability to the Israeli Context. *Planning Theory & Practice*, 5(2), 197–215.
- Keane, C.** (1998) Evaluating the influence of fear of crime as an environmental mobility restrictor on women’s routine activities. *Environment and Behavior*, 30(1), 60–74.
- Killias, M. & Clerici, C.** (2000) Different Measures of Vulnerability in their Relation to Different Dimensions of Fear of Crime. *British Journal of Criminology*, 40(3), 437–450.
- Koskela, H.** (2004) Webcams, TV Shows and Mobile phones: Empowering Exhibitionism. *Surveillance & Society, CCTV Special*, 2(2/3), 199–215.
- Koskela, H.** (2003) Pelon politiikka ja vaarojen hurma. *Oikeus*, 32 (3), 250–257.
- Kyttä, M. & Kahila, M.** (2006) PehmoGIS elinympäristön koetun laadun kartoittajana. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisu B 90. <http://lib.tkk.fi/Raportit/2006/isbn9789512288328.pdf>
- Kyttä, M. & Kahila, M.** (2005) The perceived quality factors of the environment and their ecoefficient accessibility. In Gallis, C. (toim.) *Forests, trees and human health and well-being*. Proceedings from the 1st European COST E-39 Conference. Thessaloniki. Medical & Scientific Publishers.
- Kyttä, M. & Tynnälä, J.** (2007) Lasten ja nuorten Arabianranta. Teoksessa Kangasoja, J. & Schulman, H. (toim.) *Arabianrantaan! Uuden kaupungin mairinnousu*. s. 208–229. WS Bookwell Oy, Porvoo.
- Kyttä, M. Lehtovuori, P. Maijala, O. Manninen, R.** (2004) Kivikon auditointi: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Julkaisematon käsikirjoitus. 13.01.2005. <http://www.hel.fi/ksv/Auditointi/Kivikko_Kayttajanakokolma.pdf>

- Kyttä, M.** (2004) Ihmisystävällinen elinympäristö. Tutkimustietoa ja käytännön ideoita rakennetun ympäristön suunnittelua varten. Rakennuspaino Oy, Helsinki.
- Kyttä, M.** (2003). Children in Outdoor Contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness. Helsinki University of Technology, Centre for Urban and Regional Studies A 28, Espoo.
- Kyttä, M.** (1997) Tiiviin asuin ympäristön kokeminen. Tiiviiden kokeminen ympäristöpsykologisten tutkimusten valossa. Teoksessa Aarrevaara ym. Liian tiivis asuttavaksi? Tutkimus tiiviisti rakennettujen perinteisten kylien rakenteesta ja asukkaiden kokemuksista. Arkkitehtiosaston julkaisuja, 41. TKK, Espoo.
- Kääriäinen, J.** (2002) Rikollisuuden pelko kasvaa Itä-Helsingissä. Asuinalueiden erilaistuminen ja turvattomuuden kokeminen Helsingissä ja Espoossa vuosina 1997 ja 2001. Yhteiskuntapolitiikka, 67(3), 214–222.
- Macmillan, R. Nierobisz, A. & Welch, S.** (2000) Experiencing the streets: harassment and perceptions of safety among women. Journal of Research in Crime & Delinquency, 37(3), 306–323.
- McCrea, R. Shyy, T-K, Western, J. & Stimson, R.J.** (2005) Fear of crime in Brisbane. Individual, social and neighbourhood factors in perspective. Journal of Sociology, 41(1), 7–27.
- McKee, K.J. & Milner, C.** (2000) Health, Fear of Crime and Psychosocial Functioning in Older People. Journal of Health Psychology, 5(4), 473–486.
- Merry, S.E.** (1987) Crowding, conflict, and neighborhood regulation. Teoksessa Altman, I. & Wandersman, A. (toim.) Human behavior and environment. Advances in theory and research. Vol 9, Neighborhood and community environments. s. 35–68. Plenum Press, New York.
- Miceli, R. Roccato, M. & Rosato, R.** (2004) Fear of crime in Italy. Spread and Determinants. Environment and Behavior, 36(6), 776–789.
- Miettinen, S.** (2005) Lapsena lähiössä. 10–11-vuotiaiden näkökulma asuinalueensa tiloihin. Kasvatustieteen lisensiaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Newman, O.** (1972) Defensible Space. People and Design in Violent City. Architectural Press, London.
- Oikeusministeriö** (1999). Turvallisuustalkoot. Kansallinen rikosentorjuntaohjelma. Yleisen osaston julkaisuja 2 / 1999.
- Ohinmaa A. & Sintonen H.** (1999) Inconsistencies and modelling of the Finnish EuroQol (EQ-5D) preference values. Teoksessa Greiner W. Graf vd Schulenburg J-M. & Piercy J. (toim.) Plenary Meeting Hannover 1998, 1st–2nd October, Discussion Papers. Schriftenreihe des Instituts für Versicherungsbetriebslehre der Universität Hannover, Band 2. Hannover, Uni-Verlag Witte, s. 57–74.
- Phillips, T. & Smith P.** (2004) Emotional and behavioural responses to everyday incivility. Challenging the fear/avoidance paradigm. Journal of Sociology, 40(4), 378–399.

- Phillips, T. & Smith, P.** (2006) Rethinking Urban Incivility Research: Strangers, Bodies and Circulations. *Urban Studies*, 43(5–6), 879–901.
- Preiser, W.F.E. Rabinovitz, H.Z. & White, E.T.** (1988) *Post-Occupancy Evaluation*. Van Nostrand Reinhold Company, New York.
- Rakennettu ympäristö, rikollisuus ja turvattomuus** (1995). Rikosten-
torjunnan neuvottelukunta, Yhdyskuntasuunnittelu- ja rakennustutkimuksen neuvottelukunta, Ympäristöministeriö, julkaisu 1/1995.
- Roh, S. & Oliver, W.M.** (2003) Effects of community policing upon fear of crime. Understanding the causal linkage. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 28(4), 670–683.
- Saville, G. & Cleveland, G.** (1998) Second-generation CPTED. An Antidote to the Social Y2K Virus of Urban Design. Paper presented at the 3rd Annual International CPTED Conference, Washington, DC, December 14–16, 1998. <http://www.pac2durham.com/resources/schools.pdf>
- Schafer, J.A. Huebner, B.M. & Bynum, T.S.** (2006) Fear of crime and criminal victimization: Gender-based contrasts. *Journal of Criminal Justice*, 34(3), 285–301.
- South, S.J. & Messner, S.F.** (2000) Crime and demography: Multiple Linkages, Reciprocal Relations. *Annual Review of Sociology*, 26, 83–106.
- Strandell, A.** (2005) Asukasbarometri 2004. Asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä. Suomen ympäristö 746. 146 s. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto, Helsinki.
- Suominen, P.** (2006) Turvallinen Suomi 2006, Tutkimus suomalaisten turvallisuuskäsityksistä. Poliisin ylijohdon julkaisusarja, 13.
- Sutton, R.M. & Farrall, S.** (2005) Gender, Socially Desirable Responding and the Fear of Crime: Are Women Really More Anxious about Crime? *British Journal of Criminology*, 45(2), 212–224.
- Tuominen, M.** (2005) Turvattomuuskokemuksissa myös laadullisia eroja. *Kvartti*, 3, 23–30.
- Valentine, G.** (1995) Stranger-Danger: the impact of parental fears on children's use of space. Paper presented at the International Conference, Building Identities. Amsterdam, The Netherlands.
- Wilson, J.Q. & Kelling, G. L.** (1989) Making Neighborhoods Safe. *The Atlantic Monthly*. February 1989, 46–52.
- Wilson, J.Q. & Kelling, G. L.** (1989) Making Neighborhoods Safe. *The Atlantic Monthly*. February 1989, 46–52.
- Virkamäki, M.** (2005) Safety-toimintamalli turvallisuusjohtamisen välineenä. <<http://www.rakli.fi/attachements/2005-09-12T17-15-2545.ppt>>
- Virtanen, A.** (2000) Tilasta paikkaan, estetiikasta ekologiaan. Maantieteellisiä tulkintoja eletystä kaupungista. Maantieteen väitöskirja. Turun yliopiston julkaisu, sarja C, osa 155.

- Yili X. Fiedler, M.L. & Flaming, K.H.** (2005) Discovering the Impact of Community Policing: The Broken Windows Thesis, Collective Efficacy, and Citizens' Judgment. *Journal of Research in Crime & Delinquency*, 42(2), 147–186.
- Zierch, A.M. Baum, F.E. MacDougall, C. & Putland, C.** (2005) Neighbourhood life and social capital: the implications for health. *Social Science & Medicine*, 60(1), 71–86.

TONTINKÄYTTÖSUUNNITELMA

Vuoreksen rakentamisessa pyritään korkealuokkaiseen ja laadukkaaseen kokonaisuuteen. Kaavoituksen, rakennusvalvonnan ja rakentajan yhteistoimintaa pyritään tiivistämään. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi käytetään Vuoreksessa tontinkäyttösuunnitelman hyväksymismenettelyä yli 600 krs-m² rakennushankkeissa. Hyväksytyt tontinkäyttösuunnitelma on tontinluovutuksen ja rakennusluvan jättämisen ehtona. Eräillä alueilla käsitellään tontinkäyttösuunnitelma kaksivaiheisena.

Tontinkäyttösuunnitelma, 1. vaihe

Esitetään suunnitelma asemakaavan laatimisen pohjaksi, tai kaavan tavoitteista poikkeavan rakentamisratkaisun hyväksymiseksi. Suunnitelman tulee sisältää asemapiirros 1:500 sekä sellaisia luonnoksia rakennuksista, joista ilmenee rakennusten sovitusta maastoon sekä julkisivujen pääperiaatteet, materiaalit ja rakennustapa. Käsitellyssä kiinnitetään huomiota seuraaviin seikkoihin:

rakennusten sijoittelu tontille: Korttelin yleisilme, katujulkisivut, rakennustyytit, julkisivujen perusratkaisut, sovitusta maastoon, tonttijako ja rakennusvaiheistus.

liittyminen ympäristöön: Pengerrykset ja aitaaminen, vaikutukset maisemaan ja luonnon-ympäristöön, suojeleasiat, hulevesien käsittely, kuntatekniikka.

liikenne ja pysäköinti: pysäköintipaikkojen, autotallien ja -katosten määrä ja sijoittelu.

Tontinkäyttösuunnitelma 2. vaihe

Esitetään yksityiskohtainen suunnitelma tontin rakentamisesta. Käsitellyllä varmistetaan asemakaavan sekä muiden ohjeistuksien huomioiminen sekä suunnitelmien laatutaso. Asiakirjoina esitetään asemapiirros 1:200, jossa esitetään tontin järjestelyt sekä tonttia ympäröivät alueet vähintään 10 metrin matkalta. Rakennuksista esi-

tetään piirustuksia ja leikkauksia joista ilmenee rakennusten sovitus maastoon sekä julkisivujen jäsentely, materiaalit ja rakennustapa. Käsittelyssä kiinnitetään huomiota seuraaviin seikkoihin:

rakennukset: Julkisivujen perusratkaisut, materiaalit ja jäsen-
nys,
sovitus maastoon, rakennusvaiheistus.

liittyminen ympäristöön: pengerrykset, aitaaminen, portit, vai-
kutukset maisemaan ja luonnon-ympäristöön, kuntatekniikka.

pihat: pihajärjestelyt ja -materiaalit, pinnantasaus, esteettö-
myys, jätehuolto, hulevesien käsittely, lumitila.

liikenne ja pysäköinti: pysäköintipaikkojen, autotallien ja -ka-
tosten sijoittelu, valvottavuus, mittakaava, pyöräpysäköinti,
jalankulkuväylät.

istutukset: istutukset yleisesti, säilytettävä kasvillisuus,
peittävyys, avoimuus, puuston varjostavuus. (Varsinainen
istutussuunnitelma lajimäärityksineen esitetään rakennusluvan
yhteydessä.)

turvallisuus: pihatilojen yksityisyshierarkia, alueiden valvot-
tavuus.

valaistus: pääperiaatteet, turvallisuus, estetiikka.

taide: taideaiheiden käyttö.

1. vaiheen käsittelyssä puheenjohtajana toimii kaavoittaja, ja 2. vai-
heen käsittelyssä kaupunkikuva-arkkitehti. Käsittelyyn osallistuvat
rakennuttaja ja arkkitehtisuunnittelija sekä pääosin seuraavat kau-
pungin edustajat: projektinjohtaja, kaavoittaja, tonttipäällikkö, kau-
punkikuva-arkkitehti, lupainsinööri, tarkastusinsinööri sekä katu- ja
vihersuunnittelija.